

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY ZVÍŘAT PROTI TÝRÁNÍ

Mgr. Zuzana Šnejdrová

Říjen 2006

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Olomouci, dne *31. 10. 2006*

podpis.....
Štydlorová L.

Adresa: Dlouhá 54
779 00 Olomouc

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala především Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. nejen za velkorysou pomoc při vedení mé diplomové práce, z níž má práce rigorózní vychází, podnětné připomínky a konzultace a za rozvíjení programu Sokrates/Erasmus na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, jehož jsem měla možnost se zúčastnit na Univerzitě v Boloni, ale i za jeho nadšení a opravdový zájem o právo a ochranu životního prostředí, který má velký podíl na mém vztahu k tomuto oboru.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu a porozumění, jež mi stále projevují a dokazují.

Skutečná dobrota člověka se může projevit v naprosté čistotě a svobodě jen vůči tomu, kdo žádnou sílu nepředstavuje. Skutečná mravní zkouška lidstva, ta nejzákladnější (uložená hluboko, že uniká našemu zraku) záleží v jeho vztahu k těm, kteří jsou mu dáni na pospas: ke zvířatům.

*Milan Kundera
Nesnesitelná lehkost bytí*

OBSAH

PŘEDMLUVA	3
ÚVOD	4
I. Mezinárodněprávní úprava ochrany zvířat proti týrání	5
II. Evropská komunitární úprava ochrany zvířat proti týrání	10
III. Česká právní úprava	15
1. Předmět ochrany	15
2. Vývoj právních předpisů k ochraně zvířat proti týrání na území České republiky	18
3. Přímá ochrana zvířat proti týrání	23
3.1 Úvod	23
3.2 Pojem týrání	25
3.3 Jednotlivé právní instituty	32
3.3.1 Usmrcování zvířete	32
3.3.2 Ochrana zvířat při veřejném vystoupení nebo svodu	34
3.3.3 Zájmový chov zvířat	37
3.3.4 Nakládání s volně žijícími zvířaty	40
3.3.5 Využívání zvířat pro pokusné účely	42
3.3.6 Označování a evidence zvířat jako způsob jejich ochrany	45
3.3.6.1 Účel	46
3.3.6.2 Používané způsoby označování	46
3.3.6.3 Platná právní úprava	49
3.4 Ochrana hospodářských zvířat v ČR	54
3.4.1 Historie	54
3.4.2 Platná právní úprava	54
3.4.2.1 Ochrana zvířat při chovu	55
3.4.2.2 Ochrana zvířat při přepravě	56
3.4.2.3 Ochrana zvířat při porážení	58
3.4.3 Hospodářská zvířata v ekologickém zemědělství	60
3.4.4 Welfare (pohoda zvířat)	62
3.5 Organizace veřejné správy v oblasti ochrany zvířat proti týrání	65
4. Delikt ní odpovědnost	70
4.1 Správní delikty a přestupky	70
4.2 Ochrana zvířete v trestním zákoně	74
5. Nepřímá ochrana zvířat proti týrání	78
5.1 Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny	78
5.2 Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)	81
5.3 Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti	81
5.4 Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráž, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství)	83
5.5 Zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)	85

5.6 Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy) 86

IV. Ochrana zvířat v Italské republice	89
1. Vývoj	89
2. Platná právní úprava	90
2.1 Zákon č. 189/2004	90
2.2 Ochrana pokusných zvířat	96
2.3 Ochrana volně žijících zvířat	97
2.4 Ochrana zvířat při přepravě	99
2.5 Ochrana zvířat při chovu a při porážení	100
3. Shrnutí a komparace s českou právní úpravou	101
ZÁVĚR	103
SOMMARIO	106
PŘÍLOHA Č. 1	108
PŘÍLOHA Č. 2	109
PŘÍLOHA Č. 3	110
PŘÍLOHA Č. 4	111
PŘÍLOHA Č. 5	112
PŘÍLOHA Č. 6	113
POUŽITÁ LITERATURA	116
DALŠÍ PRAMENY	117
INTERNETOVÉ PRAMENY	117

PŘEDMLUVA

Cílem této práce je pomocí historické, komparatistické a deskriptivní metody podat přehled o vývoji a zejména současném stavu právní úpravy ochrany zvířat proti týrání v České republice.

Podrobněji je rozebrán zákon č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, v platném znění, a jeho prováděcí vyhlášky. V rámci samostatné podkapitoly jsem se zaměřila na hospodářská zvířata a jejich ochranu, jakožto skupinu zvířat, u níž dochází k častému porušování povinností ze strany chovatelů a přepravců, a jejíž úprava je podrobně zpracována předpisy mezinárodními, komunitárními i národními.

Práce však není zaměřena jen na přímou ochranu zvířat proti týrání, ale je zde rozebrána i ochrana nepřímá a velký důraz je kladen na úpravu mezinárodní a komunitární. Celá práce je tak zasazena do širšího kontextu právní úpravy ochrany živočichů jako takové rozbořem souvisejících předpisů.

Práce se věnuje i postavení zvířete v českém právním řádu a delikt ní odpovědnosti osob.

Vzhledem ke svému dvousemestrálnímu studijnímu pobytu na Univerzitě v Bologni jsem měla možnost seznámit se s právní úpravou této problematiky v Italské republice, a proto jsem na závěr zařadila kapitolu o italské úpravě, neboť jsem si vědoma důležitosti komparace se zahraničními úpravami, jež může posloužit jako cenný zdroj inspirace.

ÚVOD

Evoluce člověka a jeho biotopu je od samého počátku ovlivněna existencí zvířat. Pozice člověka byla nejdříve, jako u řady jiných druhů, ambivaletní – byl predátorem a současně kořistí. Stále dokonalejší adaptace hominidů na prostředí vedla až k dnešní společenské situaci – zvířata jsou nám vydána na milost a nemilost. Tato naše moc nad zvířaty je však iluzorní. „Lidský přístup“ není omezen na člověka *per se*. Komu záleží na lidech, nemůže být lhostejný k osudu zvířete. Chování člověka k člověku se zrcadlově odráží na jeho jednání se zvířaty. Ne náhodou zvířata trpí masově ve shodných momentech, kdy si nejvíce ubližují lidé. V čase válek a ozbrojených konfliktů¹, v dějinných etapách kdy trpí lidská svoboda a společnost ovládá totalitní politický systém. Václav Havel v jednom ze svých esejí² hovoří o situaci, kdy v plánovaném hospodářství je dobytek redukován na „výrobní jednotky“ a systém produkce bere těmto tvorům veškerou důstojnost. Havel upozorňuje, že tím, že člověk zbavil důstojnosti dobytek, sám se dobyt看em stal. Je naší morální povinností zasazovat se o to, aby se v naší zemi nic podobného neopakovalo. Je třeba spravedlivě, ale přitom efektivně chránit zvířata před všemi lidmi, kteří se nechovají zodpovědně a porušují předpisy na ochranu zvířat.

¹ Hemingway, E. (1965): Povídky. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění. s. 386.

² Havel, V. (1990): O lidskou identitu. Praha: Rozmluvy. s. 349 – 350.

I. Mezinárodněprávní úprava ochrany zvířat proti týrání

K ochraně zvířat na mezinárodní úrovni začíná docházet ve 2. polovině 20. století. Právní formou, v níž je tato ochrana obsažena, jsou mezinárodní úmluvy, ve kterých jsou stanovena pravidla, na nichž se mezi sebou dohodnou zainteresované státy. Existující mezinárodní úmluvy týkající se ochrany zvířat proti týrání jsou úmluvami regionálními, poněvadž k jejich vytvoření došlo v rámci Rady Evropy, a jsou otevřené k podpisu jejím členským státům. Rada Evropy, založená v Londýně 5.5.1949, je regionální organizací sdružující evropské státy (v roce 2002 43 státy)³. Členem Rady se může stát ten stát, který uznává zásadu právního státu a zaručuje všem osobám pod svou jurisdikcí dodržování lidských práv a základních svobod (čl. 3 Statutu Rady)⁴. Hlavním cílem je dosažení větší jednoty mezi jejími členy, aby byla zabezpečena realizace a ochrana ideálů a zásad, zejména posilování principu právního státu.

Rada jedná hlavně prostřednictvím spolupráce vlád. Má dva orgány - Výbor ministrů a Parlamentní shromáždění.

Člena, který porušuje cíle Rady, lze vyloučit (čl. 3), což se však děje výjimečně (stalo se tak v případě Řecka r. 1969 po vojenském převratu).

Česká republika je členem od roku 1991.

První úmluvou, přijatou v této oblasti, byla *Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě* přijatá v Paříži, dne 13.12.1968 (v platnost vstoupila dne 20.2.1971). Její dodatkový protokol byl přijat ve Štrasburku dne 10.5.1979 (v platnost vstoupil až 7.11.1989). Pro Českou republiku vstoupila dohoda v platnost dne 24.3.1999 (sdělení č. 20/2000 Sb.m.s.).

Dohoda má velmi širokou působnost. Vztahuje se na domestikované lichokopytníky, skot, ovce, kozy, prasata, domestikované ptáky, králíky, psy, kočky, studenokrevná zvířata a ostatní ptáky a savce. Dohoda upravuje, jak se má s jednotlivými druhy při přepravě zacházet. Vztahuje se však pouze na mezinárodní přepravu, a tudíž je z působnosti dohody vyloučena přeprava, která se neuskutečňuje mezi různými státy.

³ Potočný, M., Ondřej, J. Mezinárodní právo veřejné- Zvláštní část, 4.,doplňené a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003.

⁴ Výběr smluv Rady Evropy, Praha, Prospektum, 2001.

Povinností smluvních stran je řídit se touto dohodou a přijmout opatření k vyloučení nebo snížení na minimum utrpení zvířat v případech, kdy nelze pro nepředvídatelné okolnosti tuto dohodu aplikovat.

Slabou stránkou dohody je vymáhání dodržování povinností a případné sankce. Dohoda sama výslovně řeší pouze případy sporu o výklad či aplikaci ustanovení této dohody.

Dne 6. listopadu 2003 byla tato dohoda v revidovaném znění otevřena k podpisu při příležitosti 113. zasedání Výboru ministrů v Kišiněvě. Je koncipována jako rámcová úmluva stanovující základní zásady vztahující se na všechny druhy zvířat a vychází z vědeckých i praktických poznatků získaných v posledních 30 letech. Žádný stát, který je smluvní stranou původní úmluvy z roku 1968, nesmí uložit své listiny o přijetí revidované úmluvy, pokud dosud původní úmluvu nevyověděl nebo pokud ji zároveň nevyovídá. Česká republika tak doposud neučinila, byla však zahájena jednání směřující k přistoupení k revidované dohodě.

Dne 10.3.1976 byla ve Štrasburku přijata *Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely*. Tato dohoda vstoupila v platnost dne 10.9.1978 a pro Českou republiku dnem 24.3.1999 (sdělení č. 21/2000 Sb.m.s.).

Tato dohoda se týká výživy, ošetřování a ustájení zvířat zvláště v moderních systémech intenzivních chovů. Vztahuje se na hospodářská zvířata chovaná pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin nebo pro jiné chovné účely. Sama dohoda je velmi stručná, neboť na jejím základě je u Rady Evropy zřízen stálý výbor, jež má vypracovávat a přijímat další doporučení pro smluvní strany, sledovat vědecké poznatky a nové chovatelské metody, poskytovat smluvním stranám konzultativní rady. Také závaznost a vynutitelnost této dohody je nízká.

O 3 roky později, dne 10.5.1979, byla ve Štrasburku přijata *Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat*. Dohoda vstoupila v platnost dne 11.6.1982 a pro Českou republiku dne 21.9.2003 (sdělení č. 114/2003 Sb.m.s.).

Hlavním cílem dohody je chránit zvířata před zbytečným utrpením. Dohoda velmi podrobně popisuje podmínky, v nichž mají být zvířata držena, a každý krok porážky, počínaje dodáním- tj. vykládka a přivádění zvířete na jatka, přes čekání až po samotnou porážku- způsoby omráčení a porážky a nástroje, které mohou být použity.

Ani tato dohoda nestanovuje žádné kontrolní orgány či sankce, a tudíž je její vynutitelnost velice nízká.

Další dohodou je *Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely*, přijatá dne 18.3.1986 ve Štrasburku. Dohoda vstoupila v platnost dne 1.1.1991 a pro Českou republiku dne 1.10.2003 (sdělení č. 116/2003 Sb.m.s.).

Účelem dohody je omezit používání zvířat k pokusům s cílem nahradit je tam, kde je to proveditelné, zejména hledáním a prosazováním alternativních metod. Nesmí se provádět pokusy, pokud existuje přijatelná, vyhovující metoda, při níž se nepoužívají zvířata. Dohoda klade důraz také na povinnost států shromažďovat statistické údaje a na uznávání výsledků procedur provedených na území jiných států.

Dohoda je velice podrobná, o čemž svědčí i příloha A týkající se pokynů pro umístění zvířat a péči o ně. Příloha se zabývá všemi druhy pokusných zvířat a možnými prostory, v nichž mohou být tato zvířata umístěna.

Dohoda však opět neřeší porušování stanovených povinností, není zřízen žádný kontrolní orgán ani stanoveny žádné sankce za porušení dohody.

K této dohodě byla na základě tzv. mnohostranných konzultací (čl. 30) smluvních stran přijata i tři usnesení. Jedná se o Usnesení o výkladu některých ustanovení a pojmů Dohody (27.11.1992), Usnesení o vzdělávání a školení osob pracujících s laboratorními zvířaty (3.12.1993), Usnesení o ustájení laboratorních zvířat a péči o ně (30.5.1997).

Zatím poslední přijatou dohodou je *Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu*, jež byla přijata ve Štrasburku dne 13.11.1987. Dohoda vstoupila v platnost dne 1.5.1992 a pro Českou republiku dne 24.3.1999 (sdělení č. 19/2000 Sb.m.s.).

Zvířetem v zájmovém chovu je každé zvíře držené či určené k držení člověkem, zejména v jeho domácnosti, pro jeho potěšení a jako společník (čl. 1 odst. 1). Dohoda stanovuje zásady držení těchto zvířat, podmínky obchodování s nimi, podmínky utracení těchto zvířat a opatření k omezení počtu toulavých zvířat. Tato dohoda umožňuje smluvním státům oznámení výhrady k vyhrazeným článkům, čehož Česká republika využila k čl. 6 týkajícího se minimálního věku osoby, která je oprávněna ke koupi zvířete v zájmovém chovu, a to 15 let namísto 16, a k čl. 10 odst. 1 písm a) týkajícího se zákazu chirurgických zákroků za účelem změny vzhledu zvířete. V České republice je u selat, jehňat a štěňat mladších osmi dnů povoleno krácení ocasu bez použití znecitlivění, pokud je zákrok proveden v uvedeném termínu odborně způsobilou osobou.

Také k této Dohodě byla na základě mnohostranných konzultací jejich smluvních stran přijata tři usnesení, všechna ze dne 10.3.1995. Jedná se o Usnesení o chovu volně žijících

zvířat jako zvířat v zájmovém chovu, Usnesení o šlechtění zvířat v zájmovém chovu a Usnesení o chirurgických zákrocích na zvířatech v zájmovém chovu.

Všechny tyto dohody je možné kdykoli vypovědět, a to oznámením adresovaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Výpovědní lhůta je šest měsíců od doručení takového oznámení.

Rada Evropy přijímá s cílem ochrany zvířat také celou řadu doporučení týkající se jednotlivých druhů zvířat, a to zejména v oblasti hospodářských zvířat a v oblasti hromadné přepravy⁵.

Důležitým dokumentem je *Všeobecná deklarace⁶ práv zvířat* vyhlášená v Paříži, v budově Unesca v roce 1978⁷, přijatá však národními organizacemi a institucemi povahy práva soukromého a nikoli v rámci OSN, jak se dlouho předpokládalo⁸. Tato deklarace měla být paralelou ke Všeobecné deklaraci lidských práv, avšak tento cíl nesplnila, neboť byla pojata příliš antropocentricky. Práva zvířat jsou z velké části pouze modifikací práv lidských, a tudíž je řada ustanovení nepraktická a neaplikovatelná. Hlavním cílem prostupujícím celou deklaraci je zákaz nebo alespoň snížení utrpení zvířat. Extrémním příkladem je článek 8 o pokusech na zvířatech, jež konstatuje neslučitelnost jakýchkoli pokusů na zvířatech, pokud jim mohou způsobit fyzické či psychické utrpení.

V roce 1989 byla proto tato deklarace přeformulována⁹ Mezinárodní ligou práv zvířat na základě biocentrické koncepce ovlivněné tzv. radikální ekologií. Tato koncepce stavící na nejnovějších poznatcích různých přírodovědných oborů je však nepřijatelná pro většinu členů mezinárodního společenství, neboť velmi předběhla svoji dobu. Opouští postavení člověka jako „pána tvorstva“ i všeobecně ve světě rozšířenou tradici pojmání zvířete jako věc, a deklaruje ochranu života ve všech jeho formách (čl. 1).

⁵ Např. Doporučení týkající se domácích kachen (r. 1999), Doporučení týkající se krocanů (r. 2001), Doporučení k přepravě koní (r. 1987) aj.

⁶ Deklarace má většinou sloužit jako podklad pro další následné přijetí mezinárodního závazného právního nástroje a také jako inspirace pro jednotlivé státy a jejich vnitrostátní právní úpravu.

⁷ Znění Deklarace viz Na programu je zvíře, Ostrava, Aries, str. 32-34.

⁸ OSN poskytla pouze svůj úřednický aparát a prostory. Ověřil si to i R.Babadji při psaní své studie o této deklaraci pro Revue juridique de l'environnement, 1999 a uvádí to ve svém příspěvku J. Zástěrová.

⁹ Znění deklarace viz Zástěrová J., Nazrál čas k přijetí 3.všeobecné deklarace práv zvířat? Praha: České právo životního prostředí, ročník IV., č. 4/2004, str.31-32.

Obě deklarace existují vedle sebe, protože na ně nelze aplikovat právní zásadu, že zákon pozdější ruší zákon dřívější (*lex posterior derogat priori*).

Ačkoli se mnoho subjektů snažilo zajistit aplikovatelnost alespoň jedné z deklarací, z důvodu nevhodně zvolených koncepcí se to nepodařilo. Jako možné východisko z této situace uvádí J. Zástěrová přijetí nové třetí verze deklarace založené na biocentrické koncepci umírněného charakteru, odpovídající současnému stupni rozvoje mezinárodního společenství.¹⁰

Jako u všech pramenů práva je důležité, s ohledem na současný stav myšlení a názorů ve společnosti, zvolit optimální úroveň požadovaných práv a povinností. Podle mého názoru je také důležitá formální stránka případné budoucí deklarace, tj. orgány, které se ujmou jejího vypracování, a způsob jejího přijetí, aby se tak zvýšila pravděpodobnost jejího přijetí a respektování státy a jinými subjekty mezinárodního práva.

¹⁰ Podrobně viz Zástěrová, J.: Nazrál čas k přijetí 3. všeobecné deklarace práv zvířat? Praha: České právo životního prostředí ročník IV., č. 4/2004.

II. Evropská komunitární úprava ochrany zvířat proti týrání

Dne 1. května 2004 došlo k rozšíření Evropského společenství a jeho novým členem se stala i Česká republika¹¹. S tímto členstvím jí vznikají práva a povinnosti vyplývající z primárního práva Společenství, kterými jsou zejména zřizovací a na ně navazující smlouvy¹².

Sekundárním právem se rozumí legislativní akty orgánů Společenství vydané na základě zřizovacích smluv. Patří mezi ně nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Pro ochranu zvířat jsou nejdůležitějšími akty nařízení a směrnice.

Nařízení je obecně závazný právní předpis, podobá se vnitrostátnímu zákonu. Nařízení je přímo závazné ve všech svých částech a platí bezprostředně v okamžiku vstupu v platnost ve všech členských státech.¹³

Směrnice naopak obecnou závaznost nemá. Předepisuje jen výsledek (ten je závazný), jehož má být ve stanovené lhůtě dosaženo. Postupy, formy a prostředky pro provedení směrnice může zvolit každý stát individuálně.

Co se týče úpravy problematiky ochrany zvířat v **primárním právu**, tak byl ke Smlouvě o založení Evropského společenství v roce 1997 připojen 27. protokol o ochraně a prospívání zvířat. „Při formulování a provádění politik Společenství v zemědělství, dopravě, v oblasti vnitřního trhu a výzkumu, věnuje Společenství a členské státy plnou pozornost požadavkům prospívání zvířat, přičemž zohlední legislativní nebo správní předpisy a zvyky členských států, svázané s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.“¹⁴

V **právu sekundárním** bylo přijato několik nařízení a směrnic zásadního významu¹⁵.

Nařízení Rady č. 3254/91 (platnost ode dne 9.11.1991) zakazuje ve Společenství používání nášlapných pastí a uvádění do Společenství kožešin a výrobků z některých druhů pocházejících ze zemí, kde jsou k odchytu používány nášlapné pasti nebo jiné metody chytání do pastí, jež nejsou v souladu s mezinárodními standardy humánního chytání do pastí. Nařízení vychází i z bernské Úmluvy o ochraně volně žijících živočichů a planě

¹¹ Z hlediska formálně právního; nikoli členem Evropské unie, která nemá právní subjektivitu.

¹² Blíže viz Týč, V., Základy práva Evropské unie pro ekonomy, 4. vydání, Linde, Praha 2004.

¹³ Blíže viz Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, 919 s.

¹⁴ Tichý, L. a kolektiv, Dokumenty ke studiu evropského práva, 2. vydání Linde, Praha 2002.

¹⁵ Kružíková, E., Adamová E., Komárek, J. Právo životního prostředí Evropských společenství, Linde, Praha, 2003.

rostoucích rostlin a přírodních stanovišť v Evropě. V ČR je toto nařízení aplikováno přímo, ale zákaz výroby, dovozu a prodeje čelistových a lepících pastí obsahuje i § 5 odst. 8 zákona č. 246/1992 Sb.

V červenci 2004 byl vypracován návrh směrnice o zavedení norem humánního lovu pro určité živočišné druhy. Tato směrnice vychází z Dohody o mezinárodních normách humánního lovu do pastí mezi Evropským společenstvím, Kanadou a Ruskou federací. Směrnice má zajistit, že přípustné pasti a způsoby lovu jsou schopné ulovit pouze jedince toho druhu, pro který jsou určeny, tzn. možnost vyloučit chycení jiného zvířete.

Ochrana zvířat během přepravy je nyní upravena **směrnici** 91/628/EHS o ochraně zvířat během přepravy a 95/29/ES, která ji částečně novelizovala. Směrnice se vztahuje na všechny druhy obchodní přepravy delší než 50 km a stanovuje maximální přípustné délky přepravy pro jednotlivé druhy zvířat, intervaly krmení a napájení, dobu pro odpočinek a prostorové podmínky, které musí splňovat přepravní prostředky pro přepravu určitých typů zvířat. **Nařízením** č. 411/1998/ES zpřísnilo podmínky a požadavky pro silniční vozidla používaná pro přepravu zvířat delší než 8 hodin. **Nařízením** č. 1255/97/ES, se týká kritérií pro zastavení a změnu plánu cesty.

Nově přijaté **nařízení** Rady č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech nabývá účinnosti od 5.1.2007. Cílem tohoto nařízení je omezení dlouhodobých cest¹⁶ zvířat. Pro účely tohoto nařízení se rozumí „zvířaty“ živí obratlovci. Nařízením zpřísnuje veterinární kontroly a požaduje odbornost všech osob, které během přepravy zacházejí se zvířaty. Forma nařízení byla zvolena z důvodu jednotnosti úpravy ve všech členských zemích.

Co se týče neobchodních přesunů zvířat, tak základem úpravy je **nařízením** Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a o změně směrnice Rady 92/65/EHS. Cílem přijetí nařízení bylo sladění veterinárních podmínek pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu v rámci členských států a ze třetích zemí a zajištění tak dostatečné míry bezpečnosti zdraví zvířat z hlediska přenosu nemocí. Toto nařízení se vztahuje na psy, kočky, fretky, bezobratlé (s výjimkou včel a koryšů), okrasné tropické rybky, obojživelníky, plazy, ptáky, hlodavce a králíky domácí. Při jakémkoli přesunu musí být majitel nebo jiná, za zvíře odpovědná, osoba schopna předložit kontrolním orgánům pas nebo osvědčení, kterým prokáže, že zvíře splňuje

¹⁶ Dlouhodobou cestou je cesta trávající více než 8 hodin.

požadavky na takovýto přesun kladené (podstoupená příslušná očkování, označení identifikačním prostředkem).

Směrnice Rady č. 86/609/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných k pokusným a jiným vědeckým účelům se zaměřuje na odstranění nežádoucích rozdílů v právní úpravě členských států. V ČR byla směrnice provedena zákonem č. 246/1992 Sb. a jeho prováděcí vyhláškou č. 207/2004 Sb.

Z důvodu nových vědeckých, technických poznatků a z důvodu sladění této směrnice s Úmluvou Rady Evropy byla tato směrnice v roce 2003 pozměněna směrnicí č. 65.

Směrnice Rady č. 1998/58/ES o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely, vycházející z Evropské dohody, stanovuje společné minimální normy pro ochranu těchto zvířat. Pro účely této směrnice je „zvíře“ jakékoli zvíře (včetně ryb, plazů nebo obojživelníků) chované nebo držené pro výrobu potravin, vlny, kůže nebo kožešin nebo pro jiné hospodářské účely. Členské státy mají dle čl. 4 směrnice zajistit, aby podmínky, ve kterých jsou zvířata chována nebo držena, s ohledem na jejich druh, stupeň vývoje, přizpůsobení a zdomácnění a na jejich fyziologické a etologické potřeby v souladu s dosaženými zkušenostmi a vědeckými poznatky, odpovídaly požadavkům stanoveným v příloze této směrnice. Tato směrnice byla v ČR provedena zákonem č. 246/1992 Sb. a jeho prováděcí vyhláškou č. 208/2004 Sb.

Ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely se věnují podrobně ještě další tři směrnice zaměřené na jednotlivé druhy těchto zvířat vzhledem k jejich různým fyziologickým a etologickým potřebám. Jde o **směrnici** Rady č.91/629/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu telat, **směrnici** Rady č. 91/630/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu prasat a **směrnici** Rady č. 1999/74/ES, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic¹⁷. Tyto směrnice, jež se vztahují na zvířata v intenzivních chovech, se věnují podmínkám chovu těchto zvířat, tj. nutné ploše pro jednotlivá zvířata, povoleným možnostem ustájení, technickým nárokům na stavby atp. Tyto směrnice byly v ČR provedeny vyhláškou č.208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

¹⁷ Tato směrnice se zaměřuje na postupné zrušení tzv. bateriových klecí jako zcela nevyhovujícího (ale doposud převažujícího) systému chovu.

Směrnice Rady č. 93/119/EHS o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování vychází z přijaté Evropské úmluvy o ochraně jatečných zvířat. Tato směrnice velice podrobně upravuje požadavky na celý proces přepravy k místu porážky, přehánění, ustájení, porážení zvířat jak na jatkách, tak i mimo ně a způsoby omračování a porážení. Směrnice se vztahuje na zvířata, která jsou chována a držena pro produkci masa, kůže, kožešin nebo jiných produktů a na postupy usmrcování zvířat v rámci tlumení nálezů. Cílem směrnice (čl. 3) je ušetřit zvířata veškerého vzrušení, bolesti nebo utrpení, kterému se lze vyhnout. V ČR došlo k jejímu provedení v zákoně č. 246/1992 Sb. a vyhláškou č. 382/2004 Sb.

Směrnice Rady č. 1999/22/ES o držení volně žijících zvířat v zoologických zahradách byla provedena zákonem č. 162/2003 Sb. (zákon o zoologických zahradách). Cílem je ochrana volně žijících zvířat a zachování biologické diverzity.

Směrnice Rady č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků vychází z akčního programu¹⁸ ES o životním prostředí z roku 1973, který formuloval požadavek na zabezpečení zvláštní ochrany ptáků. Tato směrnice byla přenesena do zákona č. 114/1992 Sb.

Směrnice Rady č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jehož východiskem jsou akční programy ES o životním prostředí z let 1987 a 1992, byla též provedena zákonem č. 114/1992 Sb. Cílem směrnice je zachování biodiverzity.

Evropské společenství přistoupilo i k několika dohodám Rady Evropy. V roce 1978 Rada ES rozhodla o uzavření Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely a v roce 1988 o uzavření Evropské úmluvy o ochraně jatečných zvířat. V roce 1999 rozhodla Rada ES o přistoupení k části Úmluvy Rady Evropy o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely. Zatím posledním je rozhodnutí Rady ES č. 544 z roku 2004 o podpisu Evropské úmluvy o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě s výhradou pozdějšího uzavření.

Dne 19.9.2006 byl přijat návrh Usnesení Evropského parlamentu k Akčnímu plánu Společenství pro ochranu a dobré životní podmínky zvířat 2006–2010, který vypracovala Komise ES a s nímž vyslovil Parlament naprostý souhlas. Tímto Akčním programem se Protokol o ochraně a dobrých životních podmínkách zvířat Amsterdamské smlouvy stává

¹⁸ Akční program stanovuje právní zásady a priority, kterými se má řídit ekologická politika Společenství. Dosud bylo přijato šest akčních programů, poslední v roce 2002.

součástí integrovaného konceptu pro další posilování ochrany zvířat v Evropě. Jeho cílem je propojit činnosti Společenství rozdělené mezi různé útvary Komise, rady a různé oblasti politiky a rozčlenit je na základě jednotné úpravy, a hlavně se zaměřit na všechny skupiny zvířat, nejen na hospodářská a pokusná zvířata, což byla doposud hlavní cílová skupina evropské legislativy, ale i na zvířata volně žijící, domácí a další zvířata žijící s člověkem.

Akční plán je rozdělen do následujících pěti oblastí:

1. zlepšení současných minimálních norem pro ochranu a dobré podmínky zvířat,
2. výzkum v oblasti ochrany zvířat a prosazování „principu tří R“,
3. štítkování a jednotné ukazatele ochrany zvířat,
4. aktivnější zapojení veřejnosti a chovatelů/pečovatelů,
5. vyvíjení úsilí na mezinárodní úrovni.

Komise zamýšlí dále upravit současné minimální normy a v návaznosti na jednání Evropské rady navrhnout minimální normy pro další druhy zvířat.

III. Česká právní úprava

1. Předmět ochrany

Zvíře je v české právní úpravě považováno za věc ve smyslu § 118 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „občanský zákoník“). Je však věcí *sui generis*. Jak uvádí Švestka¹⁹, „živá zvířata je třeba považovat za zvláštní druh věci v právním (nikoliv v obecném) smyslu“. Z tohoto důvodu se na zvíře vztahuje režim občanského zákoníku. Zvíře se tak může stát předmětem rozličných věcných práv nebo závazkových vztahů, jako je vlastnictví, podílového spoluvlastnictví, společného jmění manželů, prodej, darování či dědění. Zvíře se může stejně jako jakákoliv jiná věc ztratit, může být odcizeno. Vlastník zvířete může být odpovědným za škodu způsobenou zvířetem.

Vlastník musí se zvířetem zacházet tak, aby při výkonu svého vlastnického práva nezasahoval do vlastnického práva někoho jiného, tzn. musí se zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv (§ 127 občanského zákoníku). Vlastník nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy mimo jiné hlukem (štěkot psů, vytí), pachy (nadměrný zápach hospodářských zvířat), nesmí nechávat chovaná zvířata pronikat na sousedící pozemek. Proto je v případě nadměrného obtěžování možné podat žalobu zdržovací, tzn. požadovat, aby se vlastník zvířete zdržel zásahů do vlastnických práv souseda.

Při koupi zvířete je stanovena záruční doba šest týdnů (§ 620 odst. 1 občanského zákoníku), což znamená, že se kupující může domáhat svého práva z odpovědnosti prodávajícího za vady prodané věci u soudu pouze v případě, že uplatnil toto právo u prodávajícího (vytkl vadu) nejpozději do šesti týdnů od převzetí věci – zvířete (§ 599 odst. 1 občanského zákoníku).

Problémem, který z pojetí zvířete jako věci *sui generis* vyplývá, je, že úprava právního režimu věci se často na zvíře nedá aplikovat.

Zvířata jsou v právním smyslu věcmi odedávna, i když ani dříve nebyla aplikace ustanovení o věcech snadněji aplikovatelná než dnes. Podle § 295 obecního zákoníku občanského byla zvířata v lese součástí pozemku a věcmi movitými se stávala až po ulovení.²⁰

¹⁹ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 397s.

²⁰ Krčmář J.: Práva věcná (Právo občanské, díl II.) Všehrd, Praha 1934, str.113.

Problematickým ustanovením je např. § 135 odst. 1 občanského zákoníku o nálezce, podle kterého je nálezce povinen odevzdat nalezenou věc vlastníkovi a není-li vlastník znám, je nálezce povinen odevzdat ji obci, na jejímž území k nálezce došlo, s tím, že nepřihlásí-li se vlastník do šesti měsíců, připadá věc do vlastnictví této obce.

Ve smyslu občanského zákoníku je toulavé zvíře věcí ztracenou a opuštěné zvíře věcí opuštěnou. Toulavé nebo opuštěné zvíře je tak třeba odevzdat obci nebo do obecního útulku, dostatečné je i oznámení místa nálezce obci. Opuštěným zvířetem [§ 3 písm. i) zákona č. 246/1992 Sb.] je zvíře původně v lidské péči, které není pod přímou kontrolou nebo dohledem fyzické osoby nebo chovatele a ze zjištěných skutečností vyplývá, že ho jeho chovatel opustil s úmyslem se jej zbavit nebo jej vyhnal (zvířata uvázaná na stejném místě dlouhou dobu, zvířata nalezená v popelnici atp.), učinil opatření, která znemožňují majitele identifikovat. V takovém případě lze nakládat se zvířetem jako s věcí opuštěnou a lze je dát ihned novému zájemci.

Ústřední komise pro ochranu zvířat (dále jen „ÚKOZ“) se vyjádřila k otázce, kdy má občan povinnost odevzdat ztracenou či opuštěnou věc (tedy i zvíře) obci (dle § 135 občanského zákoníku) a kdy do útulku (§ 13 odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb.) ve svém stanovisku z listopadu 2004 a z ledna 2006²¹.

Podle ÚKOZ záleží na konkrétní osobě, jakou možnost zvolí, tj. zda oznámí místo nálezce obci, nebo předá zvíře do útulku. Úpravu obsaženou v zákoně č. 246/1992 Sb. považuje za speciální ve vztahu k občanskému zákoníku. Vzhledem k dikci § 135 je však zřejmé, že pokud se nálezce rozhodne zvíře předat do útulku, musí se jednat buď o útulek provozovaný obcí anebo o útulek spolupracující s obcí na základě uzavřené smlouvy.

Samozřejmě není možné ani uplatnění § 135 odst. 2 o nálezném, které pro nálezce činí 10% z ceny nálezce, protože pak by se mohlo stát, že se někdo bude chtít živit odchytom zvířat.²²

Ponecháním si nalezeného zvířete, se člověk vystavuje možnosti postihu podle § 50 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích²³, neboť se dopouští přestupku proti majetku. Kdo si ponechá

²¹ <http://www.mze.cz/attachments/Opusteni.htm>

²² Kindl M.: Bulletin advokacie 8/1996 str. 70.

²³ Kdo si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby bude postížen za přestupek proti majetku [§ 50 odst. 1 písm. b) z. č. 200/1990 Sb.].

nalezené zvíře, jehož hodnota je vyšší než 5000 Kč, může se dopustit trestného činu zatajení věci podle § 254 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona²⁴.

Stanovisko k otázce vlastnictví volně žijících zvířat bylo na žádost Akademie věd ČR zaujato v časopise Právník²⁵. Zvěř stejně jako ryby žijící v rybářských revírech jsou věci ničí (res nullius), nejde o vlastnictví konkrétní osoby, vlastnické právo vzniká až jejich ulovením. Dále je zde uvedeno, že zvíře je zřejmě zásadně věcí zastupitelnou (hovězí dobytek chovaný pro mléko a maso, lišky chované pro kožešinu). Nebude však věcí zastupitelnou tehdy, pokud se bude od jiných (obvyklých) exemplářů odlišovat vlastnostmi nebo schopnostmi, jež je činí výlučným. Tak nebude věcí zastupitelnou pták, který ovládá řadu cviků a případně i mluvený projev, stejně jako liška vypěstované neobvyklé barvy a podobně.

Z důvodu speciální povahy této „věci“ je však právní režim zvířete podroben ještě zvláštní právní úpravě, a to zejména zákonu č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, který zabezpečuje ochranu zvířete jakožto živé bytosti, schopné stejně jako člověk pociťovat bolest a utrpení. Protože zvíře zpravidla není schopné se útokům člověka bránit, je to právě člověk, který mu musí ochranu poskytnout.

²⁴ Potrestán bude ten, kdo si přisvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci nálezem (§ 254 z. č. 140/1961 Sb.).

²⁵ Právník č. 1/1994, str. 81 - 82.

2. Vývoj právních předpisů k ochraně zvířat proti týrání na území České republiky

Chování člověka ke zvířeti se do 19. století řídilo pravidly, jejichž dodržování bylo závislé na individuální dobrovolnosti každého člověka, a tak jejich porušování nebylo postižitelné. Nesankcionovatelná pravidla tudíž představovala pouze morální normu chování člověka ke zvířeti. Tento stav tak neposkytoval zvířeti ochranu v případě jeho týrání. S nárůstem citlivosti společnosti vůči nehumánnímu zacházení se zvířaty byla některá tato pravidla vyjádřena zvláštní, státem uznanou formou a byla stanovena jejich vynutitelnost státní mocí. Morální norma chování člověka ke zvířeti se tak stala normou právní.

Hlavními právními normami upravujícími vztah člověka ke zvířeti na území našeho státu byly:

- nařízení č. 31/1855 ř. z. (ze dne 15.2.1855), jímž se vydává zákonný předpis proti týrání zvířat, jež bylo zřejmě první právní normou na území našeho státu,
- vyhláška zemského presidenta ve Slezsku č. 8/1899 slez. z. z. (ze dne 7.1.1899), obsahující zákazy častěji pozorovaného, pokud se týče při živnostenském provozu obvyklého zlého nakládání se zvířaty, ve znění nařízení presidenta zemské správy politické pro Slezsko č. 18/1926 slez. z. z. (ze dne 24.7.1926),
- vyhláška místodržitele na Moravě č. 61/1901 mor. z. z. (ze dne 5.11.1901), kterou se vyhláší předpisy proti týrání zvířat, ve znění vyhlášky č. 51/1914 mor. z. z. (ze dne 3.7.1914),
- vyhláška místodržitele pro Čechy č. 45/1902 čes. z. z. (ze dne 31.5.1902), o zamezení týrání zvířat.

Tyto právní předpisy však nechránily zvířata dostatečně účinně, protože jejich ochrana byla většinou vázána na nutnost takového jednání, které vyvolává veřejné pohoršení. Tím ve své podstatě ani tak nechránily zvíře, jako spíše člověka a jeho cítění. Zacházení se zvířaty označované za týrání v těchto předpisech bylo postižitelné, jen došlo-li k němu v přítomnosti dalších lidí. Také vynutitelnost sankce státní mocí vyjádřená výší trestu za týrání přibližně 20 Kč, ne vždy odpovídala míře jednání, respektive poškození zdraví či usmrcení zvířete. Tyto právní předpisy byly zrušeny vládním nařízením č.106/1939 Sb.

V roce 1939 byla pravidla chování člověka ke zvířeti upravena nově, a to vládním nařízením (vlády Protektorátu Čechy a Morava) č.106/1939 Sb. (ze dne 27.3.1939), o ochraně zvířat proti týrání. Toto vládní nařízení obsahovalo zákaz týrání zvířat a definovalo týrání zvířat jako každé jednání nebo opomenutí, jímž se působí zvířeti bez rozumného a oprávněného důvodu bolest nebo jiné utrpení (§ 1).

Dozor nad tímto zákazem týrání zvířat měly politické (státní policejní) úřady (zemské, okresní, vládní), obce, úřední veterináři a pověřené osoby (inspektoři).

Ten, kdo přestoupil některé ustanovení, měl být potrestán okresním (státním policejním) úřadem peněžitou pokutou do 5000 Kč (průměrný plat cca 1400 Kč) nebo vězením do 14 dnů. Stejně měl být potrestán ten, kdo vědomě strpěl, aby osoba, jež nedosáhla 14 let, nebo duševně chorá či slabomyslná, na niž měl dohlížet, se dopustila přestoupení některého ustanovení tohoto nařízení nebo účasti na takovém činu.

Podle tohoto nařízení týrané zvíře mohlo být zabaveno a potřebovalo-li léčení, okresní (státní policejní) úřad zařídil jeho léčení, případně svěřil zvíře na dobu léčení jiné osobě. Bylo-li by kruté zachovat týrané zvíře na živu, měl okresní úřad zaříditi jeho usmrcení. Při opakovaném týrání mohl okresní (státní policejní) úřad zvíře prohlásit za propadlé ve prospěch státu a mohl je prodat jiné osobě. O zabavené zvíře, tedy zejména zabezpečit péči o něj, výživu a přístřeší, byla povinna se postarat obec, a to za náhradu skutečných nákladů od toho, kdo odpovídá za týrání zvířete nebo z výdělků za prodané zvíře.

Vládní nařízení č. 106/1939 Sb. bylo částečně změněno vládním nařízením (vlády Protektorátu Čechy a Morava) č. 108/1941 Sb. (ze dne 10.10.1940). Změna spočívala ve zpřísnění postihu za týrání zvířat.

„Ten, kdo surově týrá zvíře způsobem, který je výrazem bezcitného smýšlení pachatele, bude potrestán soudem pro přečin tuhým vězením do dvou let. Kdo neoprávněně vykonává činnost se živými zvířaty nebo na nich pokusy, při nichž se působí zvířeti značná bolest, jeho poškození tělesné nebo smrt, bude potrestán soudem pro přečin tuhým vězením do 6 měsíců. Stejně bude potrestán, kdo zabíjí teplokrevná zvířata bez předchozího omráčení. Kdo jinak přestoupí některé ustanovení tohoto nařízení, bude potrestán okresním úřadem peněžitou pokutou do 10000 K nebo vězením do jednoho měsíce.“

Paradoxem doby je, že ve srovnání se současnou v trestním zákoně je tato právní úprava z roku 1941 mnohem přísnější, protože pachatel mohl být potrestán trestem odnětí svobody již při prvním protiprávním jednání- týrání zvířete a nikoli jako nyní, kdy lze tento trest uložit pouze v případě recidivy nebo v případě, kdy je následkem takového jednání smrt.

Podrobnější ustanovení k ochraně zvířat proti týrání pak obsahovalo vládní nařízení (vlády Protektorátu Čechy a Morava) č. 109/1941 Sb. (ze dne 23.1.1941), kterým byly vydány podrobnější předpisy o ochraně zvířat proti týrání. Toto vládní nařízení blíže upravovalo pravidla používání zvířat k pracím, chování zvířat v hospodářství nebo domácnosti, dopravu a hnaní zvířat, užívání zvířat v dolech, užívání zvířat k vědeckým, léčebným a vyšetřovacím účelům, usmrcování zvířat, ochranu ryb a jiných studenokrevných zvířat (včetně hlemýžďů a raků) před týráním.

Tyto právní předpisy přestaly být prosazovány po vydání ústavních dekretů prezidenta republiky, a to dekretu o obnovení právního pořádku, vyhlášeným vyhláškou ministra vnitra č. 30/1945 Sb. (ze dne 27.8.1945) a dekretu o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky o obnovení právního pořádku a předpisy navazujícími.

Nově umožňoval postih za týrání zvířat až trestní zákon správní č. 88/1950, v jehož ustanovení § 60 bylo stanoveno, že kdo bez rozumného důvodu způsobí zvířeti bolest nebo jiné utrpení, bude potrestán pokutou do 2500 Kč (průměrný plat v roce 1955 byl 1192 Kč) nebo odnětím svobody až na sedm dnů.

Vládním nařízením č. 78/1951 Sb., o trestní pravomoci místních národních výborů, byla svěřena pravomoc stíhat v prvním stupni přestupky uvedené v trestním zákonu správním, v oblasti ochrany zvířat proti týrání, místním národním výborům.

Zákon č. 88/1950 Sb. byl zrušen zákonem č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

Další pravidla chování člověka ke zvířeti z hlediska ochrany byla formulována v roce 1987 v zákoně Federálního shromáždění ČSSR č. 87/1987 Sb. (ze dne 10.11.1987), o veterinární péči a v zákoně České národní rady č. 108/1987 Sb. (ze dne 22.12.1987), o působnosti orgánů veterinární péče ČSR.

Zákon o veterinární péči obsahoval § 6, který v obecné poloze konstatoval, že zvířata nesmějí být týrána, nedefinoval však, jaké chování člověka ke zvířeti lze považovat za týrání. Ani veterinární dozor definovaný v § 22 neobsahoval dozor nad dodržováním zákazu týrání zvířat.

Zákon však umožňoval uložit občanovi, který se dopustil přestupku tím, že týral zvíře [§ 29 odst. 2 písm. b)], napomenutí nebo pokutu až do výše 5000,- Kč (průměrný plat v roce 1987 byl 3026 Kčs). Tyto přestupky podle zákona o působnosti orgánů veterinární péče projednávaly místní národní výbory (§ 3). Podle zákona o veterinární péči bylo možné za méně závažné přestupky občanů uložit a vybrat pokutu do výše 200 Kč bez dalšího projednání. Možnost odebrání zvířete, případně jeho propadnutí ve prospěch státu však zákon neumožňoval.

Změnou zákona o veterinární péči zákonem Federálního shromáždění ČSFR č. 239/1991 Sb. (ze dne 23.5.1991), byl do § 22 vložen veterinární dozor nad dodržováním zákazu týrání zvířat.

Změnou zákona o působnosti orgánů veterinární péče ČSR zákonem České národní rady č. 437/1991 Sb. (ze dne 8.10.1991), byl zrušen § 3, podle něhož projednával přestupky na úseku veterinární péče místní národní výbor, a změněn § 9 tak, že k projednávání přestupků na úseku veterinární péče byla určena okresní (městská) veterinární správa.

Zákon však také zrušil § 29, 30, 31 týkající se přestupků v zákoně 87/1987 Sb., tím tedy i § 29 odst. 2 písm. b), který umožňoval uložit občanovi napomenutí nebo pokutu za přestupek týrání zvířat. Zákon sice zavedl § 11a, 11b, 11c týkající se přestupků do zákona č.108/1987 Sb., zde však již přestupek týrání zvířete a postih tohoto přestupku uveden nebyl.

Nízká úroveň právního vědomí, a to jak obecného (ze strany veřejnosti nedocházelo k oznamování porušování zákazu týrání zvířat, protože právní úprava veterinární péče upravující úzkou oblast práva správního se nestala součástí obecného právního vědomí), tak zejména profesního pracovníků orgánu veterinární péče (laxní přístup), vedla k tomu, že tato ustanovení nebyla efektivní a sankce za porušování tohoto zákazu nebyly prakticky uplatňovány.

Přitom z právní úpravy zcela jasně vyplývalo, že většina porušení povinností stanovených zákonem o veterinární péči a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě, zakládají skutkovou podstatu přestupku týrání zvířat.

Zákon Federálního shromáždění ČSFR č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb. obsahuje § 203, který vymezuje trestný čin týrání zvířat. Tímto zákonem byl do platného právního řádu zaveden trestný čin týrání zvířat.²⁶

²⁶ Večeřek V. a kol.: Ochrana zvířat, VFU Brno, 2001.

V roce 1992 byl přijat zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., (ze dne 15.4.1992) na ochranu zvířat proti týrání, platný dosud.

Vývoj ochrany zvířat tak potvrzuje pozitivní přínos svobodné společnosti, která respektuje život v jeho různých formách a garantuje důstojnost lidem i zvířatům.

3. Přímá ochrana zvířat proti týrání

3.1 Úvod

Hlavním právním předpisem, který upravuje ochranu zvířat proti týrání, je zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání (dále v této kapitole jen „zákon“).

Zákon je uvozen tímto prohlášením: „Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.“ Tímto prohlášením chtěl zákonodárce zdůraznit specifičnost objektu, jehož ochranu upravuje a jež je tak zcela v souladu s politikou Evropských společenství, která vychází ze zásady, že „zvířata jsou cítící tvorové, jejichž zvláštní potřeby je třeba respektovat, a že ochrana zvířat je v 21. století projevem lidskosti a výzvou pro evropskou civilizaci a kulturu“.

Zákon byl již 7x novelizován, během posledních 2 let třikrát. Hlavním impulsem pro novelizaci v roce 2004 zákonem č. 77/2004 Sb. bylo zapracování předpisů Evropských společenství a snaha harmonizovat tak právní úpravu ochrany zvířat obsaženou v českém právním řádu s úpravou obsaženou v právním řádu Evropských společenství.

Zákonem č. 413/2005 Sb. došlo pouze ke sladění pojmosloví zákona č. 246/1992 Sb. se zákonem o utajovaných informacích záměnou slova „utajovaná skutečnost“ za „utajované informace“. Naposledy byl zákon novelizován na začátku roku 2006 zákonem č. 77/2006 Sb. Hlavním důvodem přijetí této novelizace bylo odstranění nedostatků, které se projevíly po zásadní novele č. 77/2004 Sb.

Na základě kontrolní mise²⁷ v lednu roku 2005 Evropské komise – generálního ředitelství DG SANCO, která se zaměřila na pohodu zvířat (animal welfare) v chovu skotu a klecových chovech nosnic a zacházení se zvířaty při transportu a porážce, byly doporučeny některé úpravy zákona, jež by měly být následnou novelou zákona zapracovány.

Tento zákon zakazuje týrání zvířat (§ 2 odst. 1). Novelou z roku 2004 bylo vloženo ustanovení, které stanovilo, že se tento zákon vztahuje přiměřeně i na jiné živočichy (§ 2

²⁷ Cílem mise je mimo jiné i kontrola implementace legislativy ES, ověřuje se, zda přijatá legislativa je státními orgány náležitě prosazována a její implementace dostatečně kontrolována a zda v dané oblasti funguje nastavený systém dodržování evropských standardů. Výsledkem každé mise je zpráva o stavu implementace *acquis*, která v případě zjištění nedostatků obsahuje také výčet stanovených úkolů a opatření k nápravě.

odst. 2), což působilo interpretační potíže, neboť zvíře je definováno v § 3 písm. a) jako “každý živý obratlovec včetně volně žijícího zvířecího jedince a jeho samostatného života schopné formy, nikoliv však plod nebo embryo”. A protože pojem živočich v tomto zákoně definován není, podle důsledného výkladu se měl zákon vztahovat i na bezobratlé, což je pro účely tohoto zákona nepoužitelné. Navíc příslovce „přiměřeně“ je velice vágní, a tudíž jen znesnadňovalo aplikaci zákona. Poslední novelou bylo toto ustanovení o přiměřené aplikaci tohoto zákazu i na jiné živočichy vypuštěno.

Na jeho místo bylo zpět vloženo původní znění § 2 odst. 2, které se týká výslovného zákazu všech forem propagace týrání zvířat. Tento zákaz byl v zákoně obsažen až do novelizace zákonem č. 77/2004 Sb. Vzhledem k debatám, které se po jeho vypuštění objevily, se zákonodárce rozhodl tento zákaz opět explicitně vyjádřit i přes to, že zrušen nikdy nebyl, neboť jeho porušení bylo stále považováno za správní delikt a přestupek.

Nově § 4a definuje, co se za takovou propagaci považuje. Je jím jednak vystavování, předvádění a demonstrace zvířat na veřejném vystoupení nebo svodu zvířat, na kterých byl provedený některý z chirurgických zákroků za účelem změny vzhledu zvířete (viz dále).

Stejně tak se za propagaci týrání zvířat považuje zveřejnění popisu nebo vyobrazení, které navádí k postupům, praktikám chovu nebo výcviku, úpravám vzhledu zvířete a zásahům do jeho zdravotního stavu spojeného s týráním zvířete podle tohoto zákona, pokud v doprovodné informaci není uvedeno, nebo to jinak nevyplývá, že se jedná o činnosti zakázané tímto zákonem.

Novelou v roce 2004 byl předefinován pojem *chovatel*. Doposud jím byla jen ta právnická nebo fyzická osoba, která chovala zvíře nebo zvířata za účelem získávání trvalého zdroje peněžitých příjmů. Tento účel byl vypuštěn. Chovatelem je každá právnická nebo fyzická osoba, která drží nebo chová zvíře nebo zvířata, trvale nebo dočasně, přemísťuje zvíře, nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatky, útulky, záchranné stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo zvířatech anebo pořádá svody zvířat [§ 3 písm. k)].

Povinnosti chovatele jsou stanoveny zejména v zákoně č. 166/1999 Sb., veterinárním zákoně.

3.2 Pojem týrání

Ustanovení § 4 zákona definuje taxativním výčtem, jaké jednání se považuje za týrání.

Takovýmto jednáním je nucení zvířete k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly [§ 4 odst. 1 písm. a)]. Může se jednat o nucení zvířete ze strany člověka k chování, na které není zvyklé. U obvyklé činnosti zvířete je nutné zohlednit jeho zdravotní stav, zda není vysílené, nemocné nebo zraněné, a dále vnější podmínky, při kterých je činnost vynucována – např. extrémní neobvyklé klimatické podmínky, náročný terén.

Mezi tato jednání patří i podrobování zvířete výcviku nebo veřejnému vystoupení, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i vychovávat, cvičit nebo účelově používat zvíře k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům [§ 4 odst. 1 písm. b)]. Poslední novelou byl výslovně upraven vztah tohoto zákazu ke služebním zvířatům a zvířatům kynologických organizací, a to tak, že ustanovení odstavce 1 písm. b) se nevztahuje na výchovu, výcvik a použití zvířete k plnění úkolů, stanovených ozbrojeným silám, ozbrojeným bezpečnostním sborům nebo obecní policii zvláštními právními předpisy²⁸, jakož i na výchovu a výcvik psů prováděný chovatelskými sdruženími nebo organizacemi podle zkušebních řádů uznaných Mezinárodní kynologickou federací (FCI). Tento způsob výchovy a výcviku zvířete, popřípadě psů musí být prováděn v souladu se schváleným řádem ochrany zvířat při chovu (§ 8 odst. 7), popřípadě v souladu se schváleným řádem ochrany zvířat při veřejném vystoupení nebo svodu (§ 8 odst. 6).

V ozbrojených sborech ČR se používají psi a koně jako donucovací prostředky, k zajištění bezpečnosti státu, bezpečnosti osob a zasahujících osob, ochraně majetku, veřejného pořádku, k čemuž je nutné, aby takové zvíře mělo výcvik, který jej na takovou činnost připraví.

Tato formulace neodůvodněně diskriminuje subjekty, které nejsou členy FCI. Vzhledem k tomu, že členství v FCI je dobrovolné, sama tato organizace ve svých stanovách nezakotvuje oprávnění schvalovat zkušební řády sdružených chovatelských klubů a FCI tak

²⁸ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů., zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky.

získala výjimečné postavení, které je neodůvodnitelné a o které ani sama neusiluje, je potřeba novelizace tohoto ustanovení, která umožní, na základě principu rovnosti, provádění výcviku a výchovy všem kynologickým organizacím, které budou postupovat v souladu s právními předpisy.

Mezi zakázaná vystoupení by v České republice mohly spadat různé druhy rodeí při westernových slavnostech.

Ústřední komise pro ochranu zvířat vydala 14.6.2000 stanovisko k pořádání rodeové disciplíny „jízda na býku“, které považuje za porušení tohoto ustanovení i § 4 odst. 1 písm. j), tj. bezdůvodné vyvolávání nepřiměřeného působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy. Zvíře, v tomto případě býk, je pro zábavu vystavováno stresové situaci, protože soutěž není zaměřena na klidnou jízdu na zvířeti, ale na shoení jezdce zvířetem. Samozřejmě, že pořadatel má zájem na co nejefektivnějším průběhu, tudíž klidné zvíře pro něj není dostatečně atraktivní, a proto dochází různými způsoby k vyvolávání obranných pohybů.

Dne 14.10.2006 se konala v Praze akce „Americké rodeo“. ÚKOZ zaujala jednoznačné stanovisko v souladu se stanoviskem předchozím, podle něhož je jízda na býku týráním zvířete a informační materiály provázející tuto akci zákonem nedovolenou propagací týrání zvířat. V současné době se touto akcí zabývá Městská veterinární správa v Praze.

Psí nebo kohoutí zápasy nejsou v ČR zaznamenávány (na rozdíl od Italské republiky – viz oddíl IV).

Za stresové vlivy ve smyslu § 4 odst. 1 písm. j) je jednoznačně považován i nadměrný hluk a světelné efekty²⁹. Je zřejmé, že stresovým situacím a vlivům se nelze vyhnout, ale je nutné je omezit, pokud je to možné.

Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) se za týrání považuje i z jiných než zdravotních důvodů omezovat výživu zvířete včetně jeho napájení, podávat zvířeti potravu obsahující příměsi nebo předměty, které mu způsobují bolest, utrpení nebo jej jinak poškozují, omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu, pokud by omezování způsobilo utrpení zvířete.

²⁹ Výzva ÚKOZ představitelům větších měst k rušení ptáků při hnízdění pořádáním hlučných akcí ve veřejné zeleni, jejíž snahou je přesun takovýchto akcí na jiný termín nebo místo.

Je povinností chovatele zajistit zvířeti dostatečný prostor ke svobodnému pohybu, přístup k vodě, zabezpečit mu dostatečnou, nezávadnou a odpovídající potravu. Podmínky výroby a používání krmiv stanoví zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech.

Za týrání se dále považuje vydat slabé, nevyléčitelně nemocné, vyčerpané nebo staré zvíře, pro které je další přežívání spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, k jinému účelu než neodkladnému a bezbolestnému usmrcení [§ 4 odst. 1 písm. d)]. Jde hlavně o vyloučení použití těchto zvířat např. k pokusným účelům, což je vyloučeno i podle § 15 odst. 4 zákona, neboť k pokusům musejí být využívána přednostně zvířata k těmto účelům chovaná.

Podávání zvířeti dopingových látek a jiných látek poškozujících organismus s cílem změnit jeho výkon nebo vzhled se podle § 4 odst. 1 písm. e) také považuje za týrání. Objevily se případy podávání růstových hormonů psům za účelem zvýšení svalové hmoty – změny vzhledu – pro posuzování na soutěžích, dále u ptáků pro změnu opeření a také případy, kdy umělým způsobem byla provedena změna zbarvení akvariálních ryb.³⁰

Dále je dle § 4 odst. 1 písm. f) zakázáno cvičit nebo zkoušet zvíře na jiném živém zvířeti, používat jiných živých zvířat jako lákadel nebo nástrah, aniž by to vyžadoval lov, štvát zvířata proti sobě, aniž by to vyžadoval lov, výcvik nebo použití ovčáckého nebo pasteveckého psa, příprava zvířete k jeho vypuštění do volné přírody nebo k činnosti uvedené v § 14 odst. 7 (použití sokolnický vycvičených dravců pro ochranu letišť, městských aglomerací nebo jiných objektů).

Tímto ustanovením je zakázáno tzv. kontaktní norování tj. lov zvěře pod zemí. Bezkontaktní norování se nadále provádí podle schválených řádů zkoušek normíků při výkonnostních zkouškách normíků³¹, ale dle mého názoru je zvíře v tomto případě vystaveno velkému neopodstatněnému stresu, neboť normík na něj doráží přes zábranu. Soutěže v norování v umělé noře jsou rovněž zakázány. Pokud by v rámci zkoušek z výkonu loveckých psů bylo prováděno kontaktní norování, došlo by k porušení několika ustanovení zákona č. 246/1992 Sb. Konkrétně by došlo k porušení § 4 odst. 1 písm. b), f), h), j), k) a m) zákona. Při opětovném použití zvířete by rovněž mohlo dojít k porušení § 4 odst. 1 písm. d) zákona. Štvát zvířata proti sobě zákon umožňuje pouze v případě, že to vyžaduje lov. Štvát zvířata

³⁰ Spurná J., Dousek, J.: Zájmové chovy a ochrana zvířat. LexisNexisCZ s.r.o., 2004.

³¹ Viz Řád ochrany zvířat při zkouškách lovecké upotřebitelnosti nebo svodu loveckých psů vydaný Českomoravskou mysliveckou jednotou, který upravuje v čl. 5 zkoušku z norování.

proti sobě není tedy povoleno, pokud to vyžaduje příprava k lovu, takže v rámci zkoušek z výkonu loveckých psů nemůže být prováděno kontaktní norování. Slovo výcvik použité v tomto ustanovení se vztahuje k tomu, že štvát zvířata proti sobě je možné, pokud to vyžaduje výcvik nebo použití ovčáckého nebo pasteveckého psa. Slovo výcvik se tedy nevztahuje k lovu. Nelze tedy ustanovení § 4 odst. 1 písm. f) vykládat tak, že by umožňoval kontaktní norování v rámci zkoušek z výkonu loveckých psů. Jsou tak chráněni nejen psi používání pro norování, ale také lišky, jezevce a psíci mývalovití, jejichž použití ke kontaktnímu norování je zastánci této činnosti navrhováno.³²

Výjimka z tohoto zákazu je dána i v případě přípravy zvířete na vypuštění do volné přírody (tzv. reintrodukce) proto, aby bylo takové zvíře schopné ulovit kořist - obstarat si potravu.

Za týrání zvířete se považuje také provádění chirurgických zákroků za účelem změny vzhledu zvířete, zejména kupírovat uši, ničit hlasivky k omezení hlasitých projevů, amputovat drápy, zuby, jedové nebo pachové žlázy z jiných než zdravotních důvodů [§ 4 odst. 1 písm. g)].

K porušování tohoto ustanovení dochází velice často, a to kupírováním ušních boltců psů³³. Pes se vztyčenýma ušima má agresivnější vzhled, vzbuzuje v člověku respekt, a proto se stal tento vzhled módním. Tento zákrok provádějí veterinární lékaři a zdůvodňují jej „zdravotními důvody“. Podle vyjádření veterinárních expertů je však třeba poraněný boltec léčit, jeho amputace je až krajním řešením a vůbec není důvodem k zákroku na obou stranách hlavy.³⁴

Vystavování a předvádění zvířete na veřejném vystoupení nebo svodu zvířete, na kterém byl proveden tento zákrok, stejně tak vyobrazení takového zvířete v tiskovinách, obrazové dokumentaci nebo na internetových stránkách, pokud není uvedena doprovodná informace, že se jedná o týrání zvířat, které je zákonem zakázáno, je navíc propagací týrání.

Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) je za týrání zvířat považováno používání podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat.

³² Stanovisko ÚKOZ k norování ze dne 31.5.2005.

³³ Kupírování uší je kosmetický zákrok na obou stranách hlavy zvířete, v jehož důsledku dochází v podobném tvaru ke ztrátě ušního boltce, a tím ke změně vzhledu zvířete [§ 3 písm. t) zákona].

Za týrání se podle § 4 odst. 1 písm. i) považuje také podávání veterinárních léčiv a přípravků bez souhlasu veterinárního lékaře s výjimkou těch, které jsou volně v prodeji. Krvavé zákroky (těmito nejsou paznehtářské a podkovářské úkony) smí provádět pouze osoba odborně způsobilá (dle § 59 z. č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, je to zejména veterinární lékař, pro některé zákroky také veterinární technik). Podobný cíl, a to ochránit zvíře před laickými zásahy chovatelů bez požadovaných odborných znalostí, kteří ve snaze zvířeti pomoci mu naopak mohou ublížit, sleduje i zákaz zasahovat do průběhu porodu způsobem, který neodpovídá obtížnosti porodu, zvyšuje bolest anebo poškozuje zdraví matky i mláďate [4 odst. 1 písm. l)].

Týráním zvířete je i chování zvířete v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala bolest [§ 4 odst. 1 písm. k)] a dále chovat je způsobem nebo v prostorech, které jsou v rozporu se zvláštními právními předpisy [§ 4 odst. 1 písm. v)], jenž upravují minimální požadavky na technická zařízení a prostory, v nichž jsou zvířata chována. Podle § 29a odst. 2 zákona platí do 31. prosince 2009 výjimka pro chovatele, kteří chovají nosnice v podniku uvedeném v prováděcím právním předpisu za použití již instalované technologie, která má minimální výšku 36 cm na více než 65 % plochy klece a jinde minimálně 33 cm, a není starší než 16 let. V tomto případě se jeho jednání nepovažuje za týrání zvířat podle § 4 odst. 1 písm. v).

Při vytváření podmínek pro chov zvířat je nutné respektovat jejich fyziologické a etologické požadavky a prostory tomu přizpůsobit. Při přemnožení hrabošů na malém prostoru dochází k soubojům mezi jedinci, mláďata mohou být sežrána samicí, slabší jedinci mohou být zabiti silnějšími, kteří si tak chrání a zvětšují svůj prostor. U některých druhů zvířat je nebezpečné chovat společně samce se samicí, neboť se jedná o samotáře, kteří se v přírodě setkávají jen kvůli spáření. Šelmy potřebují mít zachováno své teritorium, které si před narušením jiným jedincem chrání.

Při omezování pohybu zvířat je zakázáno používat k vázání nebo k jinému omezení pohybu zvířete prostředky, které zvířeti způsobují anebo lze předpokládat, že budou způsobovat, poranění, bolest nebo jiné poškození zdraví [§ 4 odst. 1 písm. n)] - jakékoli uvázání příliš napevno, obecně drát, utahovací smyčku. K omezení pohybu končetin nebo těla zvířete se podle § 4 odst. 1 písm. x) nesmí používat elektrický proud mimo elektrických ohradníků

³⁴ Dousek J.: Kupírování uší psů – přehlížený způsob týrání, v Pro zvířata č. 2/2003.

nebo přístrojů pro elektrické omračování a usmrcování zvířat nebo odchyt ryb podle z. č. 99/2004 Sb., o rybářství.

Za týrání se považuje zacházení se zvířetem, jeho přepravování nebo pohánění způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení, poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání [§ 4 odst. 1 písm. m)]. Tento zákaz nevhodného zacházení se týká jakéhokoli přemísťování zvířete. Při pohánění a přepravě je nutné vždy posuzovat konkrétní situaci a vnější podmínky, stejně jako věk, zdravotní stav zvířete. Podmínky, za jakých lze přepravovat zvířata, jsou stanoveny v části třetí zákona a vyhláškou č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě.

Týráním je usmrcení zvířete způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení [§ 4 odst. 1 písm. o)]. Zakázané způsoby usmrcování zvířat jsou uvedeny v § 5 odst. 8 zákona.

Dále je uvedeno jako týrání překrmování nebo krmení zvířete násilným způsobem, nejde-li o zákrok nezbytný k záchraně jeho života nebo zachování jeho zdraví [§ 4 odst. 1 písm. p)].

Toto ustanovení se vztahuje zejména na husy a kachny, ze kterých se tímto způsobem získávají husí játra, velmi vyhledávaná pochoutka v mnoha evropských zemích, několikanásobně větší, než by byla za normálních okolností.

V České republice je tudíž tímto ustanovením takováto produkce zakázána. Dovoz těchto jater však zakázán není.

Týráním je dle § 4 odst. 1 písm. r) i používání živých zvířat ke krmení druhů zvířat, u nichž z biologických důvodů není takový způsob nutný. Např. v případě dravců, kteří se připravují na vypuštění do volné přírody, je nutné je naučit ulovit si živé hlodavce.

Od novely v roce 2004 je uvedeno jako týrání opuštění zvířete s výjimkou zvířete volně žijícího s úmyslem se ho zbavit nebo zvíře vyhnat [§ 4 odst. 1 písm. s)]. Ustanovení § 6 stanoví, že nikdo nesmí zvíře opustit s úmyslem se ho zbavit nebo je vyhnat.

Podle § 3 písm. i) zákona se za opuštěné zvíře považuje zvíře původně v lidské péči, které není pod přímou kontrolou nebo dohledem fyzické osoby nebo chovatele a ze zjištěných skutečností vyplývá, že ho jeho chovatel opustil s úmyslem se jej zbavit nebo ho vyhnat. Za opuštění zvířete se nepovažuje vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí, pokud je

to vhodné z hlediska stavu zvířete a podmínek prostředí. Tímto je poskytnuta ochrana volně žijícím jedincům, kteří byli dočasně umístěni v záchranných stanicích, např. kvůli zranění, a poté jsou vráceni zpět do svého přirozeného prostředí.

Při manipulaci s živými rybami se podle § 4 odst. 1 písm. t) považuje za týrání zbavování ryby šupin nebo ploutví, vsouvat rybám prsty pod skřele do žaber nebo jim vtlačovat prsty do očnic anebo násilně vytlačovat jikry nebo mlíčí, pokud se nejedná o výzkum a umělý chov ryb a nejde – li o postup stanovený zvláštním předpisem – z. č. 99/2004 Sb., o rybářství, a to postup při umělém oplodňování.

Za týrání se podle § 4 odst. 1 písm. u) považuje také označovat zvíře vymrazováním s výjimkou ryb, a označovat zvíře výžehem, s výjimkou koní. K označování viz kapitola 3.3.6.

Za týrání se považuje také z jiných než zdravotních důvodů řezat paroží nebo jeho části ve vývojové fázi živé tkáně, a to i v případě, že by bylo provedeno za použití prostředků pro celkové nebo místní znecitlivění, prostředků snižujících bolest nebo jiných metod [§ 4 odst. 1 písm. w)].

Tzv. odrohování se provádí u skotu, protože tato zvířata při vyrovnávání sociálních rozdílů ve stádě používají rohy jako přirozený orgán při boji o své postavení, a proto může docházet k četným zraněním, která si způsobují navzájem. Proto se preventivně přistupuje k odrohování telat, u nichž je tento zákrok méně bolestivý a méně rizikový než u dospělého jedince.³⁵

Výše zmíněné zákroky nebo činnosti se za týrání nepovažují, pokud jsou spojené s naléhavou potřebou záchrany života zvířat nebo lidí v naléhavých situacích záchranných prací podle zvláštních právních předpisů³⁶ nebo prováděné podle schváleného projektu pokusů.

³⁵ Názor ÚKOZ přijatý dne 28.1.2004.

³⁶ Např. zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

3.3 Jednotlivé právní instituty

3.3.1 Usmrcování zvířete

Úprava institutu usmrcování zvířete je v zákoně značně roztržena. Ustanovení § 5 zákona je zařazeno v části první mezi obecná ustanovení, ochraně zvířat při usmrcování se věnuje část druhá, část úpravy je v části čtvrté, v ustanovení věnujícím se ochraně volně žijících zvířat.

Ustanovení § 5 zákona stanovuje, že nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře a uvádí možné důvody k usmrcení, což je plně v souladu s účelem zákona (§ 1 zákona), jímž je mimo jiné i ochrana zvířete před jeho usmrcením bez důvodu.

Mezi tyto zákonem vymezené důvody patří využití produktů hospodářského zvířete, což je nejčastějším důvodem usmrcení zvířete³⁷.

Dalším zákonným důvodem pro usmrcení zvířete je slabost, nevléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou – li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením. Ponechávání zvířete v takovém stavu se považuje za týrání zvířete dle § 4 odst. 1 písm. d) zákona.

Zvíře lze též usmrtit, pouze však povolenými způsoby, při výkonu práva myslivosti a rybářství (viz kapitola 5).

Dále lze zvíře usmrtit při nařízení mimořádného veterinárního nebo hygienického opatření nebo při ochraně před nákazami. Co se míní těmito opatřeními je stanoveno § 54 zákona č. 166/1999 Sb. Ochrana před nákazami je upravena v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

Dalším možným důvodem usmrcení zvířete je bezprostřední ohrožení člověka zvířetem. Toto ustanovení tak chrání tělesnou integritu člověka v případě bezprostředně hrozícího útoku zvířete, nikoli zvíře před utrpením.

Důvodem k usmrcení je i regulování populace zvířat v lidské péči a volně žijících zvířat. Co znamená regulace populace, v zákoně uvedeno není. Míní se jí komplex preventivních opatření, jimiž se má přispět k udržení populace v určité zdravotní, genetické, případně

³⁷ V roce 2005 bylo poraženo 301288 kusů skotu, 3 804 268 prasat, 15 918 malých přežvýkavců. 390 koní, 147 213 243 domácí ptáci a králíci.

chovatelské kvalitě, zejména se mají omezit rizika, která mohou nastat překročením mezí početnosti populace v jejím teritoriu (prostoru) a zabránit vzniku utrpení zvířat a nadměrných škod, např. šíření nález nebo jiných nežádoucích vlivů jejími přemnoženými a často oslabenými příslušníky³⁸. Pro jasnost tohoto důvodu usmrcení zvířete by bylo vhodné vymezení tohoto pojmu do zákona začlenit.

Dalšími důvody k usmrcení zvířete je deratizace a opatření v boji proti škodlivým organismům, k čemuž dochází dle zákona č. 258/200 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, zákona č. 120/2002 Sb., o podmínkách uvádění biocidních přípravků a účinných látek na trh a o změně některých souvisejících zákonů a zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.

Důvodem k usmrcení zvířete je také ukončení pokusu na pokusném zvířeti, není-li v projektu pokusů stanoveno jinak. Ustanovení § 18c odst. 2 zákona stanoví, že v projektu pokusů je přesně uvedeno, jak se se zvířetem po ukončení pokusu nakládá. Pokus končí, když v souvislosti s tímto konkrétním pokusem není už třeba konat další pozorování v souladu s projektem pokusů.

Posledním důvodem k usmrcení zvířete je uložení zvláštního opatření v případě nemožnosti identifikovat zvíře podle zvláštních předpisů, kterým je v současné době pouze zákon č. 154/2000 Sb., plemenářský zákon. Ustanovení § 25 odst. 3 písm. a) tohoto zákona umožňuje České plemenářské inspekci nebo orgánu veterinárního dozoru uložit v případě turu zvláštní opatření, kterým je utracení zvířete, nelze-li zjistit jeho totožnost během 2 pracovních dnů; chovateli nepřísluší náhrada za takto utracené zvíře. Až do 26.2.2006 umožňoval uložení takového opatření krajskou veterinární správou i § 53 veterinárního zákona. Novelou provedenou zákonem č. 48/2006 Sb. bylo toto oprávnění zrušeno, neboť vzhledem k úpravě v plemenářském zákoně byla úprava duplicitní.

Utracení smí provádět pouze veterinární lékař, odborně způsobilá osoba v případě ukončení pokusu na pokusném zvířeti nebo zletilá osoba pod jejich dohledem. Zákon stanoví povinnost těchto osob přesvědčit se, že zvíře je podle prokazatelných příznaků mrtvé.

Mezi zakázané metody usmrcování zvířat patří utopení a jiné metody udušení, ubití a ubodání nebo jiné metody, které zvířeti způsobí nepřiměřenou bolest nebo utrpení. Dále je zakázáno usmrcovat zvíře za použití elektrického proudu, pokud nenastane okamžitá ztráta

³⁸ Doporučení ÚKOZ k regulaci populací toulavých koček, leden 2004.

vědomí, nebo použití lepů a jiných podobných prostředků, které dlouhodobě omezují pohyb zvířete tak, že k usmrcení zvířete dochází v důsledku nedostatku potravy nebo tekutin anebo v důsledku jiných metabolických poruch.

Další zakázané způsoby odchyty a usmrcování volně žijících zvířat uvádí § 14 zákona a věnují se jim v kapitole 3.3.4. Zařazení dalších způsobů usmrcování zvířat do tohoto ustanovení vychází z možných způsobů zabití při odlovu volně žijících živočichů.

V části druhé zákona [Ochrana zvířat při usmrcování, použití znecitlivění a ochrana zvířat při veřejných vystoupeních nebo svodech zvířat (§ 5a až 8)] jsou velmi podrobně upraveny způsoby zacházení s jatečnými zvířaty³⁹, vykládka, přehánění a převoz těchto zvířat, jejich omračování a usmrcování. Této části se věnují v kapitole 3.4 o ochraně hospodářských zvířat v ČR.

Velice důležitým je ustanovení § 7 zákona, které stanoví, že vykonávat zásahy na zvířatech, které způsobují bolest, mohou provádět jen osoby odborně způsobilé, kterými jsou, dle § 59 z. č. 166/1999 Sb., veterinární lékaři, případně pro některé úkony i další osoby dle rozsahu jejich odborné způsobilosti. Tyto zákroky mohou být vykonány jedině po celkovém nebo místním znecitlivění zvířete s výjimkou pokusů na zvířatech. Znecitlivění se nepožaduje, jestliže se při srovnatelných zákrocích na lidech znecitlivění neprovádí anebo pokud podle úsudku veterinárního lékaře není znecitlivění proveditelné nebo nutné anebo by způsobilo bolest větší než zákrok sám.

Další případy, při nichž se znecitlivění nepožaduje, pokud je zákrok prováděn odborně způsobilou osobou, jsou vyjmenovány v § 7 odst. 3. Patří mezi ně označování zvířat a dále zákroky, které se týkají mláďat – odrohování, kauterizace zobáků, trhání zubů, krácení ocasu atp.

3.3.2 Ochrana zvířat při veřejném vystoupení nebo svodu

Ochrana zvířat při hromadných akcích, kterými jsou např. svody zvířat, chovatelské výstavy, burzy, myslivecké přehlídky, je upravena v obecné části zákona v ustanovení § 8.

³⁹ Jatečnými zvířaty jsou hospodářská zvířata, jež jsou určena k porážce a jatečnému zpracování a jejichž maso je určeno k výživě lidí [§ 3 odst. 1 písm.d) z. č. 166/1999 Sb.].

Ustanovení v tomto znění přináší výkladové problémy, a proto považuji za nutnou jeho novelizaci.

Co se rozumí veřejným vystoupením zákonem definováno není, což přináší v praxi problémy, neboť jeho pořádání je spojeno s povinnostmi. Je proto nutné tento pojem definovat. Dle Ústřední komise pro ochranu zvířat (dále „ÚKOZ“) je veřejným vystoupením provádění činností, cviků a triků nebo jiná manipulace se zvířetem nebo zvířaty jednoho nebo více chovatelů, které je přístupné veřejnosti, a to i prostřednictvím tisku, filmu, rozhlasu, televize nebo jiným obdobně účinným způsobem, za účelem výchovy, vzdělávání, propagace, soutěže nebo z komerčních důvodů, nebo činnost, při které vznikne doklad o zvířeti, který je hodnocením jeho vzhledu, výkonu nebo určitých vloh⁴⁰.

Svod je definován v ustanovení § 3 odst. 1 písm. e) zákona č. 166/1999 Sb., veterinární zákon, a je jím každé soustředění zvířat různých chovatelů na určeném místě a k určenému účelu, zejména trh se zvířaty, výstava nebo přehlídka zvířat, výkonnostní zkoušky a chovatelské soutěže. Pojem svod tak zahrnuje chovatelské činnosti, pro které je vzhledem k tomu, že se jich zúčastní zvířata více chovatelů a vznikají tím nákazová rizika, nezbytné vždy stanovit podle veterinárních předpisů specifické veterinární podmínky (např. specifické očkování, povinné vyšetření) a současně stanovit podmínky ochrany zvířat před jejich utrpením. Podle § 9 veterinárního zákona lze svod zvířat pořádat jen pod státním veterinárním dozorem.

Při těchto akcích musí být stanoven pořadatel, který odpovídá za jejich přípravu a průběh. Pořadatelem by měla být stanovena ta osoba, která organizuje nebo provádí veřejné vystoupení nebo svod zvířat. Pořadatel dále odpovídá za přípravu a kontrolu použitých zařízení pro zvířata, za zajištění poskytnutí první pomoci zvířatům a veterinární péče o zvířata. Je povinen poučit osoby, které se aktivně zúčastňují takovéto akce, jak mají manipulovat se zvířaty, připravovat pomůcky nebo jiné vybavení a seznámit je se zásadami zabezpečení pohody a ochrany zvířat dle zákona.

Pořadatel je oprávněn při důvodném podezření z porušení těchto povinností až do provedení nápravy veřejné vystoupení nebo svod zastavit, nebo osobu, která stanovené podmínky porušila, vyloučit a její zvíře z pořádání veřejného vystoupení nebo svodu vyřadit.

⁴⁰ Výzva ÚKOZ týkající se propagace týrání zvířat.

Pořadatel je povinen postupovat podle schválených řádů ochrany zvířat při veřejných vystoupeních nebo svodu zvířat, které Ústřední komisi pro ochranu zvířat předkládají ke schválení chovatelská sdružení a organizace nebo podnikatelé (fiakristé, drezéristé apod.). Tyto řády popisují nezbytné konkrétní podmínky a povinnosti nutné k zabezpečení pohody zvířat. Nejsou-li takovéto řády schváleny, musí pořadatel požádat o jejich schválení. Tyto řády ochrany zvířat při veřejném vystoupení nebo při svodu musí být v souladu se zákonem, popřípadě mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.

Ze zákona vyplývá povinnost chovatelských sdružení a organizací nebo podnikatelů zpracovat a předložit ke schválení ještě jiný typ řádu, a to řád ochrany zvířat při chovu, což není v současné úpravě jasně stanoveno. V těchto rádech jsou stanoveny nezbytné konkrétní podmínky nutné pro ochranu daného druhu zvířat při chovu.

Podrobnosti jsou upraveny vyhláškou č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu. Náležitosti řádů jsou vyhláškou upraveny obecně, a proto platí stejně pro zvířata v zájmovém chovu, hospodářská zvířata i volně žijící zvířata chovaná v zajetí.

Přechodné období, v němž měly být uvedeny řády pro chov a zkoušky zvířat, řády ochrany zvířat při veřejném vystoupení nebo svodu zvířat, schválené ÚKOZ podle úpravy platné před účinností novely provedené zákonem č. 77/2004 Sb., tzn. do 1.3.2004, do souladu se současnou úpravou, bylo dle § 29a odst. 5 zákona dvouleté, tudíž do 1.3.2006.

Poté, co pořadatel obdrží schválený řád ochrany zvířat (případně jej již vlastní a chce opětovně pořádat stejnou akci), je povinen podat schválený řád spolu se žádostí o veterinární podmínky příslušnému orgánu veterinární správy a pak si vyžádat souhlas s pořádáním veřejného vystoupení nebo svodu zvířat od orgánu místně příslušné obce [§ 8 odst. 3 písm. b)].

Zákon ukládá pořadatelům povinnost umožnit pracovníkům orgánů ochrany zvířat provádějícím dozor vstup do objektů, zařízení a jiných míst za účelem provedení kontroly, předvést na požádání zvíře nebo zvířata na místo určené pracovníkem provádějícím dozor a poskytnout potřebné informace, doklady a pomoc nezbytnou k výkonu jejich činnosti včetně bezplatného přístupu na tyto akce. Objekty, do nichž musí chovatel nebo pořadatel umožnit přístup, jsou však pouze objekty, v nichž se zvíře nachází, případně v nichž je se zvířaty zacházeno (včetně útulků pro zvířata, míst určených k usmrcování zvířat nebo míst určených k provádění pokusů na zvířatech), a proto není možné, aby pracovník provádějící dozor mohl

vstupovat do obydlí chovatele. Naopak povinnost předvést na požádání zvíře znemožňuje chovateli využít svého obydlí a nedotknutelnosti obydlí, jako základního lidského práva zaručeného mu v čl. 12 Listiny základních práv a svobod, k ukrývání zvířete.

3.3.3 Zájmový chov zvířat ⁴¹

Ustanovení § 13 zákona obsahuje povinnost každého zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a biologických potřeb tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete včetně povinnosti učinit opatření proti jeho úniku ze zajetí. Významnou změnou je zákaz chovu zvířete, jestliže se nemůže adaptovat, a to i přes to, že tyto podmínky jsou zabezpečeny. V praxi by měl tento zákaz zvýšit možnost postihu chovatelů, neboť se nyní bere ohled nejen na základní fyziologické potřeby zvířat, ale i potřeby etologické; což se týká hlavně různých exotických druhů zvířat, které se často velmi špatně přizpůsobují chovu v zajetí.

Dále je stanovena odpovědnost každého chovatele za zdraví a dobrý stav zvířete, což se týká i osob, které se ujmou toulavého nebo opuštěného zvířete. Jejich povinností je také oznámit místo nálezu obci, popřípadě předat takové zvíře do útulku.

Ustanovení § 13 upravuje i možnost chovu nebezpečného druhu zvířete⁴², který je přípustný pouze v případě vydání povolení orgánem veterinární správy, příslušného podle místa chovu zvířete, a to pouze osobě starší 18 let. Povolení se vydává na tři roky, může být na písemnou žádost prodlouženo. Orgán, který povolení vydal, je povinen alespoň jednou za rok provádět dozor nad dodržováním podmínek chovu a je oprávněn rozhodnutím povolení změnit nebo odejmout, jestliže se změnilo nebo zanikly podmínky, za kterých bylo uděleno.

Nebezpečné druhy zvířat stanoví vyhláška Ministerstva zemědělství č. 75/1996 Sb. Patří mezi ně např. jedovaté druhy hadů, pštrosi, sovy, chobotnatci, šelmy kromě domestikovaných druhů, primáti atp.

⁴¹ Zvířetem v zájmovém chovu je zvíře, u kterého hospodářský efekt není hlavním účelem chovu, a to buď chované v prostorách k tomu určených nebo v domácnosti, jehož chov slouží především zájmové činnosti člověka, nebo zvíře sloužící člověku jako společník [§ 3 písm. e)].

⁴² Nebezpečným druhem zvířete je druh zvířete, který vzhledem ke svým biologickým vlastnostem má zvláštní nároky na zacházení, umístění, krmení, napájení, případně ošetřování, je běžně způsobit ohrozit zdraví nebo život člověka [§ 3 písm. g)].

Vzhledem k tomu, že kritériem pro zařazení zvířete mezi stanovené druhy by měla být především náročnost chovu takového zvířete, jeho specifické nároky na umístění, zacházení atp., a nikoli způsobilost zvířete ohrozit zdraví nebo život člověka, bylo by vhodné přesněji vymezit pojem této skupiny zvířat tak, aby úprava byla v souladu s účelem zákona, a to chránit zvíře, v tomto případě před tzv. týráním chovem, a nikoliv člověka před zvířetem.

Zvláštní podmínky jsou stanoveny pro obchod se zvířaty určenými pro zájmové chovy vztahující se nejen na chov zvířat pro účely obchodování, ale i na provoz jezdecké firmy, povoznictví, popřípadě chov zvířat pro cirkusová nebo veřejná vystoupení. Tyto činnosti jsou činnostmi vázanými a mohou být tudíž provozovány pouze na základě živnostenského oprávnění podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

Osoba zahajující nebo ukončující tato podnikání je povinna nejpozději 30 dnů předem oznámit příslušné krajské veterinární správě výkon živnosti, druhy a počty zvířat a doložit, jakým způsobem zabezpečí péči o zvířata v případě zahájení činnosti.

Úpravě toulavých a opuštěných zvířat je věnován pouze § 13b zákona, který obsahuje zmocnění obcí k realizaci zejména preventivních opatření jako je osvěta a informovanost občanů. Tato aktivita by měla přispět k rozvoji jejich odpovědnosti ve vztahu ke zvířatům, tzn. podporovat kastraci a sterilizaci psů a koček a tím regulovat jejich populaci. Další možnosti řešení této problematiky nabízí použití ekonomického nástroje, kterým je finanční zvýhodnění osob, jež se takovýchto zvířat ujmu. Město Olomouc využilo ekonomického nástroje, finančního zvýhodnění majitele, i v případě, že nechá psa (fenu) kastrovat. Musí to být však za účelem ochrany zvířete v dané lokalitě (pokud je v lokalitě tendence k jejich přemnožení, při kterém zvířata ztrácejí péči člověka) a nikoli jen z důvodu finančního zvýhodnění držitele zvířete.⁴³

V případě psů, jakožto nejrozšířenějších domácích zvířat, je tímto ustanovením umožněno použití účelného administrativního opatření. Tím je jejich evidence a trvalé označování spojené s možností použití specifického ekonomického nástroje - odstupňování výše poplatku za psa podle toho, jak je označen či zda je kastrován. Pokud chce obec některého nástroje využít, je povinna upravit jej obecně závaznou vyhláškou.⁴⁴

Podle zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, platí poplatek ze psa držitel psa.

⁴³ Stanovisko ÚKOZ ke stanovení kastrace fen jako podmínky pro částečné osvobození od poplatku ze psů ze dne 15.3.2000.

⁴⁴ Viz příloha č. 1 Srovnání vyhlášek tří obcí.

Dle Nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 20/01, v souladu se zákonem č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, nemůže obec považovat za držitele psa majitele bytu a požadovat po něm přiznání k placení poplatku ze všech psů v domácnosti chovaných, ale pouze vlastníka psa.

Poplatek ze psů se platí ze psů starších 3 měsíců. Od poplatku ze psů je osvobozen držitel psa, kterým je osoba nevidomá, bezmocná a osoba s těžkým zdravotním postižením, které byl přiznán III. stupeň mimořádných výhod podle § 86 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, osoba provádějící výcvik psů určených k doprovodu těchto osob, osoba provozující útulek zřízený obcí pro ztracené nebo opuštěné psy nebo osoba, které stanoví povinnost držení a používání psa zvláštní právní předpis (například zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti).

Sazba poplatku ze psů činí až 1 500 Kč za kalendářní rok.

Přínosem a zároveň legalizací dosavadní praxe by bylo zákonné zakotvení možnosti obce nechat trvale označit toulavé a opuštěné psy, kteří dosud označeni nejsou i přesto, že není jejich vlastníkem. Vlastník by byl povinen toto označení strpět, neboť by přispělo k ochraně jeho zvířete. Bylo by snadnější identifikovat jedince, kteří se opakovaně vyskytují v útulku. Náklady na označení by nesla obec. V případě, že by byl zjištěn chovatel, nesl by náklady on.

Odchyt těchto zvířat je upraven v hlavě V. „Veterinární asanace“ zákona č. 166/1999 Sb. Předkládaný návrh novely č. 77/2004 Sb. obsahoval i požadavek na speciální odbornou způsobilost osob, které pečují o zvířata v útulcích. Tento návrh však nebyl přijat. Myslím si, že alespoň minimální kvalifikace těchto osob by měla být požadována, protože nesouhlasím s tvrzením, že „láska ke zvířatům“ je v tomto případě důležitější než kvalifikace⁴⁵.

Alespoň osoba zodpovědná za provoz útulku a schopná zaručit proškolení dalších osob v útulku působících, by měla mít základní zkoušku odborné způsobilosti, jejíž složení by bylo zárukou, že si osvojila základní kynologické poznatky a základní veterinární znalosti jako jsou poskytnutí základní zdravotní péče, rozpoznání nemoci a správná výživa vzhledem k různorodosti plemen a stáří zvířat, které se do útulku mohou dostat. Dále by měla mít i znalosti právních předpisů týkajících se ochrany zvířat.

⁴⁵ Tento názor upřednostňující emotivní hledisko vyslovila JUDr. Vlasta Parkanová, poslankyně Parlamentu ČR za KDU-ČSL při parlamentním projednávání.

3.3.4 Nakládání s volně žijícími zvířaty⁴⁶

Zákon (§ 14) se omezuje pouze na vyjmenování dalších zakázaných způsobů odchyty nebo usmrcování těchto zvířat. Jedná se zejména o oka, smyčky, sítě, čelistové, lepící a formalínové pasti, harpuny, jedovaté návnady, výbušniny, luky a samostříly, poloautomatické a automatické zbraně s výjimkou bezprostředního ohrožení zvířetem. Je zakázáno odchyťovat nebo usmrcovat volně žijící zvíře pomocí jiných zvířat použitých jako živá návnada nebo nástraha.

Ustanovení § 5 odst. 8 zákona zakazuje výrobu, dovoz a prodej čelistových a lepících pastí. Výjimkou ze zákazu odchyty do sítí je odchyt savců a ptáků za účelem zazvěřování honiteb, ptáků za účelem ornitologického výzkumu, odchyt toulavého nebo opuštěného zvířete a odchyt ryb v rybářských revírech, který provádí uživatel revíru. Odchyťovací zařízení musí být provozována tak, aby nedocházelo k týrání odchycených zvířat. Pro účely ornitologického výzkumu dále neplatí zákaz odchyty ptáků do sítí za požití zvuku magnetofonu nebo podobného zařízení.

Novelou č. 77/2004 Sb. byl výslovně zakázán odchyt těchto jedinců pro chov ve farmovém chovu, zájmovém chovu nebo chovu, jehož cílem je jeho domestikace.

Deratizace, odchyt a usmrcování volně žijících zvířat patřících mezi škodlivé organismy se řídí zvláštními předpisy⁴⁷.

Nově byl novelou č. 77/2004 Sb. zaveden § 14a, který zakazuje provoz pojízdných zvěřinců, exoterárií, terárií a akvárií a omezuje drezúru volně žijících zvířat pro veřejná představení. Toto omezení se však vztahuje pouze na některé druhy zvířat, jako jsou nově narození primáti, nosorožci, hroši, žirafy, ploutvonožci a kytovci vyjma delfinovitých, což jsou druhy, v současné době k těmto účelům jen velmi málo využívané. Drezúra je způsob výcviku zvířat, jehož účelem je naučit zvíře různým cvikům, trikům a plánovitým reakcím na určité podněty. Takto vycvičená zvířata jsou následně používána v cirkuse, varieté, filmu apod.

Návrh novely obsahoval mnohem širší okruh zvířat, hlavně savců- slony, kočkovité šelmy a medvědy, které vylučoval z těchto aktivit. Argumentem při projednávání této novely pro

⁴⁶ Volně žijícím zvířetem je zvíře, patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to i v případě jeho chovu v zajetí [§ 3 písm. b)].

⁴⁷ Např. zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví.

zachování možnosti jejich drezúry bylo, že zákaz by vedl k zániku profese drezérů, jejichž požadované vzdělání a praxe je již nyní zárukou, a že je potřeba zachovat drezúru zvířat jako součást kulturního dědictví, která v našich zemích trvá již více než 70 roků⁴⁸.

Podle mého názoru se postoj a pohled na chov zvířat v zajetí změnil, což lze pozorovat i na proměnách zoologických zahrad, kde hlavním důvodem již není jen za jakoukoli cenu ukazovat návštěvníkům exotická zvířata, ale hlavně pomoci k záchraně ohrožených druhů⁴⁹ a jejich reintrodukcii a dále je vychovávat. To se odráží i na prostředí a podmínkách, jaké jsou jim poskytovány, a na neustálé snaze tyto podmínky zlepšovat a pokud možno přibližovat je co nejvíce jejich přirozenému prostředí.

Nemyslím si, že problém je v kvalifikaci a praxi drezérů. Problém vidím ve stísněných prostorách a dalších nevyhovujících podmínkách, v jakých tato nedomestikovaná zvířata žijí, jako je chlad nebo naopak vysoké teploty, a v jejich neustálých převozech z jednoho místa na druhé.

V roce 2006 byla přijata vyhláška Ministerstva zemědělství č. 346/2006 Sb., o stanovení bližších podmínek chovu a drezúry zvířat, k provedení § 14a zákona. Tato vyhláška stanovuje podmínky chovu drezírovaných zvířat a podmínky drezúry drezírovaných zvířat. Hlavní podmínkou chovu drezírovaných zvířat je zajištění jejich biologických potřeb a zabezpečení jejich pohody („welfare“). Vyhláška stanovuje obecné prostorové nároky pro drezírovaná zvířata (pro místo jejich zimoviště, při jejich přemísťování, pro místo, kde je drezúra prováděna nebo kde jsou využívána pro veřejné vystoupení) a ve svých 7 přílohách dále specifikuje prostorové podmínky pro některé druhy zvířat, a to pro kočkovité šelmy, medvědy, slony, volně žijící koňovité, velbloudy, turovité a delfínovité. Jedná se o druhy obzvláště náročné na péči a které byly původně v návrhu novely č. 77/2004 Sb., do zákona se je však z výše zmíněných důvodů nepodařilo prosadit.

Je stanoveno, že při drezúře mohou být využívány pouze vlastnosti drezírovaného zvířete a že je třeba přihlídnout k jeho schopnostem pro hru. Vyhláška uvádí povolené dorozumívací prostředky chovatele, jako jsou hlasové podněty, bezkontaktní podněty částmi těla (řeč těla), doteky, vedení, zátěž, odměna, a naopak i způsoby, jejichž použití se považuje za nepovolené. Jsou jimi např. údery bičem, ohně nebo jiné podněty působící bolest termickými nebo jinými vlivy fyzikálního charakteru, chemicky nebo za použití elektrického proudu,

⁴⁸ Tento argument použil MVDr. Jaroslav Pešán, poslanec Parlamentu ČR za ODS při projednávání novely v Poslanecké sněmovně.

⁴⁹ Např. v pražské ZOO z téměř 400 druhů, které chová, patří 90 ke kriticky ohroženým.

metody hladovění a omezování krmení, drogy, překážky nebo pomůcky pro drezúru s ostrými hranami a výčnělky nebo jinak ohrožujícími zdraví drezírovaných zvířat, pomůcky napodobující oblečení člověka.

Chovatelé musí zabezpečit, že zařízení pro drezúru drezírovaných zvířat, jež jsou provozovaná ke dni účinnosti vyhlášky (15.7.2006), budou splňovat podmínky stanovené vyhláškou nejpozději od 15.7.2008. Bylo tak zavedeno dvouleté přechodné období, které však platí pouze pro zařízení stávající a nikoli zařízení nová, vzniklá po účinnosti vyhlášky. Ta musí splňovat požadavky ve vyhlášce uvedené již od okamžiku zahájení provozu.

Přepřavování drezírovaných zvířat mezi státy ES je upraveno také Nařízením Komise ES č. 1739/2005 ze dne 21.10.2005, kterým se stanoví veterinární požadavky na přesun cirkusových zvířat mezi členskými státy. Použije se od 1.1.2007.

Volně žijící zvířata jsou ve značném rozsahu chráněna jinými obecně závaznými právními předpisy upravujícími ochranu přírody, myslivost a rybářství (viz kapitola 5).

3.3.5 Využívání zvířat pro pokusné účely

Část pátá zákona (§ 15 až 18f) upravuje podmínky provádění pokusů⁵⁰ na zvířatech a péči o tato zvířata⁵¹.

Využívání zvířat pro pokusné a diagnostické účely je v určitém rozsahu nezbytné a je na ně vázán pokrok zejména v lékařských a biologických vědách, kde pokusy na živých tvorech jsou zatím v některých oblastech nenahraditelné. K tomu je nutné přihlížet i při vytváření právních předpisů, které musí zabezpečovat jak nezbytnou míru ochrany pokusných zvířat proti zbytečnému trápení, tak i dostatečný prostor pro pokusnou práci. Tyto požadavky nejsou rozporné.

⁵⁰ Pokusem je jakékoliv použití zvířete k pokusným nebo jiným vědeckým účelům, které u zvířete vyvolá nebo je způsobivé vyvolat bolest nebo utrpení, anebo které může vést k trvalému poškození nebo ke ztížení přirozeného způsobu života zvířete, anebo které v důsledku provedených zákroků nebo provedených úkonů vede nebo může vést k tomu, aby se zvíře s takovýmto poškozením narodilo. Za pokus se považují i případy, kdy bylo u zvířete vyloučeno utrpení nebo trvalé poškození úspěšným použitím prostředků pro celkové nebo místní znecitlivění, prostředků snižujících bolest nebo jiných metod. Veterinární léčebné, preventivní a diagnostické úkony, inseminace a přenos embryí, porážení zvířat nebo označování zvířat v chovu a činnosti podle § 15 odst. 8 nejsou pokusem podle tohoto zákona [§ 3 písm. u)].

⁵¹ Pokusným zvířetem je zvíře, včetně volně žijícího zvířete, které je nebo má být použito k pokusům [§ 3 písm. j)].

Zabezpečení vyhovujících standardizovaných podmínek je nezbytné i z hlediska požadavku na progresivní výsledky těchto výzkumů. Dostatečná definovanost a standardnost podmínek použití pokusného zvířete by měla vést ke snížení počtu zvířat vystavených pokusům. Zároveň je nutné zabránit provádění pokusů, k nimž existují dostupné alternativní metody, provádění pokusů nekvalifikovanými osobami a bez respektování pokusného zvířete jako živého tvora.⁵²

Jde o dosažení rovnováhy mezi nutností vědeckých experimentů a ochranou pokusných zvířat. Hlediskem by měl být účel pokusu při využití minimálního postačujícího množství zvířat a preference nižších vývojových forem.

Ustanovení § 15 zákona taxativně vymezuje účely, pro které mohou být tyto pokusy pouze prováděny. Jsou jimi především diagnostika nemocí, objevy, vývoj a řízení jakosti léčiv, ochrana člověka, zvířat a životního prostředí před škodlivými látkami a výuka a výchova.

Výslovně je zakázáno provádět na zvířatech pokusy za účelem vývoje nebo zkoušení zbraní, bojových látek a munice, nově i kosmetických látek a přípravků.

Tento zákaz byl přivítán zejména nevládními organizacemi působícími v oblasti ochrany zvířat. Na začátku roku 2005 se objevila snaha obnovit možnost testovat kosmetické látky a přípravky na zvířatech. Tato navržená novela nebyla nakonec přijata. Myslím si, že současná úprava je vyhovující, schválení navržené novely by bylo krokem zpět. Pokusy na zvířatech pouze za účelem vývoje a zkoušení kosmetických látek a přípravků (tedy bez medicínského přínosu), které jim empiricky přinášejí značné utrpení, dle mého názoru nemohou být odůvodněny estetickou bonitou pro lidskou populaci. Tyto pokusy jsou často motivovány jen ekonomickým ziskem z nových, na trhu dosud neznámých produktů. Je možné upozornit na řadu firem, které již dobrovolně přestalo tyto pokusy využívat a naopak na tomto postojí založilo svou obchodní strategii (např. Nivea, Oriflame, Avon, Chanel, L'Oreal, Ch. Dior, Dermalogica).

Definice kosmetického výrobku není uvedena. Je zřejmé, že některou látku lze použít i jako léčivo i jako součást kosmetického přípravku. Důležitý je proto účel použití a nikoli složení výrobku.

Ustanovení je nutno také upřesnit tak, aby bylo v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2003/15/ES, která požaduje zákaz provádět pokusy na zvířatech za

⁵² Důvodová zpráva k z. č. 246/1992 Sb.

účelem vývoje a ověření bezpečnosti kosmetických prostředků, jejich prototypů, ingrediencí a kombinací ingrediencí.

Pokusy smí provádět pouze Ústřední komisí pro ochranu zvířat akreditované pracoviště - tzv. uživatelské zařízení⁵³. A v tomto zařízení pouze osoby, které získaly osvědčení o odborné způsobilosti, jež se získává po absolvování specializovaného kursu odborné přípravy a úspěšném vykonání zkoušky. Novelou č. 77/2006 Sb. bylo umožněno provádět manipulaci s pokusným zvířetem nebo zákrok vymezený projektem pokusů studujícím osobám, jejichž obora vzdělávání takovou manipulaci nebo zákrok vyžaduje⁵⁴, a to v uživatelském zařízení a za přímého dozoru osoby odborně způsobilé. Není bez zajímavosti, že zejména mnoho univerzit v Evropě se snaží nahradit pokusy na zvířatech prováděné v rámci výuky alternativními metodami založenými na tzv. 3R principech (Replacement, Reduction and Refinement, tj. nahrazení pokusů na živých zvířatech, snížení počtu používaných pokusných zvířat a zdokonalení metod pokusů), které vycházejí z evropské směrnice 86/609/EHS, z důvodu humánnosti výuky. Jsou si také vědomi toho, že mohou příznivě ovlivnit postoj svých absolventů k řadě témat, včetně pokusů na zvířatech.

Zákon a prováděcí předpis, kterým je vyhláška Ministerstva zemědělství č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat, podrobně upravují podmínky udělení akreditace uživatelskému zařízení a podmínky udělení osvědčení chovnému⁵⁵ a dodavatelskému⁵⁶ zařízení.

Velký důraz je kladen na různé formy kontroly v těchto zařízeních. Zvláštní povinnosti jsou nezbytné zejména z důvodu možnosti přenosu zoonóz na lidskou populaci a z důvodu možnosti neoprávněné manipulace se zvířaty. Uživatelská zařízení musí ustavit odbornou komisi, která kontroluje plnění povinností a ověřuje odbornou způsobilost osob pracujících s pokusnými zvířaty. Musí vést záznamy o všech používaných pokusných zvířatech a tyto záznamy musí uchovávat nejméně po dobu tří let. Všechna tato zařízení musí ustavit osobu odpovědnou za péči o zvířata.

⁵³ Zařízením je podnik, ústav, budovy, komplexy budov nebo jiné prostory, v nichž je provozována činnost se zvířaty; může se jednat o zařízení, která nejsou úplně oplocena nebo zastřešena, jakož i o pohyblivá zařízení [§ 3 písm. z)].

Uživatelským zařízením je zařízení, v němž jsou zvířata používána k pokusům [§ 3 písm. cc)].

⁵⁴ Tradičními obory jsou fyziologie, farmakologie a patologická fyziologie.

⁵⁵ Chovným zařízením je zařízení, v němž jsou chována laboratorní zvířata [§ 3 písm. aa)].

Pokusy mohou být povoleny pouze po ověření, že při současném stavu nelze zajistit poznatky nebo jejich využití jinými metodami nebo postupem v případech, kdy se předpokládá bolest, utrpení nebo poškození pokusných zvířat. Osoby provádějící pokusy jsou povinny ověřovat v registrech mezinárodně ověřených a uznaných alternativních metod, zda k plánovanému pokusu existuje alternativní metoda, při které nemusí být použito zvíře. Národní registr alternativních metod není zřízen, ačkoli je k jeho zavedení Česká republika zavázána smlouvou s Evropskými společenstvími.

Tento registr má shromažďovat údaje o alternativních pokusech a metodách, o míře jejich spolehlivosti a tyto údaje zveřejňovat.

Pokusy musejí být přednostně prováděny na zvířatech k těmto účelům chovaným - tzv. laboratorní zvířata. Obvyklé druhy laboratorních zvířat jsou uvedeny v příloze č. 1, tabulce 1 prováděcí vyhlášky. Toulavá a opuštěná zvířata nesmějí být k pokusům používána.

Ochrana těchto zvířat - požadavky na prostory, ve kterých jsou chována, péče o ně a o jejich zdraví a zajištění zoohygienických podmínek, stejně jako podmínky ochrany při přemístování a přepravě těchto zvířat jsou podrobně upraveny prováděcí vyhláškou č. 207/2004 Sb.

Uživatelské zařízení musí předložit projekt pokusů ústředním orgánům státní správy a Akademii věd České republiky, pokud do okruhu jejich působnosti spadá předmět činnosti právnických a fyzických osob, které provádějí pokusy na zvířatech, a ustavit vedoucího pokusu, který odpovídá za průběh pokusu a dodržení schváleného projektu pokusů.

Projektem pokusů je písemně vyjádřený záměr a cíl pokusu na zvířeti, který musí obsahovat identifikaci uživatelského zařízení a údaje o jeho akreditaci (§ 15 odst. 2), zejména označení osoby zodpovědné za péči o zvířata v uživatelském zařízení. Projekt pokusů musí dále obsahovat označení osoby, která je oprávněna pokus řídit (vedoucí pokusu), zdůvodnění pokusu, označení druhu pokusných zvířat, jejich počet a původ, stanovení podmínek provádění pokusu a veterinárních podmínek, včetně stanovení závazné metodiky pokusů a způsobu provedení a ukončení pokusu [§ 3 písm. v) zákona].

3.3.6 Označování a evidence zvířat jako způsob jejich ochrany

⁵⁶ Dodavatelským zařízením je zařízení, které dodává za úplatu laboratorní zvířata [§ 3 písm. bb)].

3.3.6.1 Účel

Již od pradávna měl člověk tendenci označovat si svůj majetek, a to se samozřejmě týkalo i zvířat. V minulosti to byla zvířata pro něj důležitá, to znamená hospodářská, a označování začínalo jejich zavíráním do ohrad. Pokračovalo se např. usekáváním kousků ocasu nebo uší, případně se jim vystřihávala srst.⁵⁷

Současné účely označování lze rozdělit do tří skupin:

1. označování hospodářských zvířat z důvodů zajištění původu, ochrany před subvenčními podvody, likvidace chorob zvířat a následně zajištění bezpečnosti potravin,
2. označování psů jednak jako důsledek jejich registrace a vybírání poplatků a jednak z důvodů plemenářských,
3. označování exotických zvířat a zvířat chráněných za účelem jejich ochrany.

3.3.6.2 Používané způsoby označování

Mezi starší metody, ale stále používané, patří vymrazování, výžeh, tetování, označování ušní známkou, slovní a grafický popis, kroužkování. Novou progresivní metodou je čipování.

Vymrazování bylo povoleno do roku 2004 (vyhláškou Ministerstva zemědělství č.357/2001 Sb.). V současné době je tato metoda označování povolena pouze u ryb, u jiných zvířat je považována za týrání [§ 4 odst. 1 písm. u) zákona]. Stejně ustanovení se vztahuje i na výžeh, který je povolen pouze u koní. Výžeh se provádí v pravé sedlové krajině koně.

Tetování je velmi starou, již trochu přežitou metodou označování zvířat. Provádí se u štěňat čistokrevných plemen, a to do jednoho z uší nebo do slabiny dle zvyklosti toho kterého chovatelského klubu. Dále je provádějí útulky z důvodů evidence. Tetování je také možností označení prasat.

V praxi se používají dva způsoby tetování: 1. tetovací kleště, do kterých se upnou číslice vytvořené z jehel a tetování se provádí stiskem kleští a nebo

⁵⁷ Pořad ČRo2 Klubovna pro chovatele dne 7.10.2004, rozhovor s MVDr. Petrem Gbelcem.

2. tetovací pero, které je sice méně bolestivé, ale může dojít ke špatné čitelnosti znaků, protože v tomto případě se vytvářejí „psaním“ rukou.

Nevýhodou tetování je kromě jeho bolestivosti pro zvíře také často špatná čitelnost, protože znaky zarůstají v srsti a navíc se jejich čitelnost zhoršuje s věkem zvířete - stářím tetování.

Pro cizího člověka v případě nalezení zvířete (psa), může být špatně dostupné (zvláště u agresivních jedinců) a kontakt na majitele lze získat jen od chovatelského klubu, což může být často velice složité, protože záleží na přesném určení plemene.

V případě krádeže cenných druhů dochází i k jeho znečitelnění, odstranění nebo přepsání.⁵⁸

Označování dvěma plastovými ušními známkami se užívá především u skotu. Až do 1.4.2004 se užívaly i ušní známky kovové, resp. jedna kovová a jedna plastová.

Pověřenou osobou pro prodej a evidenci identifikačních prostředků je Českomoravská společnost chovatelů, a.s. Ta také vydává duplikáty v případě znehodnocení již vydané známky. Identifikačním číslem je nejvýše čtrnáctimístný alfanumerický kód. Aplikace se provádí aplikačními kleštěmi.

Nevýhodou tohoto označování je možnost ztráty známky (ulomení, vytržení z ucha), jejího poškození- špatná čitelnost kódu.

Dosud používané označování psů evidenčními známkami má obdobné nevýhody. Znamka se může ztratit, zničit a nelze zabránit ani jejímu zneužívání zaměněním známek.

Slovní popis znamená popis základní barvy zvířete, jeho vrozených znaků charakterizujících hlavu, krk, končetiny a tělo.

Grafický popis znamená náčrt vrozených a získaných odznaků a srsti charakterizující tělo zvířete.

Kroužkování se používá pro označování ptáků. Označují se uzavřeným, bezešvým individuálně značeným nesnímatelným kroužkem.

Moderní metodou označování zvířat je čipování⁵⁹ neboli metoda radiofrekvenční identifikace (RFID). Samotný čip je plastový váleček, umístěný ve skleněném pouzdře, veliký 12 x 2 mm, trvale naprogramovaný číselným kódem. Dvanáctimístná číselná kombinace vylučuje

⁵⁸ www.aavet.cz, článek MVDr. Hanuše Velebného.

⁵⁹ www.veterina-info.cz, článek MVDr. Michala Gojdy: Mikročipy – cesta k identitě.
www.aavet.cz, článek MVDr. Hanuše Velebného: Čipování.

duplicitu čísla. Každý čip začíná identifikačním předčíslem příslušné země (09 pro Českou republiku) následované vlastním číslem čipu (zvířete). Čip je pouze pasivním nosičem informací, neobsahuje žádný zdroj energie a tudíž je zcela neškodný. K jeho aktivaci dochází speciálním čtecím zařízením, na jehož displeji se číslo čteného čipu zobrazí. Skleněné pouzdro je absolutně nedráždivé a čip nemůže díky speciální konstrukci pouzdra „cestovat“ v podkoží. Objevily se názory⁶⁰, že malá plemena psů může aplikovaný mikročip tlačit a způsobovat jim zdravotní problémy. Srovnání s podkožní aplikací čipu do předloktí člověka není důvodné, neboť pes má jinou anatomickou stavbu - jeho podkoží je volné (zabezpečuje tak lepší ochranu vnitřních orgánů před poraněním) na rozdíl od podkoží člověka, který je má poměrně pevné neumožňující volný pohyb kůže. Také Ústřední komise pro ochranu zvířat ve svém stanovisku z března 2006 konstatovala, že označování mikročipem není týráním zvířat, a to ani u psů malých plemen.

Implantace čipu je v kompetenci veterinárních lékařů a jsou pro ni stanovena mezinárodně platná pravidla - např. u psů a koček se zavádí na levou stranu krku. K tomu slouží jednorázová sterilní dutá jehla, ze které se čip velice snadno vytlačí. Životnost čipu je garantována minimálně 25 let.

V České republice je systém RFID podle norem ISO⁶¹ zaváděn od roku 1995. Používají se dva různě technologicky řešené systémy čipů a odečítacích zařízení. V případě čipování psů a koček je rozšířenějším systémem INDEXEL (francouzský) či DATAMARS (švýcarský), které jsou vzájemně kompatibilní a oba využívá i Národní registr. Pro čipování exotických zvířat se naopak prosadil systém EURO I.D.Trovan. Jeho výhodou je velká vzdálenost bezdotykové čitelnosti (3-15 cm).

Čip nenes informace o majiteli označeného zvířete. Tyto údaje se shromažďují v Národním registru majitelů zvířat, což je centrální evidence zřízená Veterinární komorou. Samostatné evidence mají také město, psí útulky, policie.

Centrální shromažďování údajů je důležité zejména pro případ ztráty či odcizení zvířete, protože takové zvíře se může ocitnout i na druhém konci republiky, ale stačil by i jiný okres, aby se čipování stalo bezcenným, pokud by centrální registr neexistoval.

Výhodou této metody je nesporně jednoduchá aplikace, bezbolestnost, jedinečnost kódu, registrace na celostátní úrovni, což umožňuje snadnou identifikaci majitele. Proto by se obce

⁶⁰ Doležal, J.X.: Malé psy čipy tlačí! 20.1.2006. Reflex č. 03/2006.

⁶¹ Mezinárodní organizace pro standardizaci. Prostřednictvím svých komisí přijímá a vydává normy, tzv. standardy, s cílem sjednocovat dané parametry a dosáhnout tak vzájemné kompatibility členských zemí v různých oborech.

měly snažit tuto metodu podporovat úlevami na poplatcích, aby se tak snížil počet zvířat v útulcích, neboť u čipovaného zvířete se nemůže stát, že se známka ztratí, popřípadě je záměrně odstraněna.

Nevýhodou je v současnosti malé rozšíření čteček, ale do budoucna by měly být běžným vybavením útulků, veterinárních pracovišť a městské policie.

Kynologickými chovatelskými kluby je však zatím tato metoda jako plnohodnotná alternativa k označování tetováním odmítána.⁶²

3.3.6.3 Platná právní úprava

- **Označování**

Základním právním předpisem upravujícím označování a evidenci zvířat je zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat (plemenářský zákon) a jeho prováděcí vyhláška Ministerstva zemědělství č. 136/2004 Sb., stanovící podrobnosti.

Tento zákon upravuje označování turů, koní a oslů a jejich kříženců, prasat, ovcí, koz a běžců.

Chovatelé jsou povinni zajistit označování všech svých zvířat podle vyhlášky. Výjimku tvoří ti chovatelé, kteří chovají 1 prase pro domácí porážku anebo nejvýše 3 ovce nebo kozy a kteří na tato zvířata nežadají dotaci.

Tuři se označují dvěma identickými plastovými známkami, po jedné v každém uchu, a to každé tele do 72 hodin po narození.

Tury se pro účely tohoto zákona kromě skotu rozumí i zubr, buvol, jak a patur.

Koně se označují slovním a grafickým popisem se stanovením genetického typu nebo slovním a grafickým popisem a výřehem.

Oslí a jejich kříženci s koňmi se označují slovním a grafickým popisem. Jejich hříbata musejí být označena před odstavením, nejpozději však do 8 měsíců ode dne narození.

Prasata se označují tetováním nebo ušní známkou do levého ucha, a to před odstavením, nejpozději však před opuštěním hospodářství, ve kterém se narodilo. Čtyřmístný kód, ať vytetovaný nebo na známce, vyjadřuje registrační číslo hospodářství, kde se prase narodilo.

⁶² Např. směrnice klubu švýcarských salašnických psů na www.kssp.cz/smernice.htm nebo zápis z výroční členské schůze Rottweiler klubu na www.rkcr.cz/info/zapisy/2004/zprava_predsedy_cs_04.htm.

Ovce a kozy se označují dvěma identickými plastovými ušními známkami, a to do 7 dnů po narození.

Běžci, tj. hospodářsky využívaná podtřída ptáků, zejména plemena pštrosa dvouprstého, se označují jednou plastovou známkou, a to před vypuštěním z hospodářství, v němž se narodilo, nejpozději však do 6 týdnů po vylíhnutí. Znamka se umísťuje podle druhu běžce buď do křídla anebo do kůže šíje v dolní části krku.

Ve vyhlášce č.207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat je v § 15 explicitně vyjádřen požadavek, aby označování pokusných zvířat bylo prováděno způsobem, který jim způsobuje co nejmenší bolest, neomezuje je v jejich přirozených funkcích a zajišťuje jejich trvalou identifikaci způsobem, který odpovídá danému druhu, věkové kategorii zvířat a podmínkám projektu pokusů nebo způsobem, který stanoví plemenářský zákon.

Podle § 18d odst. 2 z. č. 246/1992 Sb. je nutno trvale označit psy, kočky a lidoopy dříve, než jsou odstaveni od matky, a to z důvodu bezpečné znalosti identity a původu každého z těchto druhů.

Kroužkování ptáků je typem výzkumu, a proto musí být schválen projekt pokusu, jež zařizuje Kroužkovací stanice Národního muzea. Na základě projektu pokusu je možno označovat kroužky s nápisem N. MUSEUM PRAHA, plastovými barevnými kroužky, krčnými límci, křídelnými a nosními značkami, krátkodobým barvením peří či vysílačem pro telemetrické sledování.⁶³ Vzhledem ke skutečnosti, že je ke kroužkování druhů ptáků, kteří volně žijí na evropském území členských států ES, nutné stanovit odchylný postup dle § 5b z. č. 114/1992 Sb. nebo povolit výjimku pro odchyt a rušení jedinců zvláště chráněných druhů ptáků dle § 56 z. č. 114/1992 Sb. byla pro účely výzkumu ekologie, migrace a prostorové aktivity ptáků prostřednictvím značení jejich jedinců přijata vyhláška MŽP č. 152/2006 Sb., o odchylném postupu při ochraně ptáků a výjimce ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků pro jejich značení, aby se zjednodušil postup kroužkovatelů při provádění takovýchto výzkumů, které přispívají k lepšímu poznání jednotlivých druhů ptáků a tím i k jejich lepší ochraně. Podmínkou uplatnění odchylného postupu je členství kroužkovatele v občanském sdružení, jehož hlavním cílem podle stanov je přispívání k výzkumu ekologie ptactva a jeho ochrana a v jehož rámci provádí kroužkovatel značení. Tato vyhláška tak zjednodušuje postup při kroužkování, ale některé

⁶³ Podrobněji: Stejskal, V. a Vermouzek, Z.: Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa, ČSO, 2004.

druhy ptáků, uvedené v příloze vyhlášky, jsou vyňaty z její působnosti a pro tyto druhy je stále nutné získat výjimku případně odchylný postup.

Označování psů je upraveno jednotlivými obecně závaznými vyhláškami obcí na základě § 13b z. č. 246/1992 Sb. Stále ještě převažuje používání evidenční známky, ale již se začíná prosazovat čipování, což společně s tetováním upřednostňuje i zákon č. 246/1992 Sb. jako metodu označování trvalou a tudíž účinnější.

Nezaměnitelné značení živočichů, kteří jsou ohroženi na přežití, podle z. č. 100/2004 Sb. a jeho prováděcí vyhlášky č. 227/2004 Sb. a nařízení Rady č. 338/97 a 1808/2004, se provádí pro exempláře ptáků nesnímatelnými uzavřenými kroužky (na nich je vyražen identifikační údaj sestávající se z písmen CZ a pořadového čísla přiděleného ministerstvem životního prostředí) nebo mikročipy (pokud je kroužek vzhledem k fyzickým vlastnostem živočicha nebo jeho přirozenému chování nepřijatelný, a u ostatních exemplářů, kteří nebyli odchováni v zajetí). U ostatních živočichů (savci, plazi) se značení provádí mikročipovými transpondéry. Pokud se jedná o exemplář neoznačitelný (určí veterinární lékař), identifikuje se podle individuálních rozlišovacích znaků a tento popis je doplněn fotografiemi (např. u želv, hadů).

K označení identity exempláře, určení rodičovství a sourozeneckých vztahů se používá analýza DNA.

- **Evidence - nástin**

Evidenci zvířat zpravidla provádí chovatel ve spolupráci s tzv. pověřenou osobou, kterou je právnická osoba pověřená Ministerstvem zemědělství ke shromažďování a zpracovávání údajů v informačním systému ústřední evidence.

V případě turů, ovcí a koz je chovatel povinen vést pro každou stáj a každý druh zvířat tzv. stájový registr, v němž eviduje všechny kusy zvířat a průběh jejich života od narození až po porážku, úhyn, případně jejich přemístění. Se všemi těmito událostmi je spojena chovatelova ohlašovací povinnost pověřené osobě, která vede ústřední evidenci o těchto zvířatech. Pověřená osoba po ohlášení narození zvířete vystavuje a zasílá chovateli průvodní list skotu, který musí tura provázet po celou dobu jeho života.

Stájový registr se vede i v případě běžců.

Osoba provádějící označování koní (oslů a jejich kříženců) je povinna vést písemně registrační knihu koní (s výjimkou anglického plnokrevníka a klusáka), kterou pravidelně předává pověřené osobě. Kromě tohoto registru existují plemenné knihy, které vedou chovatelská sdružení. I zde platí ohlašovací povinnost chovatele vůči pověřené osobě. Pověřená osoba vede ústřední registr koní, oslů a jejich kříženců a také státní registr plemeníků. Dále vystavuje průkaz koně (osla), který koně (osla) provází po celou dobu jeho života.

Registr prasat v hospodářství vede chovatel pro každé hospodářství. Pověřená osoba vede registr hospodářství prasat a státní registr plemeníků.

Podobný registr (tzv. registr zvěře) se vede i pro každé hospodářství jelenovitých, muflonů a prasat divokých ve farmovém chovu.

V případě hospodářství s hejnem nad 100 kusů dospělé drůbeže a u kura domácího s nosnicemi nad 350 kusů je povinnost vést registr drůbeže pro každý druh samostatně.

Evidence ryb se liší podle toho, zda se jedná o ryby plemenné nebo neplemenné. Pro každou nádrž plemenných ryb chovatel vede list odlovni a komorní knihy. Pro ryby neplemenné vede hospodářskou evidenci o chovu ryb.

Pověřená osoba vede registr chovatelů včel, kteří jsou povinni jí hlásit počet včelstev a umístění stanovišť.

Pokusná zvířata evidují chovná, dodavatelská a uživatelská, zařízení podle § 18d odst. 1 zákona č. 246/1992, na ochranu zvířat proti týrání. Uživatelská zařízení jsou navíc povinna podle vyhlášky č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat, poskytovat souhrnné zprávy včetně tabulek příslušnému státnímu orgánu, kterým je v tomto případě ÚKOZ. Ten pak vede evidenci o počtu a druhu zvířat použitých pro pokusné účely.

Evidenci nebezpečných druhů zvířat⁶⁴ vede příslušný orgán veterinární správy, který také provádí alespoň jednou za rok kontrolu dodržování podmínek chovu.

Evidenci chovatelů psů v obci spojenou s označováním psů může obec upravit obecně závaznou vyhláškou (§ 13b z. č. 246/1992 Sb.).

⁶⁴ Druhy stanovené vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 75/1996 Sb.

Právnícká nebo fyzická osoba, která vlastní anebo která má v držení exemplář buď na základě dlouhodobé výpůjčky z ciziny po dobu delší než 90 dnů anebo v případě, že není znám vlastník exempláře, je povinna jej přihlásit k registraci. Povinná registrace exemplářů CITES se týká živých savců, ptáků a plazů, kteří jsou přímo ohroženi vyhynutím (většina druhů z přílohy A a některých druhů z přílohy B) s výjimkou těch druhů živočichů, které jsou zvláště chráněné podle z. č. 114/1992 Sb., jedinci druhů živočichů, kteří se vyskytují přirozeně v přírodě v ČR, některé okrasné druhy ptáků a druhy, jež nelze nezaměnitelně označit (např. ryby).

Registraci provádějí výkonné orgány CITES (krajské úřady, správy chráněných krajinných oblastí a správy národních parků). Tyto orgány vydávají tzv. registrační listy, které obsahují veškeré známé informace o exempláři (datum narození, rodiče, čísla dovozních a vývozních povolení, jakékoliv další informace o okolnostech získání). Nelze jej však považovat za doklad o legálním původu exempláře a je platný pouze na území ČR.

Jedince v přímé lidské péči⁶⁵ eviduje orgán ochrany přírody – podle kompetenčních ustanovení (§ 75 až 79 z. č. 114/1992 Sb.) je jím buď správa CHKO (na území CHKO a jeho ochranném pásmu a pro kriticky a silně ohrožené druhy na celém území ČR mimo území NP), správa národního parku (na území NP a jeho ochranném pásmu) nebo krajský úřad (pro ohrožené druhy živočichů, ptáky a případně jiné živočichy na ostatním území ČR).

O vzetí do evidence, o něž je ten, kdo odchoval jedince v zajetí, povinen do 30 dnů požádat, je držiteli živočicha vydáno ve správním řízení osvědčení. Toto osvědčení je veřejnou listinou prokazující při případné kontrole, že se nejedná o volně žijícího živočicha.

⁶⁵ Jedincem v přímé péči je jedinec živočišných nebo ptačích druhů pocházející z **odchovu v zajetí**, který je nezaměnitelně označen nebo identifikován nesnímatelným kroužkem nebo mikročipem anebo jiným nezaměnitelným způsobem a evidován orgánem ochrany přírody [§ 3 odst. 1 písm. d) z. č. 114/1992 Sb.].

3.4 Ochrana hospodářských zvířat v ČR

3.4.1 Historie

Hospodářská zvířata byla první kategorií zvířat, jež si člověk začal přisvojovat a využívat. Získával od nich potraviny a suroviny, posléze je využíval jako tahouny. Domestikace některých druhů zvířat začala asi před 10000 lety na Předním východě. Z archeologických nálezů bylo zjištěno zřízení specialistů, kteří měli na starost chov zvířat a péči o jejich zdraví, již ve starověkém Egyptě. První zákonná norma související s chovem domácích zvířat, pocházející z období Lipit-Ištara, vladaře Isinu (1934-1924 př. n. l.), se dochovala na hliněných tabulkách⁶⁶ a jsou zde vypočteny tresty za poškození dobytčete. Samozřejmě, že zvířata byla pojímána jako věc, a tudíž jde o ochranu majetku vlastníka zvířete. Podobná ustanovení byla objevena i na dalších nálezech starověkých civilizací, např. v zákonech babylonského panovníka Chammurapiho. Vedle těchto právních textů byly nalezeny i zcela specifické texty věnující se chovu některých zvířat. Takovým je i hipologický text z doby Chetitů (14. st. př. n. l.), jež podrobně upravuje způsob chovu koní, jejich nároky na krmení, starost o jejich zdravotní stav.

Podobný přístup a chápání zvířat lze nalézt i později, v římských Zákonech dvanácti desek (5. st. př. n. l.) či spisech a dílech Hippokrata (zmiňuje se o léčení zvířat), Marca Catona či básníka Publia Vergilia Mara (v díle *Georgica* se jedna celá kniha věnuje chovu a péči o dobytek).

Se zánikem římské říše a nástupem říší barbarských upadá zájem o obecnou vzdělanost, který se začíná obnovovat až s příchodem renesance. Z tohoto důvodu dochází jen obtížně k rekonstrukci a pochopení chování a přístupu našich předků ke zvířatům.

3.4.2 Platná právní úprava

Stěžejním předpisem upravujícím ochranu hospodářských zvířat je zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, a jeho prováděcí vyhlášky.

⁶⁶ V současnosti část uložena v univerzitním muzeu ve Philadelphii a část v Louvru.

Z důvodu harmonizace českého právního řádu s právním řádem Evropského společenství došlo v roce 2004 k novelizaci tohoto zákona a k vydání nových vyhlášek, což se dotklo i úpravy ochrany hospodářských zvířat.

Hospodářským zvířetem je *zvíře chované pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešin, popřípadě pro další hospodářské nebo podnikatelské účely (...)[§ 3 písm. d) z. č. 246/1992 Sb.]*.

Jaké druhy zvířat se řadí mezi hospodářská zvířata je stanoveno následně. Je to zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, králíci, kožešinová zvířata a jiná zvířata ve farmovém chovu (těmi jsou např. pštros, emu, nandu, jelen, daněk, sika) a ryby.

3.4.2.1 Ochrana zvířat při chovu

Ochrana zvířat při chovu je upravena zejména v § 9 až 12c z. č. 246/1992 Sb., vyhláškou č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, a vyhláškou č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství.

Ochrana zvířat při chovu spočívá zejména ve stanovení povinností chovatele. Ty stanovuje jednak zákon o ochraně zvířat proti týrání, ale zejména zákon veterinární.

Mezi jeho povinností patří zejména zabezpečení takových podmínek k životu, odpovídajících jeho fyziologickým a etologickým potřebám, aby zvíře nestrádalo, netrpělo žízní nebo hladem, mělo možnost odpočinout si a uspokojovat své potřeby. Musí mu zajistit odbornou péči a v případě potřeby náležitě ošetření veterinárním lékařem. Z tohoto důvodu musí být personál pečující o zvířata schopen rozpoznat zjevné příznaky zhoršeného zdravotního stavu, zjistit změny v jeho chování a určit, zda je celkové prostředí vhodné k zachování zdravý a pohody zvířat.

Chovatel musí při chovu zvířat brát ohled na jejich druh, věk, hmotnostní kategorii a na další specifické podmínky nároků na jejich ochranu a pohodu.

Vyhláška č. 208/2004 Sb. stanovuje požadavky na chov podle druhů zvířat a jejich hmotnostních, popřípadě věkových kategorií. V případě skotu zásady chovu ve většině případů již zakotvovaly tzv. řády chovu skotu, které vydávaly jednotlivé chovatelské svazy. Nová vyhláška však vychází přesně ze směrnic Evropských společenství⁶⁷ a spolu se

⁶⁷ Směrnice Rady 91/629/EHS, směrnice Rady 91/630/EHS a směrnice Rady 1999/74/ES.

zákonem je pramenem práva, což pro řády neplatilo. Vyhláška stanovuje nároky na ošetřovatele zvířat, jak má vypadat nutná péče o jednotlivé druhy, krmivo a způsoby jeho umístění a podávání, velikost prostoru pro jednotlivé kusy, možné způsoby ustájení, nutné osvětlení, druh podestýlky atp.

Vzhledem k tomu, že v ČR dochází k chovu hospodářských zvířat převážně v intenzivních chovech, což je druh chovu zvířat ve velkém počtu, hustotě a za použití speciální technologie, je nezbytná zvýšená ochrana těchto zvířat stanovením alespoň minimálních standardů pro jejich ochranu. Hlavním cílem chovatelů v těchto chovech je co nejvyšší produkce za co nejnižší vstupní náklady, což z jejich strany může vést k šetření na úkor zdraví, ochrany a pohody zvířat, neboť kromě ekonomických zájmů je se zvířaty nic nespojuje.

Nejčastějšími porušeními předpisů⁶⁸ je nedostatečná nebo zanedbaná výživa a napájení - kontaminace vody a nedbalá péče.

3.4.2.2 Ochrana zvířat při přepravě

Ochrana zvířat při přepravě na národní úrovni je upravena v § 8a až 8l z. č. 246/1992 Sb., ve vyhlášce č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě, dále vyhláškou č. 377/2003 Sb., o veterinární kontrole při dovozu a tranzitu ze třetích zemí.

Ochrana zvířat na mezinárodní úrovni je upravena Evropskou dohodou o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě a je nad ní vykonáván veterinární dozor⁶⁹.

Přepravce je povinen přepravovat jen zvířata způsobilá k přepravě. Nesmí přepravovat zvířata nemocná nebo zraněná kromě přepravy k ošetření veterinárním lékařem (pokud je to nutné). Před nakládáním, během přepravy a po jejím ukončení musí zajistit napájení a podání krmiva zvířatům a umožnit jim odpočinek, dále poskytnout první pomoc zvířatům, jež onemocní nebo se zraní při přepravě.

Kvalita přepravy a co nejmenší utrpení a úhyn⁷⁰ přepravovaných zvířat závisí na technickém vybavení dopravních prostředků a zejména na odborné úrovni a přístupu lidí, kteří přepravu

⁶⁸ Jílek, F.: Zákon o ochraně zvířat proti týrání a jeho uplatnění v zemědělské praxi, 1999, Institut výchovy a vzdělání MZe ČR.

zabezpečují. Zákon výslovně vyžaduje přizpůsobení jízdy a provádění další přepravy tak, aby se zabránilo nadměrným otřesům nebo naklánění. Dopravní prostředek musí být náležitě technicky vybaven pro přepravu zvířat.

Nově je k přepravě zvířat pro obchodní účely nad 50 km způsobilý jen dopravce registrovaný příslušným orgánem veterinární správy. Osoba přímo tuto přepravu provádějící musí mít odbornou kvalifikaci. Tato osoba musí úspěšně složit zkoušky podle zkušebního řádu (13820/2004-11020), tj. prokázat teoretické znalosti i praktické zkušenosti. Tyto zkoušky se uskutečňují ve školících střediscích, jimž udělila akreditaci Ústřední komise pro ochranu zvířat.⁷¹

Povinností odesílatele v součinnosti s dopravcem je zabezpečit, aby byla zvířata přepravována co nejkratší cestou a bez zbytečného zdržování. Odesílatel je povinen v případě, že předpokládaná doba přepravy překročí 8 hodin, připravit před odjezdem tzv. přepravní plán cesty, jež schválil příslušný orgán veterinární správy. Po vykonání cesty mají být tyto dokumenty vráceny veterinární správě, jež je vystavila. V plánu cesty jsou vyznačena všechna místa zastávek a případných překládek.

Hlavní problémy před, během a po přepravě: Nakládka a vykládka zvířat je pro ně nejvíce stresující, neboť často žila celý život na jednom místě, nejsou zvyklá chodit po rampách, za nimi na ně čeká tmavé neznámé prostředí a cizí pachy. Dochází při tom k úrazům způsobených nešetrným naháněním a vyháněním. Samozřejmě, že záleží na druhu zvířat, protože např. koně, jež závodí nebo pracují v lese a jsou přepravováni pravidelně, se rychle přizpůsobí a přeprava se tak pro ně stává daleko méně stresovou.

Během dlouhých cest jsou povinné odpočinkové zastávky, během nichž se mají zvířata napojit, nakrmit a odpočinout si. Na druhou stranu však opět zažívají stres z nakládky a vykládky, z neznámých lidí a z cizího prostředí.

Může se stát, že cesty trvají i několik dní a nocí a i když je dopravce povinen zabezpečit zvířata před nepříznivým počasím a výraznými rozdíly v klimatických podmínkách [§ 8a

⁶⁹ ČR má pro mezinárodní transport, po vstupu do EU, pouze 1 pohraniční veterinární stanici, a to na letišti Ruzyně v Praze.

⁷⁰ V roce 2004 uhynulo při přepravě na jatky v ČR v průměru 1,05 % z přepravovaných zvířat, což v počtech kusů činí 3194 zvířat (skotu, telat a prasat). *Údaje z Programu ochrany zvířat SVS.*

⁷¹ V roce 2004 v 6 školících střediscích získalo patřičnou kvalifikaci 1357 osob. Registrováno bylo 306 dopravců.

odst. 1 písm. b)], přepravy se obvykle konají za každého počasí ve stejně vybavených přepravních prostředcích.

Vzhledem k tomu, že se přepravci často snaží přepravit zvířata co nejvíce, zvířata si nemohou lehnout, dochází k omezení proudění vzduchu, je prakticky nemožné kontrolovat během cesty jejich zdravotní stav a pokud jsou vozidla vybavena napájecím zařízením, některá zvířata se k napáječce vůbec nedostanou, některé druhy z nich ani pít neumějí. Slabší jedinci nemají kam ustoupit a jsou napadáni a zraňováni jedinci silnějšími.⁷² Zákon po odesílateli v součinnosti s dopravcem vyžaduje zajištění dostatku prostoru k tomu, aby zvíře mohlo při přepravě zaujmout odpovídající přirozený prostor a prostor k ležení, patřičné větrání a objem vzduchu odpovídající druhu a počtu přepravovaných zvířat [§ 8a odst. 1 písm. a), c)].

ČR se stala tranzitní zemí pro velmi problematickou přepravu koní z Polska nebo pobaltských států do Itálie, za což byla již mnohokrát kritizována mezinárodními organizacemi zabývajícími se ochranou hospodářských zvířat, neboť koně jsou dopravováni ve velmi špatném zdravotním stavu a velké množství jich během cesty uhynie. Ještě v roce 1995 bylo přes území ČR přepravováno přes 250 000 koní. V roce 1999, po zpřísnění kontrol, už jen 89 000 koní ročně. Vzhledem k přísným rakouským kontrolám, jež navazují na kontroly české, je to problém spíše tzv. severní cesty přes Slovensko směrem do Slovinska a Itálie, kde jsou kontroly benevolentnější. Přepravní úsek na našem území činí jen 30 km a zvířata z Polska bývají na cestě jen krátkou dobu, do 6 hodin, kdy jsou ještě v dobrém zdravotním stavu.⁷³ V současnosti počet těchto kontrol dále klesá v souvislosti se vstupem ČR do EU a zvětšením obchodního teritoria.

3.4.2.3 Ochrana zvířat při porážení

Ochraně zvířat při porážení se věnuje § 5 až 5h zákona č. 246/1992 Sb., vyhláška č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, jež se zabývá veterinární problematikou při porážení a navazuje na zákon č. 246/1992 Sb.

⁷² Výsledky výzkumu zveřejněné v příspěvku profesora D.M.Brooma: Welfare při transportu zvířat na semináři pořádaném Státní veterinární správou a VFU v červenci 2000 v Brně.

⁷³ Z odpovědi J. Douska v diskusi na semináři Welfare při transportu zvířat, pořádaném v Brně 2000.

Zákonnost porážky vychází z § 5 odst. 2, jež stanoví, že důvodem k usmrcení je využití produktů hospodářského zvířete. Tím je podle § 3 písm. p) zákona porážka, neboť *porážkou je usmrcení jatečného zvířete za účelem využití jeho produktů*. Pojem jatečného zvířete je vymezen v § 3 odst. 1 písm. d) veterinárního zákona. Je jím hospodářské zvíře, jež je určeno k porážce a jatečnému zpracování a jehož maso je určeno k výživě lidí. A proto usmrcení zvířete pro jiné produkty (např. kůži) není porážkou ve smyslu tohoto zákona.

Porážet lze na jatkách, mimo jatky, na farmách (zejména jelenovití) nebo domácí porážkou. Osoba provádějící porážku na **jatkách** musí mít odbornou způsobilost. Ta je stanovena zmíněnou vyhláškou. Tato osoba je povinna vést dokumentaci o všech provedených porážkách. Ostatní osoby musí být provozovatelem jatek poučeny, jak mají při činnostech souvisejících s porážkou postupovat. Jatky musí být konstruovány tak, aby jejich vybavení a organizace ušetřila porážené zvíře utrpení. Zvířata nesmějí být vystavena jiné než nezbytné bolesti.

Co se týče **domácí porážky**, kterou je možno konat s výjimkou skotu a pod podmínkou, že maso a orgány jsou určeny jen pro spotřebu v domácnosti chovatele⁷⁴, tak zákon chrání zvíře jen v obecné rovině, tj. zakázané způsoby usmrcování apod. Nevyžaduje po osobě provádějící porážku odborné vzdělání ani minimální věk.

Nutná porážka je krajním řešením nepříznivého zdravotního stavu (nemoc, vyčerpání nebo zranění) jatečného zvířete a jejím účelem je co narychleji ukončit jeho utrpení. Je nutné zvážit, zda se musí porážka provést na místě (mimo jatky) nebo zda je možné zvíře přepravit na jatky. To vyhodnocuje veterinární lékař a ten také vystaví potvrzení.

Zákon č. 246/1992 Sb. sice zakazuje přepravu nemocných nebo zraněných zvířat, to se však nevztahuje na přepravu zvířat určených k porážení nutnou porážkou, pokud ji veterinární lékař povolí.

Porážení zvířat vykrcením je možné pouze po jejich omráčení, jež zaručuje ztrátu citlivosti a vnímání po celou dobu vykrcování. Výjimku může povolit ministerstvo pro potřeby církví a náboženských společností (z. č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech) z důvodu umožnění svobodného projevu náboženského vyznání. Výjimka je udělována pro porážky „košer“ (judaismus) a „halal“ (islám), jež jsou tisíciletou tradicí těchto náboženství.

⁷⁴ Ustanovení § 21 odst. 2 z. č. 166/1999 Sb.

Pro obě náboženské skupiny je společné, že zakazují požívání krve a masa z nemocných nebo zraněných zvířat a za taková považují i zvířata omráčená.

Zvířata nesmějí být před usmrcením omráčena především z důvodu dokonalého vykrvení.

„Košer“ porážky provádí speciálně vyškolená osoba (tzv. šochet) speciálním velmi ostrým dlouhým nožem (tzv. chalev), který má zajistit minimální bolestivost a utrpení pro zvíře. Porážka se provádí rychlým podříznutím krku, a tím zamezení přísunu krve do mozku. Zvíře tak velice rychle ztrácí vědomí a brzy umírá.

K vykonání „halal“ porážky je způsobilý jakýkoli muslim. V tomto případě není vyžadováno proškolení ani nejsou specifikovány požadavky na usmrcovací nástroj a místo řezu. Od 80.let 20.st. je však povoleno tzv. lehké omráčení, jež má zvíře alespoň částečně paralyzovat, což velká většina muslimů toleruje⁷⁵.

Jen drůbež usmrcovanou pro vlastní potřebu lze vykrvit odtěním hlavy bez předchozího omráčení.

Dále nemusí být omračovány ryby při průmyslovém zpracování. To se nevztahuje na prodej ryb a vykrvování pro vlastní potřebu. K porušení této povinnosti dochází často při pouličním vánočním prodeji kaprů, kdy nezkušení prodejci nejsou schopni účinně rybu omráčit⁷⁶ a až následně vykrvit.

Zákon a podrobněji vyhláška přesně stanoví dovolené postupy jak pro omračování a pro vykrvování, tak i pro usmrcování jinými způsoby.

Osoby provádějící usmrcování jsou povinny se přesvědčit, že zvíře je podle prokazatelných příznaků mrtvé, a to proto, aby nedošlo k zahájení zpracování těla zvířete před usmrcením a tím způsobení dalšího utrpení (§ 5 odst. 6).

3.4.3 Hospodářská zvířata v ekologickém zemědělství

Ekologické zemědělství je založeno na respektu k životnímu prostředí a k požadavkům chovaných zvířat. Ekologické zemědělství znamená zvláštní druh hospodaření v souladu s přírodou, omezení či zákazy používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo

⁷⁵Nedvěd, R.: Britové se přou o rituální porážky zvířat, Lidové noviny, 23.5.2003.

⁷⁶ Omráčení ryb se provádí silným úderem tupým předmětem na temeno hlavy, přetěním žaberních oblouků nebo přetěním míchy a cév řezem bezprostředně za hlavou (§ 5 g odst. 5).

zamořují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce. Zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat.

Podmínky ekologického zemědělství jsou upravené zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, a prováděcí vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 53/2001 Sb.

Co se týče chovu hospodářských zvířat, znamená to zajištění podmínek, jež více odpovídají jejich potřebám. Zvířata, jež mohou být chována v ekologickém zemědělství, stanovuje vyhláška. Kromě typických hospodářských zvířat (skot, koně, ovce, kozy, králíci, drůbež, prasata) je tak možno chovat i ryby a včelu medonosnou.

Zvířata nesmějí být trvale ustájena v uzavřených prostorách, je zakázáno vazné ustájení a klecové chovy. Naopak jim zemědělec musí umožnit volný pohyb ve stáji, volný přístup do výběhu a na pastvu, včetně vybavení přístřeškem proti nepřízní počasí a predátorům, zajistit stelivo z přírodních materiálů (např. slámy). Musí zvířatům umožnit kontakt s ostatními zvířaty, možnost chovat se způsobem odpovídajícím struktuře hejna nebo stáda, možnost pečovat o tělo (drbání, vyhnutí se znečištění). Jsou zakázány zákroky měnící vzhled zvířat jako je zkracování zobáků slepic nebo ocásků prasat (s výjimkou kastrace a odrohování telat mladších 8 týdnů).

Tyto podmínky musí být splněny pro uznání chovu ekologickým a uznání bioproduktů z něj pocházejících.

Dále existuje celá řada omezení ve výživě zvířat, sledujících zamezení kontaminace potravního řetězce cizorodými škodlivými látkami z důvodu čistoty biopotravin. Nesmějí se používat stimulatory růstu a hormony, díky kterým se v konvenčním zemědělství docíluje obrovské produkce masa a mléka.

V ekologickém zemědělství je také daleko náročnější splnění hygienických opatření, aby se snížila nemocnost zvířat infekčními a parazitárními onemocněními. Principem péče o zdraví zvířat v ekologickém zemědělství je prevence. Pokud musí dojít k léčbě, jsou upřednostňována přírodní léčiva. Až v případě neúčinnosti nebo odstranění utrpení zvířete se používá léčba alopatická. Po ukončení alopatické léčby je zvíře obvykle na rok vyřazeno z ekologického chovu.

Hospodaření každého, na Ministerstvu zemědělství zaregistrovaného, ekologicky hospodářícího zemědělce je přísně kontrolováno. Pověřeným orgánem ke kontrolám a

certifikacím je od 1.4.1999 obecně prospěšná společnost tzv. Kontrola ekologického zemědělství (dále „KEZ“)⁷⁷.

Správní řízení s farmáři, jež jsou zahajována na základě kontroly provedené pracovníkem KEZ a jím zjištěných nedostatků, řeší Ministerstvo zemědělství. V poslední době dochází ze strany zemědělců ke stížnostem na tento orgán⁷⁸, na způsob provádění kontrol. Proto byl Ministerstvem zemědělství vypsán tender na novou kontrolní organizaci, aby vznikla KEZ konkurence a nedocházelo tak k libovolnému zdražování kontrol a jejich nesystémovému provádění.

Tento druh hospodaření má pozitivní vliv i na biologickou rozmanitost⁷⁹, která zajišťuje v zemědělském systému recyklaci živin, regulaci chorob a škůdců, opylení, minimalizaci eroze a udržování a ochranu biotopů rostlin i živočichů. Zemědělství bývalo jádrem ochrany a podpory rozmanitosti, avšak kvůli zjednodušování zemědělských postupů se tyto schopnosti vytrácejí a musejí být nahrazovány lidskými zásahy, používáním pesticidů a hnojiv. Intenzivní zemědělské aktivity způsobily zničení nebo přeměnu některých biotopů, pokles ptáčích populací a snížení zastoupení mnoha druhů rostlin a bezobratlých⁸⁰, narušily půdní strukturu do té míry, že většinou neumožňuje dlouhodobé přežívání půdních organismů, zejména kroužkoců a členovců. Bylo dokázáno, že druhové zastoupení a rozšíření v ekologickém zemědělství roste, což má vliv na celkový pozitivnější stav zemědělské krajiny.

3.4.4 Welfare (pohoda zvířat)

Intenzivní chov hospodářských zvířat sebou nese negativní dopad na spokojené prožití jejich života. Hlavním požadavkem zemědělců jsou co nejnižší náklady na co největší produkci a tomuto požadavku jsou přizpůsobovány technologie chovu, a to na úkor kvality života zvířat. Většinou žijí v malých stísněných prostorách, jež jim způsobují stres, agresivitu i fyzické problémy (poranění, srdeční i kosterní ochablost)⁸¹.

⁷⁷ KEZ je pověřen Ministerstvem zemědělství na základě § 29 zákona č. 242/2000 Sb.

⁷⁸ Dittrichová, Š.: Operátoři už bio nechtějí, Reflex č.29/2005.

⁷⁹ Biologická rozmanitost (biodiverzita) je rozmanitost všech forem života na zemi- genetická, druhová i ekologická.

⁸⁰ Stále klesá výskyt rostlin, běžných ještě v 50.letech, jako byl koukol polní, hlaváček letní, chrpa modrá nebo jilek mámivý a volně žijících živočichů jako koropty polní, zajíc polní, sysel obecný, čejka chocholatá.

Poprvé došlo ke kritickému posouzení pohody hospodářských zvířat ve Velké Británii v roce 1965 tzv. Brambellovou komisí⁸², jež stanovila 5 svobod, které jsou nutné pro životní pohodu těchto zvířat, a to vstát, lehnout si, otočit se, očistit se a natáhnout si končetiny⁸³.

Welfare neboli pohoda zvířat bývá definován jako stav naplnění všech materiálních a nemateriálních podmínek, které jsou předpokladem zdraví organismu (Hughes van Putten, r.1981)⁸⁴.

John Webster, profesor chovu hospodářských zvířat fakulty veterinárních věd Univerzity v Bristolu, tyto svobody přepracoval⁸⁵, rozšířil a Rada pro ochranu hospodářských zvířat (FAWC) ve Velké Británii je přijala v roce 1993. Jedná se o:

- osvobození od žízně, hladu a podvýživy, tj. bezproblémový přístup k čerstvé vodě a potravě,
- osvobození od nepohodlí, tj. poskytnutí vhodného prostředí včetně přístřeší a prostoru pro odpočinek,
- osvobození od bolesti, zranění a nemoci, tj. prevence chorob, rychlá diagnostika a léčba,
- svobodná možnost vyjádřit normální chování a
- osvobození od strachu a tísně, tj. zajistit takové podmínky, aby bylo vyloučeno mentální strádání.

Absolutní dosažení všech pěti svobod je nemožné, některé jsou i do jisté míry neslučitelné – např. naprostá volnost pohybu a dodržení výborné hygienické úrovně⁸⁶. Komplexně však dávají možnost poznání faktorů, které se podílejí na vytváření pohody zvířat.

Důvody pro maximální možné dodržování těchto pravidel jsou nejen etické, ale i ekonomické, neboť jen zvíře, které má zajištěno své potřeby může poskytnout maximální užitkovost, uchová si déle zdraví i produkční schopnost.

⁸¹ Ochrana zvířat a welfare 2004, sborník konference pořádané Veterinární a farmaceutickou univerzitou v Brně.

⁸² Komise sestavená britským parlamentem poté, kdy R.Harrison ve své knize „Animal Machines“ zkritizovala životní podmínky zvířat v intenzivních chovech.

⁸³ Jílek, F.: Zákon o ochraně zvířat proti týrání a jeho uplatnění v zemědělské praxi, Institut výchovy a vzdělání Ministerstva zemědělství ČR, 1999.

⁸⁴ Bílek, M.a kol.: Welfare ve stájích pro skot, ÚZPI, Praha, 2002.

⁸⁵ Webster, J.: Welfare:životní pohoda zvířat aneb Střízlivé kázání o ráji, Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999.

⁸⁶ Bílek, M.a kol.: Welfare ve stájích pro skot, ÚZPI, Praha, 2002.

Ve dnech 25. a 26.3.2003 se ve filipínské Manile konala mezinárodní konference o welfare (životní pohodě) zvířat. Konference se zúčastnilo 21 vládních delegací (mezi nimi i ČR) a více než 300 organizací na ochranu zvířat z 80 zemí světa⁸⁷. Účastníci konference schválili *Deklaraci o welfare zvířat* (Declaration on Animal Welfare) vycházející z principu „pěti svobod“. Jejím hlavním cílem je celosvětové zviditelnění této problematiky a snaha o zlepšení podmínek, v nichž jsou hospodářská zvířata chována.

⁸⁷ Pro zvířata, č. 2/2003, str. 26.

3.5 Organizace veřejné správy v oblasti ochrany zvířat proti týrání

Část šestá (§ 19 až 26) zákona č. 246/1992 Sb. se věnuje orgánům ochrany zvířat, kterými jsou

- Ministerstvo zemědělství,
- Ústřední komise pro ochranu zvířat,
- orgány veterinární správy - Státní veterinární správa a krajské veterinární správy,
- ústřední orgány státní správy a Akademie věd České republiky, pokud do okruhu jejich působnosti spadá předmět činnosti právnických a fyzických osob, které provádějí pokusy na zvířatech (dále jen „příslušné státní orgány“),
- Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany v rámci své působnosti,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obce – ve vymezeném rozsahu.

Ministerstvo zemědělství stanoví hlavní úkoly na úseku ochrany zvířat, organizuje, řídí a kontroluje jejich plnění, dále řídí výkon státní správy na úseku ochrany zvířat, spolupracuje s ostatními orgány státní správy, Akademií věd České republiky, vysokými školami a nevládními neziskovými organizacemi, které se podílejí na plnění úkolů ochrany zvířat a schvaluje statut a jednací řád Ústřední komise pro ochranu zvířat. Podle ustanovení § 15 odst. 4 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, je Ministerstvo zemědělství ústředním orgánem státní správy ve věcech péče o ochranu zvířat proti týrání.

Ústřední komise pro ochranu zvířat (dále jen „ÚKOZ“) zřizuje, jejího předsedu a členy jmenuje a odvolává ministr zemědělství po dohodě s ministrem životního prostředí z odborníků navržených příslušnými státními orgány, Společností pro vědu o laboratorních zvířatech a občanskými sdruženími, které se podílejí na plnění úkolů ochrany zvířat. ÚKOZ vytváří jako své pracovní orgány, v nichž pracují členové komise, výbory pro ochranu hospodářských zvířat, volně žijících zvířat, zvířat v zájmových chovech a pokusných zvířat. ÚKOZ projednává, koordinuje a kontroluje plnění úkolů ochrany volně žijících zvířat, hospodářských a pokusných zvířat a zvířat v zájmových chovech včetně zvířat v

zoologických zahradách a předkládá příslušným státním orgánům návrhy na nezbytná opatření.

ÚKOZ dále plní úkoly vyplývající pro ni z přímo použitelných předpisů Evropských společenství⁸⁸.

V zájmu ochrany pokusných zvířat vede ústřední evidenci počtu pokusných zvířat použitých podle § 15 odst. 1 zákona, stanovuje podmínky pro akreditaci uživatelských zařízení a pro vydání osvědčení pro chovná zařízení a dodavatelská zařízení, stanovuje okruh a rozsah znalostí potřebných pro práci s pokusnými zvířaty a provádí jejich zkoušení a rozhoduje o udělení, změně, pozastavení nebo odnětí osvědčení chovným nebo dodavatelským zařízením nebo akreditace uživatelským zařízením, a to i na základě řízení zahájeného z vlastního podnětu. ÚKOZ také jmenuje a odvolává posuzovatele pro akreditační řízení uživatelských zařízení a řízení pro vydání osvědčení chovným nebo dodavatelským zařízením, které metodicky řídí, kontroluje, organizačně a materiálně zabezpečuje jejich činnost a bezpečnost. ÚKOZ může uhradit v případě potřeby vakcínu proti nemocím přenosným ze zvířat na člověka posuzovatelům chovných, dodavatelských a uživatelských zařízení.

ÚKOZ dále projednává souhrnné zprávy o činnosti příslušných státních orgánů vymezené v § 23 odst. 1 a kontroluje vydávání povolení podle § 23 odst. 1 písm. a) tohoto zákona. Dále navrhuje zkušební řády pro odbornou způsobilost osob pro přepravu zvířat a provádí zkoušky pro získání této odborné způsobilosti.

V zájmu ochrany zvířat v zájmových chovech posuzuje po odborné stránce osnovy rekvalifikačních kurzů pro obchod se zvířaty určenými pro zájmové chovy a drezúry zvířat.

V zájmu ochrany volně žijících živočichů vydává písemné vyjádření ve schvalovacím řízení zoologických zahrad podle z. č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách.

ÚKOZ také schvaluje z hlediska dodržování tohoto zákona řády ochrany zvířat při chovu, řády ochrany zvířat při svodu nebo veřejném vystoupení; tyto řády jí musí žadatel předložit v písemné podobě i na technickém nosiči dat spolu s žádostí nejpozději do 3 měsíců od jeho zaregistrování podle vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu.

⁸⁸ Například nařízení Rady č. 1255/97 ze dne 25. června 1997 o kritériích Společenství pro místa zastávek a o změně plánu cesty uvedeného v příloze směrnice 91/628/EHS, nařízení Rady 1040/2003 ze dne 11. června 2003, kterým se mění nařízení (ES) č. 1255/1997, pokud jde o použití míst zastávek, nařízení Rady (ES) č. 411/98 o doplňkových požadavcích na ochranu zvířat u silničních vozidel používaných pro delší než osmihodinovou přepravu zvířat.

Výkon dozoru nad dodržováním povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě řídí **krajské veterinární správy** (13 krajských a Městská veterinární správa v Praze), které k tomu pověřily 641 inspektorů⁸⁹, ti také na základě kontrolního zjištění ukládají těmto osobám nápravná opatření a případně podávají podněty obecním úřadům obcí s rozšířenou působností k projednávání přestupků a správních deliktů vyplývajících z porušení povinností daných tímto zákonem. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen si vyžádat odborné vyjádření orgánů veterinární správy, které je v řízení o přestupku nebo správním deliktu závazné (§ 24a odst. 5 zákona).

Krajské veterinární správy dále vypracovávají odborná vyjádření a registrují podle § 8k dopravce zvířat v místě své působnosti, a tuto registraci ruší, schvalují a kontrolují plány cesty předložené odesílatelem před provedením přepravy zvířat a po jejím ukončení, tyto dokumenty stanoveným způsobem archivují. Dále stanovují veterinární podmínky pro provádění pokusů na zvířatech, povolují užití jiných postupů utrácení zvířat (§ 5h odst. 4), vydávají, mění nebo odnímají rozhodnutí o povolení chovu nebezpečných druhů zvířat, a to jedinců i skupin podle § 13 odst. 5 zákona.

Státní veterinární správa České republiky vykonává dozor v případech, kdy si to vyhradí. Spolupracuje na tomto úseku s orgány ochrany zvířat Rady Evropy, Evropských společenství a třetích zemí a na vyžádání jim poskytuje příslušné informace. Státní veterinární správa dále zpracovává a realizuje program ochrany zvířat, vede centrální evidenci dopravců podle § 8k zákona a organizuje odbornou přípravu a celoživotní vzdělávání odborně způsobilých pracovníků.

Příslušné státní orgány vydávají právnickým a fyzickým osobám na základě vyjádření odborných komisí povolení k použití pokusných zvířat pro projekty základního výzkumu, vyhledávacího výzkumu, testací, bezpečnostních záruk a výuky pro užitelská zařízení uvedená v projektu pokusů, vedou evidenci o počtu a druhu zvířat použitých pro pokusné účely a v pravidelných časových intervalech uveřejňují ve stanoveném rozsahu statistické údaje o použití pokusných zvířat a vydávají osvědčení pro osoby pečující o pokusná zvířata, jímž dokládají jejich odbornou způsobilost (§ 17 tohoto zákona). K plnění těchto úkolů musí mít poradce z kruhu odborníků s příslušnou kvalifikací, kteří utvoří rezortní odbornou komisi pro schvalování projektu pokusů.

⁸⁹ Stav k 31.12.2005.

Ministerstvo životního prostředí se vyjadřuje v akreditačním řízení k žádostem uživatelských zařízení, která mají záměr provádět pokusy na volně žijících zvířatech. Akreditaci k této činnosti může ÚKOZ schválit jen na základě takto vydaného souhlasu.

V případě provádění pokusu na volně žijících zvířatech se orgán ochrany přírody (§ 75 z. č. 114/1992 Sb.) příslušný podle místa, kde má být pokus proveden, na žádost uživatelského zařízení vyjadřuje k projektům pokusů na těchto jedincích. Jeho vyjádření je pro příslušný státní orgán, který projekt pokusů schvaluje, závazné.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností projednávají přestupky na úseku ochrany zvířat, správní delikty, provádějí zvláštní opatření (§ 28a zákona) v součinnosti s orgánem Policie ČR a plní další stanovené úkoly.

Až do poslední novelizace projednávaly přestupky a ukládaly pokuty obce. Přenesením této pravomoci na obecní úřady obcí s rozšířenou působností dochází ke snížení počtu oprávněných orgánů (těchto obecních úřadů je 204).

Tyto jsou nyní povinny projednat všechny podněty podané krajskou veterinární správou k projednávání přestupků a správních deliktů vyplývajících z porušení povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým nebo právnickým osobám tímto zákonem [§ 22 odst. 1 písm. i) zákona].

Novelou č. 77/2006 Sb. byla založena příslušnost ÚKOZ, orgánů veterinární správy a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností k plnění úkolů vyplývajících pro ně z přímo použitelných předpisů Evropských společenství⁹⁰, zejména vykonávají dozor nad plněním povinností fyzických a právnických osob vyplývajících z těchto předpisů.

Obce mohou obecně závaznou vyhláškou upravit pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a zřizovat, provozovat a rušit útulky pro zvířata.⁹¹

Útulek může podle § 46 písm. c) veterinárního zákona zřídit a provozovat obec sama nebo ve spolupráci s jinou obcí nebo jinou osobou. Za útulek ve smyslu § 13 odst. 2 zákona tak nemůže být považováno jakékoliv chovatelské zařízení, ale jen takové, které je zřízeno obcí

⁹⁰ Například nařízení Rady č. 1255/97 ze dne 25. června 1997 o kritériích Společenství pro místa zastávek a o změně plánu cesty uvedeného v příloze směrnice 91/628/EHS, nařízení Rady 1040/2003 ze dne 11. června 2003, kterým se mění nařízení (ES) č. 1255/1997, pokud jde o použití míst zastávek, nařízení Rady (ES) č. 411/98 o doplňkových požadavcích na ochranu zvířat u silničních vozidel používaných pro delší než osmihodinovou přepravu zvířat.

nebo útulek zřízený soukromou osobou, která s obcí spolupracuje při zabezpečení péče o opuštěná nebo toulavá zvířata.

Obce se často ve svých vyhláškách snaží upravit pohyb psů na veřejném prostranství, a to nařízením povinného používání vodítka na veřejných prostranstvích, což je zejména ve velkých městech užitečné, nejen z hlediska veřejnosti, ale i z hlediska psů. Důsledkem je úbytek autoúrazů, menší počet zaběhnutých psů, o které se musí následně postarat útulky, méně vzájemných konfliktů mezi zvířaty, které končí zraněním, a snížení počtu nechtěně nakrytých fen. Na druhou stranu je však v takovém případě nutné vyčlenit plochy určené pro volný pohyb psů.

Ústavní soud se již několikrát zabýval zrušením takovýchto vyhlášek, a to zejména z důvodů nevhodného vymezení veřejného prostoru ve vyhlášce (Pl. ÚS 24/94, Pl. ÚS 38/97), neboť tento pojem je již vymezen zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, a to jako všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru. Často také dochází k tomu, že obecně závazná vyhláška upravila to, co je již upraveno zákonem nebo obecně závazným právním předpisem (Pl. ÚS 14/99, Pl. ÚS 17/02).

⁹¹Ustanovení § 35 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

4. Deliktní odpovědnost

4.1 Správní delikty a přestupky

Správní delikty a přestupky na úseku ochrany zvířat proti týrání jsou upraveny v části sedmé zákona č. 246/1992 Sb.

Správního deliktu se dopustí fyzická osoba, která je podnikatelem, nebo právnická osoba, která ztěžuje nebo maří výkon dozoru prováděného příslušným orgánem ochrany zvířat, propaguje týrání zvířat nebo poruší jinou povinnost stanovenou zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě (§ 27 odst. 1 zákona). Fyzická osoba, která je podnikatelem, se správního deliktu dopustí v případě, že k němu dojde v souvislosti s jeho podnikatelskou činností.

Přestupku se dopustí fyzická osoba, která provádí bez povolení pokusy na zvířatech, chová jedince nebezpečného druhu zvířat bez povolení, poruší jinou povinnost stanovenou zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě, trpí týrání zvířat nezletilými nebo nesvéprávními osobami, za které odpovídá, provádí nebo propaguje týrání zvířat (§ 28 odst. 1 zákona).

Sankční ustanovení jsou formulována obecně, a tak by mělo být snadné postihnout jakékoli jednání, které je v rozporu se zákonem č. 246/1992 Sb.

Výše pokut byla novelou, provedenou zákonem č. 77/2004 Sb., zvýšena, neboť původní částky již byly neadekvátní.

Za porušení povinnosti podle § 27 odst. 1 zákona se uloží pokuta do výše 100 000 Kč a za hrubé porušení do výše 500 000 Kč. Hrubým porušením povinnosti je takové porušení, jehož se dopustila fyzická osoba, která je podnikatelem, nebo právnická osoba opakovaně nebo soustavně anebo ve vztahu k více jedincům zvířat anebo porušením povinnosti, jejíž porušení způsobilo týrání, utýrání, nebo jiný závažný a trvalý následek na zdraví zvířete. Při stanovení výše pokuty se přihlédne zejména k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání. Pokutu lze uložit do jednoho roku ode dne, kdy příslušný orgán ochrany zvířat zjistil porušení povinnosti (subjektivní lhůta), nejdéle však do tří let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo (objektivní lhůta).

Pokuta je splatná do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o jejím uložení nabylo právní moci. Výnos pokut je příjmem obcí.

Jako trest za porušení povinnosti dle § 27 odst. 1 zákona lze uložit také zákaz činnosti, a to na dobu až 5 let. Tento typ sankce je účinný zejména u osob, které chovají zvířata, zabývají se jejich přepravou případně provozem jatek.

Za přestupek podle § 28 odst. 1 zákona lze uložit pokutu do výše 20 000 Kč (porušení jiné povinnosti stanovené zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě, strpění týrání zvířat nezletilými nebo nesvéprávními osobami, za které odpovídá), do výše 30 000 Kč (provádění pokusů na zvířatech bez povolení, chov jedince nebezpečného druhu zvířat bez povolení, provádění nebo propagace týrání zvířat) nebo zákaz činnosti až na dva roky. Podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, lze zákaz činnosti uložit jedině v případě, že jde o činnost, kterou pachatel vykonává v pracovním nebo jiném obdobném poměru, nebo k níž je třeba povolení nebo souhlasu státního orgánu a spáchal-li pachatel přestupek touto činností nebo v souvislosti s ní (§ 14 odst. 1 zákona o přestupcích).

Pro projednávání přestupků platí obecné předpisy, tj. zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, a zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Podle § 35 odst. 1 písm. f) zákona o přestupcích lze uložit pokutu do 8000 Kč, případně zákaz činnosti do jednoho roku tomu, kdo neoprávněně loví zvěř nebo chytá ryby. Tento přestupek je od 1.4.2002 postihován bez omezení jen na dobu hájení.

Držitel psa, který znečistí veřejné prostranství, lze postihnout podle § 47 odst. 1 písm. d) zákona o přestupcích, a to pokutou do 1 000 Kč.

Držitel psa se může také dopustit přestupku proti občanskému soužití [§ 49 odst. 1 písm. b) nebo c) zákona o přestupcích], a to ublížení na zdraví z nedbalosti, kdy mu zvíře uteče a drobně poraní jinou osobu, nebo úmyslné ublížení na zdraví v případě poštvání zvířete.

Zvíře může být objektem přestupku proti majetku dle § 50 přestupkového zákona, tzn., že se může stát předmětem krádeže, zpronevěry, podvodu. Stejně tak se přestupku proti majetku dopustí ten, kdo úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si присvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby. Za přestupek proti majetku lze uložit pokutu do

15 000 Kč. Důležité je posouzení, do jaké míry dané jednání porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti, neboť je rozdíl mezi osobou, která cíleně zatají nalezené zvíře s úmyslem obohatit se, např. jejími přírůstky, a mezi osobou, která se ujme nalezeného zvířete za účelem jeho záchrany, nález sice neoznámí, ale poskytne mu dostatečnou péči.

Od novely v roce 2004 je ustanovením § 28a zákona zavedeno **zvláštní opatření** sloužící k ochraně zvířat proti týrání, a to pravomoc obecního úřadu obce s rozšířenou působností na návrh krajské veterinární správy správním rozhodnutím nařídit a zajistit umístění týraného zvířete do náhradní péče, nařídit chovateli zajistit opatření ke snížení počtu hospodářských zvířat včetně jejich usmrcení v souladu s tímto zákonem, dochází-li k jejich týrání, nařídit chovateli pozastavení činnosti, při které dochází k týrání zvířat, a to do doby odstranění závad.

Zvíře je dle druhu možné umístit do útulku, záchrané stanice pro hendikepované živočichy, případně do náhradní péče jinému chovateli, se kterým má obec uzavřenu smlouvu o poskytování takovéto péče. Toto řešení je vhodné využívat zejména v případě zvířat, pro která nejsou běžně zřizovány útulky (např. hospodářská zvířata).

Forma správního rozhodnutí byla zvolena z důvodu zásahu do vlastnického práva, ale je kritizována pro svou časovou náročnost a tím prodlužování utrpení týraných zvířat. K zabránění průtahům je alespoň stanoveno, že podané odvolání proti rozhodnutí o zvláštním opatření nemá odkladný účinek.

Z tohoto důvodu by bylo vhodné umožnit obecnímu úřadu obci s rozšířenou působností uložení předběžného opatření, kterým by vlastníkovvi zvířete přikázal, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo strpěl (zejména odebrání zvířete a jeho umístění do náhradní péče).

Náklady spojené s umístěním a léčením týraného zvířete má nést osoba, které bylo zvíře odebráno, případně která tento stav způsobila. Problémem je obtížná vymahatelnost těchto finančních prostředků, takže hrozí, že obec bude muset vše hradit sama, a proto bude spíše přistupovat k utracení takovýchto zvířat než umístění a péči o ně.

V průběhu projednávání návrhu novely v roce 2004 byl předložen návrh na změnu § 21 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, aby v odůvodněných případech ohrožení života zvířete v lidské péči mohl policista otevřít byt popřípadě jiný uzavřený prostor.⁹² Tato

⁹²Tento požadavek prosazovala při projednávání novely v roce 2003 RNDr. Marta Bayerová, poslankyně Parlamentu ČR za KSČM.

změna však nebyla přijata z důvodu ochrany základního lidského práva na nedotknutelnost obydlí. Bylo by však vhodné, v případě další novelizace zákona, znovu se pokusit tuto změnu do zákona o Policii ČR prosadit.

4.2 Ochrana zvířete v trestním zákoně

Většina deliktů, u nichž zjištěné indicie nasvědčují tomu, že může jít o týrání zvířat, jsou řešeny v rovině správních deliktů. Jen malá část případů je orgány činnými v trestním řízení prověřována pro podezření ze spáchání trestného činu týrání zvířat.⁹³

Přímá ochrana zvířat proti týrání v trestním zákoně, zákoně č. 140/1961 Sb., je doposud omezena na jediné ustanovení § 203.

Ustanovení § 203 stanoví:

“(1) Kdo týrá zvíře, ačkoliv byl za obdobný přestupek v posledním roce postižen nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzen, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti či peněžitým trestem.

(2) Kdo utýrá zvíře, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(3) Odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném.”

Toto ustanovení bylo do trestního zákona začleněno v roce 1991 zákonem č. 557/1991 Sb. a dosud nebylo novelizováno. Je zařazeno v hlavě páté - trestné činy hrubě narušující občanské soužití.

Aby se jednalo o trestný čin, musejí být splněny formální a materiální podmínky trestnosti. Jakmile jsou u posuzovaného jednání dány všechny formální znaky skutkové podstaty trestného činu, následně je třeba se vypořádat s tím, zda skutek vykazuje takový stupeň nebezpečnosti pro společnost, který je materiální podmínkou trestnosti.

K formálním znakům skutkové podstaty trestného činu náleží objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Vzhledem k tomu, že skutková podstata trestného činu týrání zvířat podle § 203 odst. 2 trestního zákona neobsahuje výslovně formu zavinění, je proto třeba na tento trestný čin pohlížet s přihlédnutím k § 3 odst. 3 trestního zákona z hlediska subjektivní stránky tak, že je koncipován jako trestný čin, k jehož trestnosti zákon vyžaduje úmyslného zavinění. Je tedy nutné pachateli prokázat aspoň úmysl nepřímý. V případě

⁹³ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení, Linde Praha, 2005, str. 76.

utýrání zvířete z nedbalosti by se tedy jednalo pouze o přestupek. De lege ferenda považuji za nutné zavedení trestného činu i v tomto případě, neboť dochází často k zanedbání potřebné péče se závažnými následky na zdraví zvířete případně dochází k jeho úhynu.⁹⁴

Co se týče objektivní stránky- jednání, lze tento trestný čin spáchat jak komisivně, tak i omisivně, tj. i opomenutím takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen (např. tehdy, bylo-li by zvíře záměrně dlouhodobě ponecháno bez potravy). Opomenutí je jen tehdy postaveno na roveň konání (§ 89 odst. 2 trestního zákona), jestliže někdo nevykonal to, co bylo jeho právní povinností. Nestačí porušení povinnosti vyplývající pouze z morálních pravidel.⁹⁵ Pojem „utýrání“ je definován v § 3 písm. s) zákona č. 246/1992 Sb. jako přivození smrti zvířete v důsledku bolestivého anebo jinou trýzeň zvířeti působícího jednání člověka, které zvíře přežije, ale které má za následek nutnost jeho utracení pro následky z utrpení, anebo usmrcení zvířete zakázanými metodami.

Podmínkou k potrestání týrání je recidiva. Pachatel tedy musí být v posledním roce za podobný přestupek postižen, případně za takový čin v posledních dvou letech odsouzen. Vzhledem k četnosti zjištěných případů⁹⁶ týrání zvířat je možnost využití tohoto ustanovení nízká. Pokud dochází k potrestání, jedná se převážně o potrestání jednání, jež vedlo k smrti zvířete, tj. aplikace odstavce 2.

Dalším problémem tohoto ustanovení je nerozlišení jednotlivých forem trestného činu týrání zvířat. Rozlišením a vymezením jednotlivých forem týrání podle závažnosti by byla zjednodušena aplikace ustanovení.

Ustanovení § 181f (úmyslná forma zavinění), 181g (nedbalostní forma zavinění) trestního zákona se týkají ochrany ohrožených druhů volně žijících živočichů proti jednáním, která jsou pro ně nebezpečná, jako např. jejich dovoz, vývoz, přechovávání, nabízení, jejich zprostředkování sobě nebo jinému nebo usmrcení, a kumulativně s tím musí být splněna alespoň jedna z dalších podmínek, a to buď že pachatel spáchá takový čin na více než padesáti kusech živočichů nebo se takového činu dopustí, přestože byl v posledních dvou letech pro přestupek obdobné povahy postižen nebo v posledních třech letech pro takový trestní čin odsouzen nebo potrestán. Přestupek obdobné povahy je uveden v zákoně č. 114/1992 Sb.

⁹⁴ Návrh nového trestního zákoníku, který projednával parlament ČR a který byl dne 21.3.2006 zamítnut, obsahoval nový trestný čin „zanedbání péče o zvíře z nedbalosti“.

⁹⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu 6 Tdo 468/2004.

Ustanovení § 181h chrání volně žijící zvířata proti jejich bezohledné exploataci. Aby byla naplněna skutková podstata tohoto trestného činu, musí dojít k odnětí volně žijících živočichů v takovém měřítku, že tím je ohrožena místní populace těchto živočichů a pachatel musí současně porušit právní předpisy nebo rozhodnutí správního úřadu. Zavinění pachatele je dáno alternativně jako úmyslné nebo z nedbalosti. To se týká pouze vztahu k porušení právních předpisů nebo rozhodnutí správního úřadu nebo následku takového jednání. Odnímat volně žijící živočichy lze pouze úmyslně. V tomto případě zákon nevyžaduje podmínku ohroženého druhu.

Ustanovení § 178a trestního zákona týkající se postihu *pytláctví* chrání přírodu, právo myslivosti, rybářské právo i majetek- vlastnictví k ulovené zvěři nebo rybám.⁹⁷

Jde o problém přetrvávající staletí, od doby, kdy začaly vznikat chovné rybníky a kdy se začalo hospodařit v lesích a lesy se staly majetkem konkrétních subjektů.⁹⁸ Používanými způsoby nezákonného lovu lesní zvěře jsou zejména nedovolené způsoby lovu jako lov do nastražených ok, pastí a želez, v poslední době se množí případy trávení volně žijících masožravců a dravců⁹⁹. Proto se může současně jednat i o přešupek týrání zvířat podle z. č. 246/1992 Sb., a pokud se jedná o „zvěř“ i podle z. č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

Z pojetí zvířete jakožto věci vyplývají další možné trestné činy, jejichž je zvíře předmětem.

Jde o trestný čin zatajení věci (§ 254 trestního zákona), kterého se dopustí ten, kdo si присvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty (nejméně 5000 Kč), která se dostala do jeho moci nálezem, omylem nebo jinak bez přivolení osoby oprávněné.

Dále se jedná o trestný čin poškozování cizí věci podle § 257 trestního zákona. Aplikace tohoto ustanovení je subsidiární ve vztahu k ustanovení o týrání zvířat. Tato situace může nastat například když majitel pošve úmyslně svého psa na psa jiného a ten poté v důsledku způsobených zranění musí být ošetřen a léčen nebo na následky uhynie.¹⁰⁰

⁹⁶ Viz příloha č.2.

⁹⁷ Jelínek, J., Sovák Z. Trestní zákon a trestní řád, 16.vydání, Praha, Linde,2001.

⁹⁸ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení, Linde Praha, 2005, str. 76

⁹⁹ V 1. pol. r. 2006 bylo na území ČR nalezeno 8 otrávených orlů mořských.

¹⁰⁰ Dousek, J., Dousek, J.: Pes v zrcadle předpisů, Praha. LexisNexis CZ s. r. o. 2004.

V ČR dochází občas k útokům volně pobíhajících psů na člověka s různě závažnými následky. Jedná se zpravidla o nedbalost majitele takového psa, který se tak může dopustit trestného činu ublížení na zdraví podle § 223 a § 224 trestního zákona. Nedbalost může souviset také s tím, že majitel nezajistí očkování pro svého psa proti vzteklině nebo nezajistí neprodlené veterinární vyšetření psa, který poranil člověka, s nímž přišel do kontaktu způsobem a za okolností, které mohou vyvolávat podezření z onemocnění vzteklinou, když takové zvíře napadne člověka a způsobí mu újmu na zdraví.¹⁰¹ K útoku psa na člověka však může dojít i úmyslně, tj. v případě poštvání psa člověkem na jiného člověka. Pokud by takovýmto jednáním způsobil smrt napadeného, mohl by se majitel dopustit i trestného činu vraždy (§ 219 trestního zákona).

Pes, popřípadě i jiné zvíře, může být užit také při trestném činu loupeže či vydírání. Zvíře lze v takovém případě chápat jako zbraň ve smyslu § 89 odst. 5 trestního zákona. Důležitým kritériem jsou vlastnosti takového zvířete a jeho případný výcvik. Zvíře může být také předmětem trestného činu krádeže.¹⁰²

Podle Chmelíka¹⁰³ dochází nejčastěji k týrání zvířat při pašování ohrožených druhů živočichů v neodpovídajících úkrytech a schránkách, při transportu živých jatečných zvířat a při jejich porážení, pytláctvím, v zájmových chovech a chovech hospodářských zvířat a při psích zápasech.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Spurná, J. Dousek, J.: *Zájmové chovy a ochrana zvířat*, LexisNexis CZ s.r.o. 2004.

¹⁰³ Chmelík, J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*, Linde Praha, 2005, str. 75, 76.

5. Nepřímá ochrana zvířat proti týrání

5.1 Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Tento zákon obecně upravuje ochranu volně žijících živočichů a zvláště těch druhů, které jsou vzácné či ohrožené.

Definuje volně žijícího živočicha jako jedince živočišného druhu, který se vyskytuje v přírodě a není v přímé péči člověka [§ 3 odst. 1 písm. d)], což je rozdílné vzhledem k definici volně žijícího zvířete v zákoně č. 246/1992 Sb.¹⁰⁴

Obecná ochrana je stanovena v § 5. Všechny druhy živočichů jsou chráněny před poškozováním, odchytém, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů, k jejich degeneraci, narušení rozmnožovací schopnosti, zániku populace nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Jsou tak chráněny pouze jako součást populací. Z pojmu „živočich“ vyplývá, že tento zákon chrání jak obratlovce, tak i bezobratlé.

Tato ochrana se samozřejmě nevztahuje na zásahy při hubení živočichů škodlivých, jak je ostatně stanoveno i zákonem č. 246/1992 Sb., v § 14.

Nově je výslovně upravena ochrana volně žijících ptáků (§ 5a, 5b). Toto ustanovení se týká všech druhů, které žijí volně na evropském území členských států Evropských společenství a je provedením směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2.4.1979 o ochraně volně žijících ptáků.

Ochrana zvláště chráněných živočichů je upravena § 50. V odstavci 1 je vymezen předmět ochrany, kterým jsou všechna vývojová stádia zvláště chráněných živočichů, jejich biotop a jimi užívaná přirozená i umělá sídla (to se týká většiny druhů netopýrů, řady druhů ptáků atp.). V odstavci 2 jsou uvedeny základní ochranné podmínky zvláště chráněných druhů živočichů. Je zakázáno tyto živočichy chovat v zajetí. Tento zákaz, vztahující se však na všechny volně žijící druhy, je stanoven i v ustanovení § 14 odst. 5 z. č. 246/1992 Sb.

Dále je v ustanovení § 50 odst. 2 stanoveno, že je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, zejména je chytat, rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemisťovat jejich vývojová stádia nebo jimi užívaná sídla. Je též zakázáno je držet, chovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat,

¹⁰⁴ Volně žijícím zvířetem je zvíře, patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to i v případě jeho chovu v zajetí [§ 3 písm. b)].

nabízet za účelem prodeje nebo výměny. V odstavci 3 jsou z těchto základních ochranných podmínek vyňati živočichové kategorie „ohrožený“ v případě, kdy je takovýto zásah nezbytný v důsledku běžného obhospodařování nemovitostí nebo jiného majetku nebo z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti nebo leteckého provozu. V těchto případech je ke způsobu a době zásahu nutné předchozí stanovisko orgánu ochrany přírody, vydávané ve správním řízení, v němž může orgán ochrany přírody uložit náhradní ochranné opatření (např. záchranný přenos živočichů). V případě ptáků je nutné před prováděním uvedených činností požádat o povolení odchýlného postupu podle § 5b.

Tyto zákazy jsou relativní, lze z nich povolit výjimku při splnění podmínek v § 56, a to existence jiného veřejného zájmu¹⁰⁵ převažujícího nad zájmem ochrany přírody, v případě neexistence jiného uspokojivého řešení a v případě, že populace druhu, jež je předmětem žádosti, bude udržena v příznivém stavu z hlediska ochrany¹⁰⁶. Splnění těchto podmínek se ověřuje v rámci konkrétního správního řízení a na povolení výjimky není právní nárok.

Zákon dále v § 50 odst. 5 stanoví, že bližší podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů, zejména v zoologických zahradách, v záchranných chovech, péče o zraněné živočichy a oprávnění k preparaci uhynulých živočichů stanoví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem. Tím je vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení tohoto zákona. Tato vyhláška tak ve své příloze č. III stanoví, které druhy jsou zvláště chráněny a stupně jejich ohrožení.

Tato vyhláška v § 16 stanoví, že zvláště chráněné živočichy, neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě, lze držet po dobu nezbytnou k jejich ošetření. V případě, že si ošetření vyžádá dobu delší než 4 týdny, je osoba, jež se zvířete ujala, povinna požádat si o povolení výjimky. Nestačí oznámení orgánu ochrany přírody, jak

¹⁰⁵ Dle ustanovení § 56 odst. 3 lze výjimku povolit jen v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti, v zájmu obrany státu, v zájmu bezpečnosti leteckého provozu nebo provozu na dopravně významné vodní cestě, nebo v zájmu stavby dálnice a rychlostní silnice,) v zájmu předcházení závažným škodám na úrodě, domácích zvířatech či lesích nebo závažným škodám v rybářském nebo vodním hospodářství, za účelem ochrany živočichů, rostlin nebo jejich stanovišť nebo ochrany přírodních stanovišť, pro účely výzkumu nebo vzdělávání, pro účely opětovného osídlení určitého území populací druhu nebo opětovného vysazení v původním areálu druhu nebo pro chov v zajetí pro tyto účely, včetně umělého rozmnožování rostlin, z ostatních naléhavých důvodů s výrazně převažujícím veřejným zájmem včetně těch, které jsou sociální a ekonomické povahy, jež mají příznivé důsledky pro životní prostředí, nebo v zájmu využívání určitých ptáků pro sokolnické účely.

¹⁰⁶ Stav druhu z hlediska ochrany je považován za "příznivý", jestliže údaje o populační dynamice příslušného druhu naznačují, že se dlouhodobě udržuje jako životaschopný prvek svého přírodního stanoviště, a přirozený areál rozšíření druhu není a pravděpodobně nebude v dohledné budoucnosti omezen, a existují a pravděpodobně budou v dohledné době i nadále existovat dostatečně velká stanoviště k dlouhodobému zachování jeho populací. [§ 3 odst. 1 písm. r)].

uvádí vyhláška, neboť se jedná o držení zvířete v zajetí, což je podle z. č. 114/1992 Sb. zakázáno.

Pro zvláště chráněné živočichy neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností samostatné existence v přírodě, lze zřizovat stanice, ve kterých se jim poskytne potřebná péče (§ 16 odst. 5 vyhlášky č. 395/1992 Sb.).

Jak by měla taková záchranná stanice vypadat a jaké požadavky by měla splňovat, však zákon neuvádí. Proto ji v současné době může provozovat kdokoli, kdo neporušuje z. č. 246/1992 Sb. a z. č. 166/1999 Sb. Jako možné řešení se jeví analogie k udělování licencí Ministerstvem životního prostředí pro zoologické zahrady. Právní předpis by stanovil skutečnosti rozhodné pro její udělení - jak má takové zařízení vypadat, jaké druhy živočichů může přijímat, kdo je může provozovat či míru odbornosti personálu. Česká inspekce životního prostředí by prováděla kontrolu takovýchto zařízení, zda podmínky provozu dodržují. Měla by možnost dát podnět Ministerstvu životního prostředí k zahájení řízení o odebrání licence v případě, že se prokáží závažné nedostatky v provozu.

Další problém, který by mohla vyřešit novela zákona nebo vyhláška o odchylném postupu, je povinnost těchto stanic získat v případě druhů, které mají ve své péči déle než 4 týdny, výjimku ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných živočichů podle § 56 z. č. 114/1992 Sb., a to k chovu v zajetí.

Českým svazem ochránců přírody je zřízena Národní síť záchranných stanic pro zvířata¹⁰⁷. Obsahuje 23 členských a 4 přidružené stanice ve všech krajích ČR. Tuto činnost však vykonávají i některé zoologické zahrady (např. ZOO Liberec), muzea (např. Muzeum v Rakovníku) či jednotlivci-dobrovolníci.

¹⁰⁷ V roce 2005 bylo do Národní sítě přijato celkem 9950 zvířat. Z toho bylo 6470 ptáků, 3381 savců, 88 plazů a 11 obojživelníků. Po vyléčení se podařilo vypustit 5302 jedinců, což tvoří 53 % všech přijatých. Přijato bylo 193 druhů zvířat z fauny ČR (142 druhů ptáků, 36 druhů savců, 8 druhů obojživelníků a 7 druhů plazů).

5.2 Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)

Tento zákon se zaměřuje na několik problematik. Stanoví požadavky veterinární péče na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty. Dále upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob, soustavu orgánů vykonávajících státní správu a jejich působnost a pravomoc v oblasti veterinární péče.

Ve vztahu k zákonu č. 246/1992 Sb. je důležitou zejména hlava II - „zdraví zvířat a jeho ochrana“, která ve svém prvním oddílu (§ 4, 5) stanovuje povinnosti chovatelů. Hlavní povinností chovatele, založenou na principu prevence, je chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví. Chovatel je povinen sledovat jejich zdravotní stav a zabezpečit nezbytná vyšetření, jejich očkování a poskytnout nezbytnou součinnost a pomoc pro uskutečnění odborných veterinárních úkonů.

Pro chovatele hospodářských zvířat jsou stanoveny ještě některé další povinnosti, týkající se zejména požadavků na přísnější zdravotní kontroly zvířat, kontroly poskytovaného krmiva, důsledného dodržování čistoty prostorů a zařízení, v nichž jsou zvířata chována. Je to dáno hlavním důvodem chovu těchto zvířat, a to výroba produktů určených k výživě lidí.

5.3 Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti

Stěžejním pojmem tohoto zákona je pojem „zvěř“, kterou zákon rozumí obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů - savců a ptáků [bylo upuštěno od pojmů zvěř srstnatá a pernatá, i když ne důsledně – viz § 45 odst. 1 písm. d), který zakazuje mj. lov zvěře pernaté na výrovkách], jež jsou taxativně vyjmenovány v § 2 písm. c) a d). Ochrana a podpora se poskytuje geograficky původním druhům zvěře.

Ustanovení § 2 písm. c) uvádí druhy zvěře, jež nelze lovit (podle dřívější terminologie tzv. hájená zvěř) podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle z. č. 114/1992 Sb., pokud k jejich lovu nebyla povolena výjimka dle ustanovení § 39. Výjimku může orgán státní správy myslivosti povolit v případě, že je nutné snížit počet některého druhu zvěře, a to v zájmu vlastníka (nájemce), zemědělské, lesní výroby, ochrany přírody anebo v zájmu mysliveckého hospodaření.

V § 2 písm. d) jsou uvedeny druhy, jež lze obhospodařovat lovem.

Chov a zachování druhů zvěře je jedním z hlavních práv, ale i povinností v rámci myslivosti¹⁰⁸. Tuto činnost lze provádět jen v rámci jednotlivých honiteb¹⁰⁹ uživateli honiteb, resp. mysliveckým hospodářem uživatelem honitby navrženým a schváleným orgánem státní správy myslivosti. Ti jsou povinni provádět v případě potřeby (požár, záplavy, extrémně vysoká pokrývka sněhu) potřebná opatření k záchraně zvěře.

Chovem se mj. rozumějí odborné zásahy sledující vymezené biologické cíle, zachovávání rovnováhy zvěře a prostředí, udržování přírodní kvality genofondu a zvyšování kvality zvěře (§ 3 odst. 1).

Ochranou myslivosti se rozumí ochrana zvěře před nepříznivými vlivy prostředí, před nakažlivými nemocemi, před škodlivými zásahy lidí a před volně pobíhajícími domácími zvířaty; ochrana životních podmínek zvěře, zajištění klidu v honitbě a ochrana mysliveckých zařízení (§ 8 odst. 1).

Odpovědnost za zdravotní stav, ochranu a ostatní péči nese uživatel honitby.

Povinností každého, kdo vstupuje se svou činností do přírody, je počínat si tak, aby nedocházelo ke zbytečnému ohrožování nebo zraňování zvěře a k poškozování jejích životních podmínek (§ 8 odst. 2). Je zakázáno zejména plašit zvěř (s výjimkou opatření k zabránění škodám působeným zvěří a dovolených způsobů lovu). Dále je zakázáno rušit zvěř při hnízdění a kladení mláďat a provádět další činnosti záporně působící na život zvěře, pokud nejde o činnosti při obhospodařování pozemků nebo o činnosti při návštěvách honiteb jako součástí krajiny (§ 9 odst. 1). I při těchto činnostech je však stanovena povinnost počínat si tak, aby nebyla zvěř zraňována nebo usmrcována (§ 10 odst. 2).

Hlava V. uvádí zakázané způsoby lovu, které doplňují a podrobněji rozvádějí zakázané způsoby lovu stanovené v z. č. 246/1992 Sb. Narozdíl od předchozí úpravy, lze tyto zakázané způsoby uvádět jen v zákoně. V případě, že se v budoucnu ukáže nutnost dalšího zákazu, musí proto dojít k novelizaci zákona.

Veřejností často diskutovaným problémem je oprávnění mysliveckého hospodáře usmrcovat toulavé psy a kočky a další zvířata škodlivá myslivosti, zdivočelá či volně se pohybující domácí zvířata [§ 35 odst.3 písm.e)].

¹⁰⁸ Myslivostí je soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři jako součástí ekosystému a spolková činnost směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků jako součástí českého národního kulturního dědictví (§ 2 písm.a).

¹⁰⁹ Honitbou je soubor souvislých honebních pozemků jednoho nebo více vlastníků vymezený v rozhodnutí orgánu státní správy myslivosti, v němž lze provádět právo myslivosti podle tohoto zákona (§ 2 písm.i).

Podmínkou výkonu tohoto oprávnění v případě psů je, že se pohybují na honebním pozemku ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení, pronásledují zvěř a jsou mimo vliv svého vedoucího. U kočky stačí, že se pohybují ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení.

Vzhledem k prostředí, ve kterém k tomuto dochází, tj. často odlehlá místa beze svědků, je obtížné splnění těchto podmínek kontrolovat, a proto dochází k nařčením ze zneužívání tohoto oprávnění.

V případě neoprávněného usmrcení a způsobení škody nejméně 5000 Kč, hrozí dotyčnému trest za poškozování cizí věci (§ 257 z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

Zákon (§ 41) upravuje i lov zvěře, popřípadě i jiných živočichů (např. zdivočelých holubů ve městě) na nehonebních pozemcích, a to tehdy, vznikne-li potřeba tyto jednorázově omezit nebo trvale regulovat. Tento odstřel není tudíž realizací práva myslivosti.

5.4 Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství¹¹⁰, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství¹¹¹)

Stejně tak jako v předchozím případě se jedná o zákon, jež upravuje určitý úsek lidské činnosti, která má úzký vztah ke zvířatům. Ochrana zvířat v rámci rybářství se týká ochrany ryb, popřípadě vodních organismů¹¹².

Podle zákona o rybářství může být část revíru popřípadě i celý revír vyhlášen Ministerstvem zemědělství¹¹³ chráněnou rybí oblastí¹¹⁴ (§ 5), kterou je oblast zvláště vhodná pro chov ryb nebo vodních organismů. V těchto oblastech může být lov takovýchto živočichů omezen nebo zakázán.

V § 12 odst. 9 je stanovena povinnost každého počínat si tak, aby nedocházelo ke zbytečnému ohrožování, zraňování nebo rušení ryb a vodních organismů a poškozování jejich životních podmínek.

¹¹⁰ Rybníkářstvím je chov a lov ryb, popřípadě vodních organismů v rybníce nebo ve zvláštním rybochovném zařízení, uskutečňovaný k zajištění produkce ryb a rybího masa, popřípadě produkce vodních organismů nebo produkce rybí násady pro rybníky anebo pro zarybňování rybářských revírů (§ 2 písm.b).

¹¹¹ Rybníkářstvím je chov, zušlechťování, ochrana a lov ryb, popřípadě vodních organismů v rybníkářství nebo při výkonu rybářského práva [§ 2 písm. a)].

¹¹² Vodním organismem je vodní živočich nebo vodní rostlina, která je zdrojem potravy ryb nebo je přirozenou součástí vodního prostředí [§ 2 písm.h)].

¹¹³ Na území národních parků tak činí Ministerstvo životního prostředí.

Samostatná hlava, hlava III (§ 13), je věnována úpravě lovu.

Protože účelem rybníkářství je produkce ryb a rybího masa, je v § 3 odst. 2 stanoveno, že se lov v rybníkářství provádí v první řadě hromadně účinnou metodou lovu¹¹⁵, následně až na udici. Lov na udici, tzv. sportovní rybářství, které se tradičně realizuje v rybářských revírech, především na vodních tocích, je v rybníkářství vyhrazeno jen vlastníku rybníka nebo zvláštního rybochovného zařízení, popřípadě jejich nájemci a osobám jimi pověřenými.

V rybářském revíru může jednotlivá oprávněná osoba provádět lov nejvýše na dvě udice.

V § 13 odst. 2 jsou vyjmenovány zakázané způsoby lovu, mezi něž patří používání výbušných, otravných nebo omamných látek, používání bodců, vidlic nebo elektrického proudu. Je zakázáno ryby střílet, tlouci, chytat je do ok či do rukou. Ministerstvem zemědělství však mohou být uděleny výjimky, jejichž zásady stanoví prováděcí předpis, kterým je vyhláška č. 197/2004 Sb.

V odstavci 3 jsou uvedena různorodá druhová, časová i místní omezení lovu např. vybraných druhů ryb, podle lovné míry, v době hájení, zákaz lovu na určitých místech (plavební komory, v rybím přechodu atp.).

V důsledku členství ČR v Evropské unii a závazků z něj vyplývajících, byla v hlavě VI upravena ochrana mořských rybolovných zdrojů. Tato úprava se týká zejména ochrany při jejich dovozu a tranzitu přes naše území a byla inspirována rakouskou úpravou.

V souvislosti s poslední novelou zákona č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, v roce 2004, se objevily protichůdné názory na dovolenost používání živé rybky jako návnady při sportovním rybolovu. Dne 15.6.2004 vydalo Ministerstvo zemědělství stanovisko, že zákaz lovu na živou rybku není v zákoně č. 99/2004 Sb. stanoven a že „z díky § 4 odst. 1 písm. f) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání¹¹⁶, ve znění pozdějších předpisů, lze dovodit, že používání živé rybky jako nástrahy je možné pouze v případě, pokud to vyžaduje lov”.

¹¹⁴ Chráněnou rybí oblastí je vymezená část rybářského revíru, v níž je výkon rybářského práva omezen, popřípadě vyloučen za účelem vytvoření podmínek pro chov a ochranu ryb nebo pěstování a reprodukci vodních organismů [§ 2 písm.k)].

¹¹⁵ Hromadně účinnou metodou lovu je způsob lovu ryb a vodních organismů v rybníkářství pomocí všech druhů sítí, vrší, lov prováděný prostřednictvím manipulace s vodou, lov pomocí různě konstruovaného technického zařízení nebo lov do stálého lovicího zařízení [§2 písm.q)].

¹¹⁶ „Za týrání se považuje cvičit nebo zkoušet zvíře na jiném živém zvířeti, používat jiných živých zvířat jako lákadel, štvát zvířata proti sobě, aniž by to vyžadoval lov, výcvik nebo použití ovčáckého nebo pasteveckého psa, příprava zvířete k jeho vypuštění do volné přírody nebo k činnostem uvedených v § 14 odst. 7.“

Toto stanovisko se rozšířilo velice rychle mezi rybáře a k následujícímu stanovisku vydanému ÚKOZ dne 5.10.2004, jež vyvozuje zákaz tohoto způsobu lovu, již není přihlíženo.

Ministerstvo zemědělství tento způsob nezavrhuje, ale zdůrazňuje výjimečnost jeho použití. Kdy však nastane situace, že je tento způsob lovu nutný, již sděleno není.

Zásadní význam má samozřejmě i kvalita vod, ve kterých ryby žijí. Ochrana vodních zdrojů je upravena zejména zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách. V tomto zákoně je také upravena podpora života ryb (§ 35), jež spočívá v určení povrchových vod, které jsou trvale vhodné pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů, ve stanovení ukazatele a hodnot přípustného znečištění, způsobu zjišťování a hodnocení stavu jakosti a programu pro snížení jejich znečištění. Děje se tak prostřednictvím vládního nařízení.

Tento paragraf obsahuje dále i zákaz vypouštění ryb a ostatních vodních živočichů nepůvodních, geneticky nevhodných a neprověřených populací přirozených druhů do vodních toků a nádrží.

Příkladem je norek americký, který není v ČR původní. Dlouho se vyskytoval jen nahodile v okolí chovných farem ze kterých unikal do volné přírody, avšak na konci 20. století, kdy řada farem zanikla a chovná zvířata byla vypuštěna do přírody, nastala jejich expanze a dnes se vyskytují prakticky kdekoliv. Tento norek se zdržuje v bezprostřední blízkosti tekoucích nebo stojatých vod, kde loví většinu potravy. Ovlivňuje ustálené poměry v pobřežních ekosystémech a oslabuje populace ohrožených druhů (např. raků či perlorodek). Do určité míry potravně konkuruje vydře říční a jeho expanze znemožňuje reintrodukcii původního druhu norka evropského do naší přírody. Od roku 2002 je nežádoucím druhem lovné zvěře.

5.5 Zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (*zákon o zoologických zahradách*)

Tento zákon upravuje podmínky provozování zoologických zahrad, což je trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně 7 dnů v roce vystavováni volně žijící živočichové, popřípadě též domácí zvířata, a to více než 19 druhů volně žijících savců a ptáků.

Definice volně žijícího živočicha je podobná definici v zákoně č. 246/1992 Sb., ale je širší, neboť se vztahuje i na jedince v přírodě neznámé nebo vyhynulé, jejichž populace se v přírodě samovolně udržovala. Na rozdíl od zákona č. 114/1992 Sb. i zde může jít o jedince chovaného v lidské péči anebo závislého na péči člověka.

Podle § 2 odst. 1 písm. c) je domácím zvířetem živočich, který patří k biologickému druhu, jenž vznikl činností člověka domestikací a žije převážně v přímé závislosti na péči člověka, případně druhotně zdivočelý živočich původně domestikovaného druhu nebo poddruhu.

Podmínkou provozování zoologické zahrady je získání licence, kterou vydává Ministerstvo životního prostředí. V řízení o udělení licence se mimo jiné posuzuje i ustájení živočichů z pohledu zdraví a vhodných životních podmínek včetně krmení, napájení, možnosti pravidelného úklidu a dodržování chovatelských standardů, kvalita a počet odborného personálu vzhledem k počtu chovaných živočichů. Důležitou podmínkou udělení licence je také opatření k zabránění únikům živočichů, neboť by mohlo dojít k ekologickému ohrožení původních druhů.

Licence se vydává na dobu neurčitou, Ministerstvo životního prostředí může licenci zrušit v případě, že při kontrole, která se provádí pravidelně nejméně jednou za 2 roky, zjistí porušení podmínek provozu.

Doposud bylo udělena licence 16 zoologickým zahradám¹¹⁷, které jsou (kromě ZOO Chleby) sdruženy spolu se 4 slovenskými zoo v Unii českých a slovenských zoologických zahrad Tato Unie vznikla v r. 1990 a jejím cílem je napomáhat uplatňování poslání zoo a jejich celkovému rozvoji zejména podporou vzájemné spolupráce.

Posláním zoologických zahrad je přispět k zachování biologické rozmanitosti volně žijících živočichů jejich chovem v lidské péči s důrazem na záchranu ohrožených druhů a dále výchova veřejnosti k ochraně přírody. Jejich úloha v ochraně druhů je umocněna tím, že jsou zpravidla zapojeny do celosvětové sítě podobných zařízení¹¹⁸ a mohou tak spolupracovat na záchraně druhů z různých míst zeměkoule, lépe využít poznatky, nové technologie a trendy i finanční prostředky.

5.6 Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)

Vstupem ČR do EU začaly pro naši republiku platit nové předpisy upravující ochranu volně žijících živočichů, které jsou ohroženy na přežití, s cílem jejich zachování regulováním

¹¹⁷ Zoo Liberec (založena r. 1919), Zoologická a botanická zahrada Plzeň (1926), Zoo hl.m. Prahy (1931), Zoo Děčín (1948), Zoo Ohrada (1939), Zoo Dvůr Králové (1946), Zoo a zámek Zlín – Lešná (1948), Zoo města Brna (1950), Zoo Ostrava (1951), Zoo Olomouc (1953), Zoo Ústí nad Labem (1957), Zoo Jihlava (1957), Zoopark Vyškov (1965), Zoopark Chomutov (1975), Zoo Hodonín (1975), Zoo Chleby (1997).

obchodu s nimi v souladu s Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úmluva CITES) a právem ES, které upravuje dovoz a vývoz volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Nejdůležitějším předpisem je nařízení Rady ES č. 338/97. Evropská unie považuje toto nařízení za jeden z nejdůležitějších nástrojů ochrany přírody a vyžaduje striktní dodržování. Dalším předpisem je nařízení Komise č. 865/2006 (účinnost od 10.7.2006), které doplňuje nařízení Rady č. 338/97.

Úmluva CITES zavedla pro ohrožené druhy tři režimy ochrany, podle nichž jsou druhy rozděleny do příloh I, II a III. Evropské společenství aplikuje ještě přísnější ochranu nejen pro CITES druhy, ale i pro další ohrožené druhy vyskytující se na území EU či druhy, které by mohly ohrozit ekologickou stabilitu a u kterých chce proto zabránit jejich dovozu na své území. Nařízení Rady č. 338/97 proto obsahuje vlastní seznamy A, B, C a D, do nichž jsou CITES druhy rozděleny, a které podléhají podle svého zařazení zákazům obchodování (seznam A, B s možností ojedinelých výjimek), monitoringu dovozu na území (seznam C, D), povinné registraci některých druhů, především ze seznamu A. Ze zákazů je možné případ od případu povolit výjimku, kterou ve správním řízení vydávají tzv. výkonné orgány CITES (krajské úřady, správy chráněných krajinných oblastí či správy národních parků).

Zákon č. 100/2004 Sb. a vyhláška č. 227/2004 Sb. jsou provedením určitých ustanovení nařízení Rady č. 338/97. Stanovují mj. náležitosti žádosti o povolení k dovozu, vývozu, zpětnému vývozu a přemístování exemplářů¹¹⁹, upravuje registraci obchodníků, druhů, které podléhají registraci. Dále upravuje spolupráci příslušných správních orgánů na hranicích ES, postup v případě porušení zákona, zadržování a zabavování exemplářů.

Zákon v ustanovení § 2 písm. a) vymezuje pro své účely pojem volně žijícího živočicha obdobně jako zákon o zoologických zahradách: „Volně žijícím živočichem je jedinec živočišného druhu, jestliže se populace tohoto druhu v přírodě udržují anebo udržovaly samovolně, včetně druhu v přírodě nezměněného nebo v přírodě vyhynulého, a to i v případě chovu jedince v lidské péči nebo jiného ovlivňování jeho vývoje člověkem.“ Opět se jedná o širší pojetí tohoto pojmu, než v zákoně č. 246/1992 Sb. a v z. č. 114/1992 Sb., neboť se tento zákon tak vztahuje i na druhy v přírodě nezměněné nebo vyhynulé.

¹¹⁸ Např. Světová asociace zoologických zahrad a akvárií (WAZA), Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA).

¹¹⁹ Exemplářem CITES je jakýkoliv živý nebo neživý jedinec živočicha nebo rostliny (nebo jeho část či výrobek z něj) patřící do druhu uvedeného v přílohách A-D nařízení Rady č. 338/97.

Důsledným využíváním zákona č. 100/2004 Sb. se daří odhalovat rostoucí počet případů.¹²⁰ Zjištěné nelegální aktivity jsou ČIŽP sankcionovány pokutami až do výše 200 000 Kč (fyzické osoby) nebo až do výše 1 500 000 Kč (právnícké osoby a fyzické osoby při výkonu podnikatelské činnosti) a odebíráním jedinců. V závažných případech může být naplněna skutková podstata trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 181f tr. zák.) viz výše.

¹²⁰ Chmelík, J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*, Linde Praha, 2005, str. 75.

IV. Ochrana zvířat v Italské republice

1. Vývoj¹²¹

Počátky ochrany zvířat v Italské republice sahají až do 19. století.

Již v trestním zákoníku "Zanardelli" z roku 1889 je obsaženo ustanovení na ochranu zvířat proti týrání. Článek číslo 491 stanovoval jako trest pokutu v případě krutého zacházení se zvířaty, pokud byla bezdůvodně týrána nebo pokud byla nucena k viditelně příliš namáhavým úkonům. Stejný trest byl stanoven pro toho kdo, i když za účelem didaktickým nebo vědeckým, ale mimo místa pro tyto účely určená, podroboval zvířata pokusům, které budí odpor.

Některá ustanovení věnující se týrání zvířat lze nalézt už i v dřívějších zákonících jednotlivých republik, jako např. v Toskánském z roku 1856 nebo Sardinském z roku 1859, v němž však podmínkou uložení trestu bylo kruté zacházení s domácími zvířaty na veřejných místech.

Dne 12.6.1913 italský král Viktor Emanuel II. vyhlásil zákon č.611 "Opatření k ochraně zvířat". Zvláštností tohoto zákona je, že i přes své stáří je stále platný, i když málo známý a tudíž málo uplatňovaný. Jediný článek tohoto zákona, který byl zrušen, je článek č.9, který upravoval vědecké pokusy na živých zvířatech, protože byl nahrazen zákonem č. 292/1927 a následně zákonem č. 924/1931. Nyní jsou pokusy na zvířatech upraveny vládním nařízením¹²² č.116 z roku 1992.

Článek č.1 tohoto zákona zakazuje kruté zacházení se zvířaty, dále používání k práci zvířat, která kvůli svému stáří, zranění nebo nemoci nejsou takové práce schopna, jejich opuštění, hry, které přinášejí utrpení zvířat, krutosti při transportu dobytka, osleповání ptáků a obecně zbytečné mučení každého zvířecího druhu pro průmyslové využití.

Tento článek je na svou dobu a místo vzniku velice pokrokový, neboť chrání zvíře jako „nositele určitých práv“. V současné době italská právní úprava chrání obecně lidský cit či spíše soucit se zvířaty a nikoli zvíře samotné.

¹²¹ Caporale, N.V.: Tutela degli animali nella dottrina e nella legislazione, Halley informatica, Metelica (MC), 2004.

¹²² Decreto legislativo= vládní nařízení se silou zákona na základě zmocnění parlamentu.

Protože např. kdo zabije toulavého psa na veřejném místě, je potrestán nikoli proto, že zabil cítící bytost, ale proto, že takovýto čin je obecně vnímán jako odporný a neslučuje se s dobrými mravy. Nikoliv náhodou byl až do července 2004 platný článek č.727 trestního zákoníku zařazen mezi přestupky podřízené mravnostní policii.

Stejný závěr, že tento předpis nechrání zvíře jako živou bytost, ale jako přístroj, jehož majitel z něj má zisk, pokud je schopný použití a není poškozený či opotřebovaný lze vyvodit i z článku č.638 a v něm použitých termínů “inservibili-nepoužitelní” či “deteriora-poškozuje”.

Až do 31.července 2004, kdy vstoupil v účinnost nový zákon č.189/2004, byl hlavním článkem v ochraně zvířat proti týrání článek č.727 zákona č.473/1993 (trestní zákoník), který obecně upravoval zákaz jakéhokoliv krutého zacházení se zvířaty, jejich vystavování utrpení nebo krutosti, hrám a představením, stejně tak jako držení v podmínkách, které se neslučují s jejich povahou a opuštění domácích zvířat. Jako trest za tento přestupek byla stanovena pokuta a odstavec 2 upravoval zvýšení pokuty a zabavení zvířete v případě činu prostředky obzvláště bolestivými nebo způsobené při určitých aktivitách (např. přeprava, obchod, chov, představení). Zvýšená pokuta byla stanovena také za taková jednání, jejichž důsledkem byla smrt zvířete.

2. Platná právní úprava¹²³

2.1 Zákon č. 189/2004

Ani novým zákonem č.189 z 20.července 2004¹²⁴ nebyl zvířatům poskytnut právní statut cítící bytosti. Zvíře tak právně zůstalo věcí.

Tento zákon začlenil do trestního zákoníku ustanovení týkající se týrání zvířat do samostatné části IX. *bis*- “Trestné činy proti citu ke zvířatům”. Týrání zvířat tudíž již není pouhým přestupkem, ale trestným činem. Z tohoto názvu však jasně vyplývá, že pokračuje ochrana citů člověka a nikoliv ochrana zvířete jako „nositele práv“.

¹²³ Caporale, N.V.: Tutela degli animali nella dottrina e nella legislazione, Halley informatica, Metelica (MC), 2004.

Cinotti, S. a Peccolo, G.: Protezione animale, UTET, Torino, 1997.

Ramacci, L.: Manuale di autodifesa ambientale del cittadino, Sistemi editoriali, Casoria (NA), 2002.

Tavano, F.: I diritti degli animali, Edizioni FAG, Milano, 2003.

¹²⁴ “Stanovení týkající se zákazu týrání zvířat jakož i jejich použití v ilegálních soubojích nebo neautorizovaných soutěžích.”

Mnoha organizacemi a skupinami zabývajícími se ochranou zvířat a životního prostředí byl tento zákon kritizován především proto, že odejmul výslovnou ochranu zvířatům proti týrání v zájmovém chovu a při držení těchto zvířat v zajetí v podmínkách neslučitelných s jejich povahou.

Naopak pozitivními aspekty jsou především zařazení činu týrání zvířat mezi trestné činy, jasná úprava zákazu soubojů mezi zvířaty a zákaz používání kůží a kožešin psů a koček, který byl až dosud stanoven pouze nařízením ministra zdravotnictví ze dne 24.12.2002.

Část IX.-bis je složena z 5 článků.

Podle článku 544-bis, zabití zvířat (uccisione di animali), každý, kdo z krutosti nebo bezdůvodně způsobí smrt zvířete, má být potrestán trestem odnětí svobody od 3 do 18 měsíců.

Článek 544-ter, týrání zvířat (maltrattamento di animali) stanovuje, že kdokoli, kdo z krutosti nebo bezdůvodně způsobí zvířeti zranění anebo ho mučí, týrá, podrobuje aktivitám, pracím nebo námaze neslučitelnými s jeho etologickými vlastnostmi, bude potrestán trestem odnětí svobody od 3 měsíců do jednoho roku a pokutou od 3000 do 15000 €. Stejně bude potrestán ten, kdo podává zvířatům omamné látky a nebo je podrobuje jednáním, která jim způsobují škodu na zdraví.

Trest se zvyšuje o polovinu, pokud tyto činy mají za následek smrt zvířete.

V rozsudku č.46291/2003 Kasačního soudu bylo stanoveno, že pro naplnění skutkové podstaty není potřeba, aby zvíře bylo zraněno fyzicky. Za dostačující se považuje prožité utrpení, protože zvířata jsou schopna s bolestí pociťovat chování vůči nim, která jsou nevráživá, bez soucitu.

Článek 544-quater upravuje zakázaná představení a přehlídky zvířat (spettacoli o manifestazioni vietati). Jsou to takové akce, které přinášejí zvířatům utrpení. Podle dříve platné úpravy byli trestáni jak organizátoři, tak i účastníci. Nyní zákon trestá už jen organizátora a to trestem odnětí svobody od 4 měsíců do dvou let a pokutou od 3000 do 15000 €.

Trest se zvyšuje o třetinu až o polovinu, pokud jsou tyto činy spojeny s ilegálními sázkami nebo za účelem zisku a nebo pokud mají za následek smrt zvířete.

Tímto jednáním může být naplněna i skutková podstata článku č.544-ter.

Článek 544-quinquies zakazuje souboje mezi zvířaty (divieto di combattimenti tra animali). Každý, kdo podporuje, organizuje nebo řídí boje nebo nepovolené soutěže mezi zvířaty, které mohou ohrozit jejich tělesnou integritu, bude potrestán trestem odnětí svobody od 1 roku do 3 let a pokutou od 50000 € do 160000 €.

I v tomto případě se trest zvyšuje o třetinu až polovinu, pokud se těchto aktivit účastní osoby nezletilé nebo osoby ozbrojené, pokud jsou tyto aktivity podporovány videoprodukci nebo jakýmkoli jiným způsobem obsahujícím záběry soubojů nebo soutěží nebo pokud viník takové záběry a záznamy uchovává.

Dále bude potrestán trestem odnětí svobody od tří měsíců do dvou let a pokutou od 5000 € do 30000 € i ten, kdo chová nebo cvičí zvířata k jakékoli formě, i prostřednictvím 3.osoby, účasti na soubojích. Stejný trest bude uložen i vlastníkům nebo držitelům zvířat, která se účastní soubojů, pokud s jejich účastí byli srozuměni.

Stejným trestem bude potrestán každý, kdo organizuje nebo uskutečňuje sázky na tyto souboje nebo soutěže, i když není přítomen na místě činu.

Je vyloučen souběh jednotlivých trestných činů v tomto článku.

Souboje mezi zvířaty jsou v Itálii v poslední době¹²⁵ velmi rozšířenou „zábavou“. Hlavním důvodem je velký zisk ze sázek, které jsou na tyto zápasy uzavírány. Jsou k nim využíváni hlavně psi (zvláště rasy jako pit bull, rottweiler, bull terrier apod.) a kohouti.

Podle údajů pozorovatelů organizace LAV¹²⁶ byli v roce 2003 různými složkami policie při těchto soubojích zabaveni 182 psi a 107 kohoutů, obžalovaných osob 27.¹²⁷

Psi jsou na tyto souboje cvičeni velmi drsným způsobem. Aby se zvýšil objem jejich svaloviny a jejich fyzická výdrž, jsou nuceni běhat po velice dlouho dobu po běžících pásech. Jejich agresivita je vyvolávána a rozvíjena podmínkami, v jakých jsou umístěni - opuštění a bez péče, několik dní nedostávají jídlo, a pak je jim předhozeno zvíře zraněné a krvácející (nejčastěji kočka). Také jsou zavírání do pytlů a vystavování ranám a kopancům. Jako „partneři“ na výcvik jsou často používáni toulaví psi nebo psi kradení.

Proto byla přijata úprava s takto vysokými tresty. V podmínkách České republiky není prokázáno, že by zde byly pořádány psí zápasy nebo zápasy jiných zvířat. Jsou však do ČR

¹²⁵Palermo, 20.3.2005, na obchvatu města pořádán ilegální závod dvou koní se žokeji v zapřaženém vozíku. Při zásahu policie zadrženo 50 osob a zabaveno 2500 € vybraných jako vklad sázkařů. Koně pravděpodobně nadopování.

Neapol, 15.5.2005, nelegální závod 80 nadopovaných koní, zadrženo na 500 osob, 5000 € a léky.

¹²⁶„Lega antivivisezione“= jedna z hlavních organizací na ochranu zvířat v Itálii, je členem evropské organizace EAR (Europe for animal rights).

¹²⁷Zdroj: www.infolav.org.

dováženy časopisy ze zahraničí, zejména anglické provenience, ve kterých se nacházejí podrobné instrukce k psím zápasům (např. BullDog revue nebo Terrier Gazette).¹²⁸

Článek 544-sexies upravuje zabavení a doplňující tresty (confisca e pene accessorie). V případě odsouzení se vždy nařizuje zabavení zvířete, kromě případů, kdy náleží osobě, která se nepodílela na trestném činu.

Rovněž se nařizuje pozastavení činnosti jako je přeprava, obchod nebo chov zvířat, a to v délce od tří měsíců do tří let, pokud byl odsuzující rozsudek vysloven vůči tomu, kdo provozuje některou z těchto aktivit a v souvislosti s ní. V případě recidivy se zakazuje úplný výkon těchto činností.

Ustanovení § 19-ter tohoto zákona však významně omezuje aplikovatelnost části IX.-bis, protože vyloučil z působnosti trestního zákoníku případy, kdy se na zvířata vztahují speciální zákony jako jsou zákony upravující lov, rybolov, chov, přepravu, porážení dobytka, provádění vědeckých pokusů, cirkusy a historické a kulturní přehlídky povolené příslušnými regionálními úřady.

Z uvedeného vyplývá, že pokud dojde k týrání zvířete, na něž se vztahuje některý ze speciálních zákonů nelze ustanovení trestního zákona IX.-bis uplatnit. Jedná se o většinu případů, kdy dochází k týrání zvířat.

Zákonem č. 189/2004 byl dále novelizován článek 727 trestního zákoníku, který upravuje opuštění zvířat (abbandono di animali). Trestem odnětí svobody až na jeden rok nebo pokutou od 1000 € do 10000 € bude potrestán ten, kdo opustí domácí zvíře nebo zvíře, které získalo návyky života v zajetí.

Předchozí článek č. 727 trestal neoprávněné držení zvířat v podmínkách neslučitelných s jejich povahou. Nyní se musí dokázat, že zvířata byla vystavena těžkému utrpení.

Novelou byly zvýšeny tresty za opuštění zvířete, protože v Itálii každoročně dochází k opuštění několika desítek tisíců (za rok 2004 je nevládními organizacemi uváděno až 150 000) psů a koček, a to hlavně v letních měsících, kdy celé rodiny opouštějí své domovy a vydávají se na delší dovolenou a zvířata se tak stanou nepohodlnými. Velká část těchto zvířat zahyne pod koly aut nebo se stanou oběťmi při výcviku jiných psů pro psí souboje.

¹²⁸ Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení, Linde Praha, 2005 s. 72.

I z tohoto důvodu byla rámcovým zákonem č. 281/1991 zavedena povinnost vlastníka nebo držitele psa do 3. měsíce od narození nebo do 30 dní od nabytí držby zapsat jej do regionálního psího seznamu. Do 4 měsíců od zapsání do tohoto seznamu mu musí nechat vytetovat číslo přidělené registračním úřadem. Dále má povinnost oznámit do 15 dnů úmrtí psa, jeho odcizení, jeho darování spolu s adresou této osoby a změnu bydliště.

V tomto zákoně je uveden i zákaz používání toulavých psů a psů z útulku pro pokusné účely (čl.2 odst.3).

Podle článku č.638 trestního zákoníku je trestán, trestem odnětí svobody až na 1 rok nebo pokutou do 309 €, ten, kdo „bez nutnosti“ zabije nebo poškodí cizí zvíře (uccisione o danneggiamento di animali altrui). Trest se zvyšuje na 6 měsíců až 4 roky v případě, že je tento čin spáchán na třech a více zvířatech ze stáda nebo na býcích či koních, i když nebyli ve stádě.

Poškozená osoba musí, do tří měsíců ode dne, kdy zjistí, že došlo k tomuto činu, podat žalobu.

Po novelizaci trestního zákoníku může dojít zabitím nebo poškozením zvířete i k naplnění skutkové podstaty článku č. 544-ter.

Pokud je tudíž cizí zvíře zabito „z nutnosti“ a ne krutým způsobem nejedná se o trestný čin. Co si představit pod pojmem „nutnost“, který je používán v mnoha ustanoveních, uvedeno není.

Podle článku 54 trestního zákoníku by jí mohla být záchrana sebe nebo jiné osoby před hrozícím nebezpečím, které sám dobrovolně nevyvolal a kterému se nelze jinak vyhnout.

Podle Kasačního soudu je touto nutností i jakákoli jiná situace, ve které je nutné zabití nebo poškození zvířete, aby se zabránilo bezprostředně hrozícímu nebezpečí nebo zhoršení škody, pokud je nevyhnutelná, jak osobě, tak na majetku.¹²⁹

Je tedy nutné, aby tato škoda nebo nebezpečí byla bezprostředně hrozící a nebylo možné se jim vyhnout jiným způsobem méně závažným, než je zabití nebo poškození zvířete.

Dalším článkem v trestním zákoníku, který se sice týká zvířat, ale je jím chráněn člověk, je článek č. 672- zanedbání dozoru a špatné hospodaření se zvířaty (omessa custodia e malgoverno di animali).

¹²⁹ Zrušení trestní, oddělení II., dne 18.2. 1998, rozsudek č. 1963.

Pokutou od 25 € do 258 € bude potrestán každý, kdo nechá volně nebo nehlídá s patřičnou opatrností, nebezpečná zvířata jemu patřící, mající je v držení anebo svěří jejich dozor osobě nezkušené.

Stejně bude potrestán ten, kdo na veřejném prostranství opustí tažná nebo závodní zvířata, tudíž je nechá bez dozoru, i když jsou přivázaná, nebo je přiváže či vede způsobem, který ohrožuje veřejnou bezpečnost, i ten, kdo dráždí nebo vyleká zvířata způsobem, který ohrožuje veřejnou bezpečnost.

Co je nebezpečné zvíře uvedeno není, nejsou ani, narozdíl od českého právního řádu, vyjmenovány nebezpečné druhy zvířat.

Ve zrušovacím rozhodnutí Kasačního soudu č. 822/1970 je uvedeno, že za nebezpečné zvíře pro ostatní se považuje nejen takové, u něhož je agresivita a útočnost přirozenou vlastností a instinktem, ale také takové, ačkoli patřící mezi domácí, které se může stát nebezpečným v určitých podmínkách a určitých případech. Proto musí být tyto případy posuzovány každý zvlášť podle konkrétní situace.

Podle rozhodnutí č. 1840/1990 se mezi nebezpečná zvířata obecně řadí hlídací psi.

Pohyb zvířat na silnicích je upraven v tzv. silničním zákoníku (Codice della Strada)¹³⁰, který obsahuje pravidla bezpečnosti silničního provozu. V článku č.160 tohoto zákona je stanovena odpovědnost řidičů za zabezpečení svěřených zvířat proti úniku během přepravy. Při porušení může být uložena pokuta od 19,95€ do 81,90 €. Souběh s porušením článku č. 672 trestního zákoníku vyloučen není.

Zajímavostí jsou dva rozsudky, týkající se porušení dopravních předpisů, které byly přijaty smírčími soudci v roce 2003. Soudci v nich uznali právo na porušení nejvyšší povolené rychlosti v případě, že jde o záchranu života zvířete. V prvním případě se jednalo o krávu s poporodními komplikacemi a veterináře, který k ní jel, ve druhém šlo o psa, který dostal astmatický záchvat a jeho majitelku, která jej vezla k veterináři.

Americkou organizací HSUS¹³¹ bylo v roce 2001 odhaleno používání kůží a kožešin psů a koček pro produkci v Itálii a v některých dalších zemích EU. Kožešinový průmysl pečlivě skrýval původ tohoto materiálu díky způsobu, jakým byly označovány tyto výrobky, protože

¹³⁰ Vládní nařízení č. 285/1992.

¹³¹ The Humane Society of the United States.

až na několik výjimek je prodával jako „vlka“, „asijského šakala“, „divokou kočku“ a jiné, v Evropě neznámé, názvy zvířat.

Okamžitou reakcí bylo vydání nařízení ministrem zdravotnictví v prosinci 2001, které toto používání zakazovalo. O rok později bylo nahrazeno nařízením č.15/2003.

Zákon č. 189/2004 ve svém článku č.2 zakazuje používání kůže a kožešin psů (*Canis familiaris*) a koček (*Felis catus*) k výrobě kožichů, kožených výrobků a doplňků, jakož i jejich prodej a uvádění takovýchto výrobků na národní trh. Porušení tohoto ustanovení se trestá odnětím svobody na 3 měsíce až jeden rok nebo pokutou od 5000 € do 100000 €. Součástí odsuzujícího rozsudku je v každém případě i zabavení a zničení těchto věcí.

2.2 Ochrana pokusných zvířat

Ochrana zvířat používaných k pokusům nebo jiným vědeckým účelům je upravena vládním nařízením č. 116 z 27.1.1992, které provádí směrnici Evropských společenství č.609 z roku 1986.

Tato zvířata mohou být použita jen z některého taxativně uvedeného důvodu (čl.3). Pokusy pouze pro účely vzdělávací- demonstrativní jsou výslovně zakázány (čl.8 odst.2).

Pokusy, jenž musí být prováděny pod anestézií celkovou nebo lokální (čl.4 odst.3), mohou být prováděny pouze v případě, že pro dosažení hledaného výsledku není možné použít jinou vědecky platnou metodu, která nevyžaduje použití zvířat (čl.4 odst.1). Je to uplatnění tzv. „estrema ratio“.

V případě, že jde o pokusy, které přinášejí velké bolesti, utrpení nebo úzkost, zvíře nesmí být použito více než jednou. (čl. 4 odst.4).

Pokusy mohou být prováděny pouze na zvířatech, která jsou pro tento účel chována (příloha zákona č.I) a jen na místech k tomu určených (čl.3 odst.2). K pokusům se nesmějí používat zvířata patřící k ohroženému druhu (čl.3 odst.3).

Ministr zdravotnictví může na žádost povolit pokusy na primátech- ne lidech, psech a kočkách pouze v případě, že jejich výsledky jsou lékařsky uznány jako podstatné a že pokusy na jiných zvířatech jsou pro požadovaný účel nedostačující (čl.8 odst.1).

Dne 12.10.1993 přijala Itálie jako první stát na světě zákon (č.413/1993), kterým uznala právo občanů odmítnout účast na pokusech se zvířaty, pokud se to přičí jejich svědomí. Toto

právo se týká všech občanů republiky, tudíž i doktorů, vědců, studentů, kteří písemně prohlásí, že je v rozporu s jejich svědomím provádět pokusy na zvířatech. Tyto osoby nesmí být kvůli svému rozhodnutí diskriminovány, musí jim být umožněn alternativní program, v němž jsou zvířata nahrazena organickými kulturami.

Roku 2003 byla zřízena asociace pro alternativní metody k pokusům na zvířatech (Italian Platform on Alternative Methods-IPAM), která je tvořena zástupci vládních institucí, průmyslu, vědy a organizací na ochranu zvířat. Jejimi hlavními úkoly jsou podpora a spolupráce při vyměňování informací a zkušeností nejen vědeckých, ale i organizací na ochranu a pro pohodu zvířat, podporovat spolupráci na výzkumu alternativních metod na všech úrovních, zlepšovat podmínky a používání těchto metod v Itálii a zasadit se o co nejlepší národní i nadnárodní právní úpravu.

2.3 Ochrana volně žijících zvířat

Ochrana volně žijících teplokrevných zvířat je upravena rámcovým zákonem č.157 z 11.2.1992. Ustanovení zákona jsou prováděna jednotlivými regiony, které k tomuto vydávají regionální zákony. Tento zákon obsahuje jak ochranu teplokrevné fauny, tak podmínky lovu.

Zákon ve svém úvodu stanoví, že divoká fauna je nedisponovatelným vlastnictvím státu a její ochrana je obecným národním i mezinárodním zájmem.

Zákon se však vztahuje pouze na savce a ptáky a dále na všechny ostatní druhy, o kterých to stanoví evropské směrnice a mezinárodní konvence. Zvláště chrání taxativně vyjmenované druhy (nelovitelné), jejichž zabití je trestáno podle čl. 30 trestními sankcemi- pokutou nebo vězením. Výslovně je stanoveno, že se tato ochrana nevztahuje na krysy, myši a hraboše.

Je zakázán hromadný neselektivní lov ptáků (tj.pomocí sítí), odchyt ptáků a savců, jakož i vybírání hnízd- vajíček a mláďat.

Článek 18 taxativně stanovuje všechny lovitelné druhy zvířat (48 druhů), a období, v nichž je povoleno tyto druhy lovit. Období lovu se pohybuje od 3. neděle v září nejpozději do 31.1. Tyto termíny mohou být modifikovány jednotlivými regiony, nesmí však začít dříve než 3. zářijovou nedělí a skončit později než 31.1. Mimo toto období je lov povolen pouze z důvodu snižování počtu zvěře v případě přemnožení. Regiony jsou povinny vypracovat

regionální honební plán, v němž mimo jiné stanoví dny určené k lovu (nejvíce tři) a maximální počet možných zastřelených zvířat za každý den.

Zákon dále stanovuje povolené zbraně a povolené způsoby lovu.

Některé druhy migrujících ptáků, jsou zařazeny mezi druhy lovné. Jedná se např. o drozda, kachnu, sluku. Tito ptáci pocházejí hlavně z Polska, Skandinávie a západní části Ruska. Zákon stanoví, že je zakázáno lovit v horských průsmycích a ve vzdálenosti 1000 m od nich, které jsou využívány migrujícími ptáky.

Každý rok italský Národní institut pro divokou faunu provádí sčítání vodních ptáků, ze kterého vyplývá, že Itálie se každoročně stává zimovištěm pro cca. 600000 ptáků. Tito ptáci se shlukují na ploše ne větší než 150000 hektarů, čímž se stávají snadnou kořistí lovců.¹³²

Problémem tohoto zákona je velká pravomoc regionů, jimiž vydávané prováděcí předpisy byly často v rozporu se zákonem rámcovým. Docházelo k nerespektování povolené doby lovu, povolení hromadného lovu ptáků, ale hlavně k povolení lovu mnoha druhů zvířat, které rámcový zákon nedovoloval. Tato rozpornost vedla k ústavním řízením na zrušení těchto zákonů, ale po celou dobu, od vydání až po zrušení zákona Ústavním soudem, zůstával takový zákon v platnosti, což samozřejmě způsobilo nenapravitelné škody.

Tento zákon se stal také předmětem řízení u Evropského soudního dvora v roce 2001 pro jeho rozpor se směrnicí č. 79/409/CEE, o ochraně volně žijících ptáků. Tato směrnice mimo jiné stanoví druhy ptáků, které mohou být loveny. Zákon č.157/1992 povoloval lov tří druhů (konkrétně vrabce italského, vrabce polního a špačka obecného), které směrnice nedovolovala.

Lov (caccia) je v Itálii stále se udržující tradicí. V roce 2004 bylo registrováno cca. 800 000 lovců¹³³.

Co se týče ochrany ryb, tak v italském právním řádu neexistuje jedna norma, která by celistvě upravovala tuto problematiku. Existuje velké množství právních předpisů věnujících se, spíše než ochraně ryb, rybolovu, tj. využívání přírodních zdrojů jako činnost velkého ekonomického významu. Normy zaměřující se přímo na ochranu mořských živočichů se věnují jen jednotlivým, zvláště ohroženým druhům (např. mořský ježek, kytovci, jeseter).

¹³² Petretti, F.: *Gestione della fauna*, Edagricola, Bologna, 2003.

¹³³ Zdroj: www.wwf.it.

Přínosem se v roce 1992 stalo provedení směrnice č.78/659/CEE, o kvalitě sladkých vod, které vyžadují zvláštní ochranu a zlepšení, aby byly vyhovující pro život ryb.

Právní předpisy týkající se ryb a rybolovu lze rozdělit do 4 skupin. První skupinu tvoří 2 normy ze začátku 20.století, dosud v platnosti, z roku 1914 (rybolov říční a jezerní) stanovující období hájení a minimální počty jednotlivých druhů a z roku 1931 stanovující sankce. Druhá skupina zahrnuje předpisy o rybolovu mořském, které se začaly rozvíjet od 60.let 20.století. Nejdůležitějším je zákon č. 963/1965 – obecná úprava mořského rybolovu. Třetí skupinu tvoří nařízení Evropského společenství, které představují systém kontroly a zachování rybích zdrojů, ochranu mořského pobřeží a udržení rovnováhy mořského ekosystému (např. 93/2847/CEE nebo 94/1626/CEE). Poslední skupinou jsou již zmíněné předpisy zaměřující se „ad hoc“ na určité typy rybolovu a druhy ryb.

2.4 Ochrana zvířat při přepravě

Úprava ochrany zvířat při přepravě vychází z mezinárodních úmluv, ke kterým Itálie přistoupila, a ze směrnic Evropských společenství.

Proto se prvním aktem, který upravil v Itálii tuto problematiku, stala Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968, ratifikovaná r.1973 zákonem č. 222/1973, která se však nevztahuje na přepravu vnitrostátní.

V roce 1982 byla provedena směrnice ES č.77/486, dnes již zrušena a nahrazena směrnicí č. 91/628/EHS.

V současnosti je platné vládní nařízení č.532/1992 (novelizováno v roce 1998 vládním nařízením č. 388), provádějící směrnicí č. 91/628/EHS, o ochraně zvířat během přepravy. Nařízení se vztahuje na všechny obratlovce, s výjimkou doprovázených společenských zvířat, a pouze na přepravu nad 50 kilometrů dvou a více zvířat. Není činěn rozdíl mezi přepravou mezinárodní a vnitrostátní.

Itálie je cílem, ale i křižovatkou, dovozců živých zvířat, která sem proudí ze Španělska, Francie, Polska, Litvy (hlavně koně) či Velké Británie, aby zde byla zabita a zpracována na maso. Zvířata tak absolvují i několikadenní cestu ve stísněném prostoru, často za vysokých teplot, bez dostatečného množství vody a potravy. Argumentem, proč nedochází k porážce zvířat co nejbližší místu chovu a poté rozvozu zpracovaného masa, je požadavek na co

nejvyšší kvalitu masa, protože nejžádanějším je maso čerstvé, a také další ekonomické důvody (zájmy místních zpracovatelů, dovozců i prodejců).

Známým se stal v Itálii „případ Bari“ v srpnu 1999, kdy v tomto přístavu na dvou kamionech čekajících na nalodění do Řecka, při teplotě 40 stupňů, uhynulo 160 ovcí a jehňat pocházejících ze Španělska a Francie.¹³⁴

2.5 Ochrana zvířat při chovu a při porážení

Stejně tak jako v případě transportů zvířat má úprava této oblasti základ v mezinárodních dohodách a směrnicích Evropských společenství.

Mezi ratifikované dohody patří Evropská dohoda o ochraně zvířat v chovech (1976) a Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat (1979), a to společně zákonem č. 623/1985.

Co se týče chovu obecně, byla vládním nařízením č. 146/2001 provedena směrnice č. 98/58/ES, o ochraně zvířat v chovech.

Dále byly vládním nařízením č. 267/2003 provedeny směrnice č. 99/74/ES a č. 2002/4/ES, o ochraně nosných slepic a registraci chovných míst.

V případě chovu prasat je platné vládní nařízení č. 534/92, které provedlo směrnici č. 91/630/EHS, novelizované vládním nařízením č. 53/2004, provádějící směrnici č. 2001/93/ES, jež stanoví minimální požadavky na ochranu prasat.

Ochrana telat je zajištěna vládním nařízením č. 533/92, které provedlo směrnici č. 91/629/EHS, novelizované vládním nařízením č. 331/1998, provádějící směrnici č. 97/2/ES, vztahující se na ochranu telat.

Ochrana zvířat během porážky je omezena na vládní nařízení č. 333/1998, které provedlo směrnici č. 93/199/ES, upravující ochranu zvířat během porážky.

Četné množství norem týkající se této oblasti se zaměřuje na dodržování hygienických požadavků při zpracování a prodeji masa.

¹³⁴ Zdroj: www.infolav.org.

3. Shrnutí a komparace s českou právní úpravou

Hlavním právním předpisem upravujícím ochranu zvířat proti týrání je zákon č. 189 z roku 2004. Je úzce spojen s trestním zákoníkem, neboť jím byla začleněna nová ustanovení věnující se ochraně zvířat proti týrání a dále modifikována ustanovení stávající. Zvířeti však nebyl poskytnut právní statut cítící bytosti, a proto i nadále zůstává právně věcí, což se odráží i ve formulaci některých ustanovení (např. poškození cizího zvířete). Zákon je na rozdíl od zákona českého (z. č. 246/1992 Sb.) velice stručný. Navíc je vzhledem k obsažené novelizaci trestního zákoníku nepřehledný. Samotný zákon obsahuje pouze 1 článek, a to o zákazu používání kůže a kožešin psů a koček k výrobě. Český zákon, na rozdíl od zákona italského, zaštiťuje všechny kategorie zvířat a podrobnosti stanovuje prováděcími předpisy. Italský právní řád obsahuje naopak pro jednotlivé kategorie zvířat jednotlivé právní předpisy. V trestním zákoníku se tudíž nově objevila část IX.-bis (Trestné činy proti citu ke zvířatům) skládající se z 5 nových článků, rozlišené podle jednotlivých trestných činů. To je také hlavní rozdíl od české trestněprávní úpravy, jež je obsažena pouze v jednom paragrafu, což je dlouhodobě považováno za nevyhovující stav. Právní úprava italská také nevyžaduje, na rozdíl od úpravy české, k naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání zvířat, recidivu. Také tresty za spáchání trestného činu jsou daleko přísnější, a to jak tresty peněžité (několika násobky českých pokut), tak i možnost odnětí svobody. Proto lze celkově hodnotit italskou trestněprávní úpravu jako zdařilejší. Její účinnost a uplatňování v praxi se však, vzhledem ke krátké době od účinnosti, zatím nedá posoudit.

U problematického článku 19-ter, který významně omezuje použití této části IX.-bis, bude také záležet na aplikaci soudem; zda v případě závažnějších porušení bude aplikovat trestní zákoník, a speciální předpisy a tím i správní postih pouze v případech porušení méně závažných.

Co se týče novelizovaných ustanovení, tak ve všech případech došlo ke zpřísnění trestů.

Ochrana pokusných zvířat vychází ze směrnice Evropských společenství a je upravena pouze vládním nařízením. Itálie jako první stát na světě přijala v roce 2003 zákon, jež umožňuje občanům odmítnout účast na pokusech se zvířaty. Toto právo nebylo doposud v České republice ani podrobněji diskutováno, natož projednáváno Parlamentem ČR.

Ochrana volně žijících zvířat je upravena rámcovým zákonem a vzhledem k tomu, že je spojena s úpravou výkonu myslivosti, zaměřuje se především na podmínky a úpravu lovu,

stanovuje lovitelné druhy a druhy, jejichž lov je zakázán. Spojení těchto úprav v jednom zákoně a jeho rámcovost, s níž je spojeno provádění jednotlivými regiony, nepovažuji za vhodné. V českém právním řádu je jak ochraně volně žijících zvířat, tak myslivosti věnován samostatný zákon.

Problematika ochrany zvířat při přepravě, při chovu a při porážení vychází, na rozdíl od právní úpravy české, již od samého počátku ze směrnic a nařízení Evropských společenství a úmluv Rady Evropy, k nimž Itálie přistoupila. Samostatné snahy o přísnější či podrobnější úpravu nebyly zaznamenány. V současné době, po vstupu ČR do EU a po nutné harmonizaci českých právních předpisů s právními předpisy EU, jsou si úpravy těchto oblastí velice podobné.

ZÁVĚR

Postavení zvířete v soukromoprávním smyslu slova jako věci, i když věci sui generis, je zatím všeobecně rozšířené v evropských právních úpravách. Proto se také stalo nepřijatelným, pro většinu členů mezinárodního společenství, druhé znění Všeobecné deklarace práv zvířat, neboť tato deklarace upustila od postavení člověka jako „pána tvorstva“ a deklarovala ochranu života ve všech jeho formách, se všemi důsledky z tohoto vyplývajícími. Změna tohoto přístupu tak závisí na změně pohledu celé společnosti.

Ochrana zvířat proti týrání je v České republice upravena zejména zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a jeho prováděcími vyhláškami. Tento zákon zaštiťuje všechny kategorie zvířat - hospodářská zvířata, zvířata v zájmovém chovu, pokusná, volně žijící zvířata, zvířata ZOO a cirkusů. Podrobnosti jsou pak dále stanoveny prováděcími vyhláškami, a to zejména z důvodu velké odbornosti, ale i snadné novelizace předpisů v případě nových poznatků či vědeckého pokroku. Tento zákon považuji za dostatečný a úpravu soustředěnou v jednom hlavním zákoně za vhodnější, než rozmělnění do jednotlivých předpisů podle kategorií zvířat. Jeho drobné nedostatky, týkající se zejména některých nepřesných či neúplných definic, jež se projevily v praxi od novely v roce 2004, byly částečně odstraněny novelou zákona v roce 2006. Dále považuji za nutné změnit zejména úpravu ochrany zvířat při svodu a veřejném vystupování, zvláštní opatření dle § 28a a zapracování návrhů, které doporučila mise Evropské komise uskutečněná v roce 2005.

Další zpřísnění ochrany zvířat závisí na rozvoji postoje společnosti k této problematice.

Nepřímo jsou zvířata chráněna proti týrání i v dalších zákonech jako je zákon o ochraně přírody a krajiny, o myslivosti, o rybářství, veterinární a jiné. Z hlediska zdravotního jsou zvířata chráněna podrobně veterinárním zákonem, který upravuje také veterinární kontroly.

Vzhledem ke vstupu ČR do Evropských společenství došlo v roce 2004 k zásadním novelizacím těchto předpisů, aby byl český právní řád uveden do souladu s komunitárním právem. Všechny evropské směrnice byly řádně provedeny a do budoucna je vývoj českého právního řádu a novelizace českých právních předpisů svázán s vývojem práva komunitárního.

Co se týče ochrany hospodářských zvířat, tak ta byla také, z důvodu harmonizace českého právního řádu s komunitární úpravou, podrobena v roce 2004 výrazným změnám, které mají dopad zejména na způsoby chovu jednotlivých druhů hospodářských zvířat. Podmínky, v nichž jsou tato zvířata chována a jež musí být evropským požadavkům přizpůsobeny, se týkají hlavně rozměrů stájí, kotců či klecí, jež se liší nejen podle druhu zvířete, ale i podle jejich hmotnosti či stáří.

Ekologický způsob chovu je variantou chovu velice působivou, neboť na prvním místě bere ohled na pohodu zvířete a jeho potřeby, ale splnění o dost přísnějších požadavků, než jsou požadavky kladené na chov hospodářských zvířat chovaných intenzivním způsobem, je velice náročné a v českých podmínkách zatím splnitelné jen v případě menšího počtu zvířat u jednoho zemědělce.

Novelou byly také zpřísněny nároky na všechny osoby zabezpečující obchodní přepravu zvířat nad 50 km, což by mělo přispět ke snížení nedostatků při přepravě, k odbornějšímu a šetrnějšímu zacházení s přepravovanými zvířaty a následně tak snížit jejich utrpení a úhyn. Dopravci musejí být registrováni příslušným orgánem veterinární správy a osoby přímo tuto přepravu provádějící musí mít odbornou kvalifikaci, jež předpokládá složení zkoušky v akreditovaném školicím středisku. Je zřejmé, že takováto úprava je pouze výchozím předpokladem pro zlepšení situace. Nejdůležitější je samotný lidský přístup jednotlivých osob při zacházení se zvířaty. Proto je velice důležitá důsledná kontrola přepravců ze strany veterinární správy.

Označování a evidence zvířat, jež slouží k jejich registraci a ochraně, se liší podle druhu zvířete, i podle účelu, k němuž má označení sloužit. U psů a koček se upouští od označování tetováním a dochází k rozšíření metody označování čipováním, jež je, pro svou jednoduchou aplikaci, trvalost označení, bezbolestnost a jedinečnost kódu, v současnosti nejlepším způsobem označování. Jediná nevýhoda, malé rozšíření čteček, je nevýhodou pouze dočasnou, která bude postupně odstraněna.

Tímto způsobem se označují i zvířata exotická, z důvodu jejich ochrany zejména před ilegálním obchodem. Tato metoda nabízí do budoucna ještě širší použití, a to možnost čipy označovat i hospodářská zvířata, neboť známky, jimiž jsou v současné době tato zvířata označována, mohou být poškozeny, ztraceny a nelze zabránit ani jejich zneužívání zaměněním známek.

Na rozdíl od české právní úpravy došlo v Itálii k vytvoření samostatného zákona na ochranu zvířat proti týrání poprvé v roce 2004 (doposud upraveno pouze v trestním zákoně). Z toho plyne progresivnější přístup, přísnější tresty a zaměření na soudobé problémy v Itálii (boje se zvířaty, opouštění zvířat). Problémem je naopak kontrola dodržování právních předpisů, případný postih a v případě trestní úpravy možná přednost aplikovatelnosti zvláštních předpisů. Úprava jednotlivých kategorií zvířat již od počátku vychází z úpravy komunitární a je upravena v samostatných předpisech.

Ochrana zvířat proti týrání je podle mého názoru v českém právním řádu upravena přiměřeně k rozvoji české společnosti. Nejdůležitější je důsledná a četná kontrola, stejně jako následný postih osob, odpovědných za porušení právních předpisů.

Nedostatky vidím v trestněprávní úpravě, jež se omezuje na jediný paragraf. Ten nerozlišuje formy trestného činu týrání, jak to např. činí italský trestní zákoník, vyžaduje k potrestání za týrání recidivu, což samo o sobě, s ohledem na četnost zjištěných případů týrání zvířat, snižuje možnost potrestání. Případné tresty jsou velmi nízké. Novelizaci tohoto ustanovení považuji za nezbytnou. Je nutné odstranit podmínku recidivy pro základní skutkovou podstatu trestného činu týrání zvířat. Naopak v případě recidivy trest ještě zpřísnit. Vhodná by byla také diferenciacie skutkových podstat podle jejich závažnosti a podle toho pak i odstupňování trestů. Celkové zpřísnění případných trestů, ať už výše trestu peněžitého, u něhož by měl být stanoven rozsah, nebo trestu odnětí svobody, je nutné. Důležitým trestem je také zákaz činnosti, který by měl být uplatňován zejména v případě porušení zákona osobami zabezpečujícími přepravu zvířat nebo provádějící jatky, kde dochází k častému úhynu zvířat z důvodu nedodržení všech předepsaných požadavků na jejich ochranu.

SOMMARIO

Questa tesi di laurea tratta di aspetti giuridici della protezione degli animali contro il maltrattamento.

Con i metodi storici, comparativi e descrittivi ho provato a fare una analisi dello sviluppo dell'ordine normativo in quest'ambito ma soprattutto dello stato presente delle norme in vigore in Repubblica Ceca.

Il primo capitolo è una bozza delle convenzioni internazionali e dei regolamenti e delle direttive dell'Unione Europea. Questa parte è comune alla Repubblica Ceca e all'Italia, perché entrambi stati membri della UE hanno sottoscritto dette convenzioni.

Norma principale ceca per la protezione degli animali contro il maltrattamento è la legge nr. 246/1992. Questa legge regola la protezione degli animali in generale e inoltre protegge ciascuna specie di animali- animali d'affezione, animali sperimentali, animali selvaggi, animali in allevamento, durante il trasporto ed animali da macello. La legge regola anche gli organi statali e le sue competenze. L'ultima modifica di questa legge è stata approvata nell'anno 2004 per motivi di unificazione con le norme di UE¹³⁵.

Il problema ristretto che ho scelto e di cui si tratta nel quarto capitolo, è la protezione degli animali in allevamento, durante il trasporto e durante la macellazione. In questo ambito sono più frequenti le violazioni delle leggi rispetto agli altri gruppi di animali. Una parte di questo capitolo descrive la differenza tra l'allevamento intensivo ed ecologico, e una tematica importante nota come "welfare" degli animali, cioè le condizioni ideali per la vita degli animali in allevamento.

Tutta la tesi descrive in contesto più ampio le norme che proteggono gli animali in generale, non solo contro il maltrattamento, per esempio la legge di protezione della natura, legge di venatoria ect.

La protezione penale, nel capitolo sei, è molto rigida, perché solo un paragrafo si occupa di protezione degli animali contro il maltrattamento. La punizione non è sufficiente e presume la ricaduta del fatto. Questa regola non è assolutamente sufficiente e sono attese modifiche.

La posizione giuridica dell'animale in diritto privato è uguale come le altre cose, anche se non è possibile applicare tutte le disposizioni del codice civile, perciò l'animale è cosa sui generis.

¹³⁵ Repubblica Ceca è diventata membro dell'UE 1.5.2004.

Un capitolo piccolo si occupa dell' operazione di marchiatura ai fini di contraddistinguere gli animali, cosa importante per la protezione degli stessi, per poter seguire tutta la loro vita. Sono descritte le possibilità ed i metodi di marchiatura che si usano per diversi tipi di animali.

Siccome ho avuto la possibilità di studiare un'anno all'Università degli studi di Bologna, ho potuto fare la conoscenza anche della regolamentazione giuridica e della tutela degli animali italiane. L'ultimo capitolo è dedicato a questo problema. L'Italia ha la legge (nr.189)-molto recente- dell'anno 2004. Per questo motivo è la legge più progressiva rispetto alla legge ceca. La legge regola i problemi "di oggi" come combattimento tra animali organizzato, che si è diffuso in ultimi anni. Anche la punizione è più severa- le multe più alte. La protezione penale è più rigida, divide i maltrattamenti tra più leggeri e più pesanti. Il suo problema è che un articolo (19-ter) rende possibile l'esclusione di applicazione di codice penale per alcuni animali in alcune situazioni (p.e. in trasporto).

Il problema più importante è seguire e strappare mantenimento delle norme e in caso di necessità la punizione adatta.

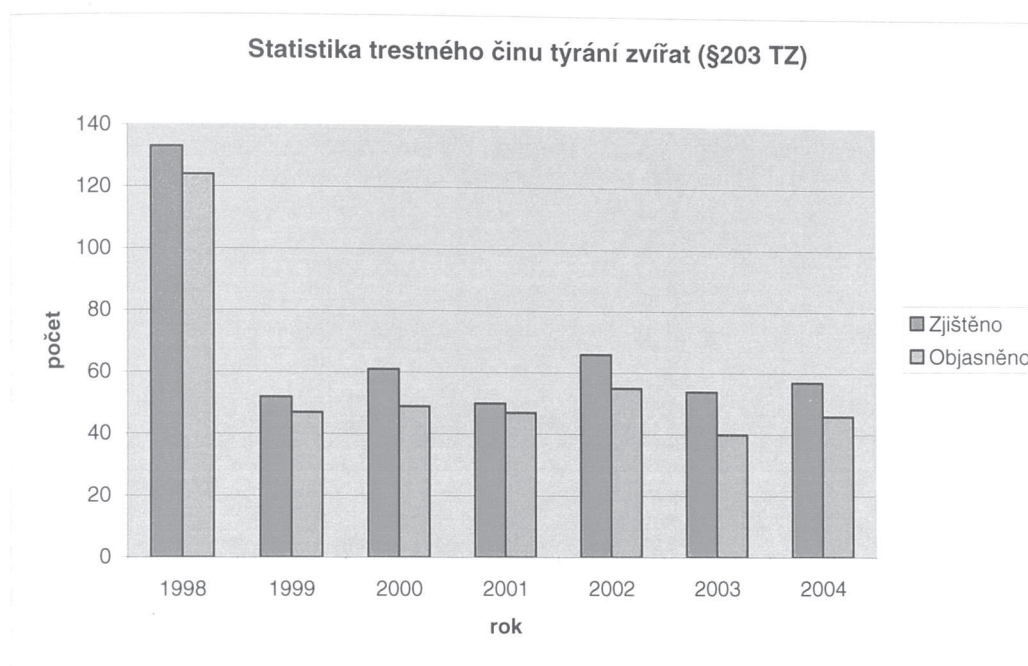
Lo sviluppo delle norme di entrambi stati è per futuro connesso con la regolamentazione europea.

PŘÍLOHA Č. 1

Srovnání obecně závazných vyhlášek hl.města Prahy (1 mil.obyv.), Olomouce (101 tis.obyv.) a Hranic (20 tis.obyv.) týkajících se místního poplatku ze psů

	PRAHA	OLOMOUC	HRANICE
vyhláška	18/2004	5/2003	8/2003
stáří psa	od 6 měsíců	od 3 měsíců	od 3 měsíců
způsob označení	tetování nebo čipování	evidenční známka	evidenční známka
poplatek za 1.psa-zákl.sazba	1 500 Kč	1000 Kč v domě nad 2 jednotky	1000 Kč v domech se 4 a více byty
	600/300 Kč v rod.domku dle čtvrti	200 Kč v domě do 2 jednotek	200 Kč v ostatních domech
poplatek za dalšího psa	2500 Kč// 900/ 600 Kč	1500 Kč/ 300 Kč	1500 Kč/ 350 Kč
možnost snížení-li pes z útulku	100% po dobu 2 let	50% po dobu 1 roku	100% po dobu 1 roku
další možnost snížení	li pes očipován	li fena kastrována	
	350 Kč po dobu 2 let	50% po dobu 1 roku	

PŘÍLOHA Č. 2

Zdroj dat: www.vnitro.cz/statistiky/

Pozn. údaj za rok 2005 nebyl zveřejněn. Podle Programu ochrany zvířat, Situace v roce 2005 bylo stíháno 16 osob, obžalováno 12, odsouzeno 15.

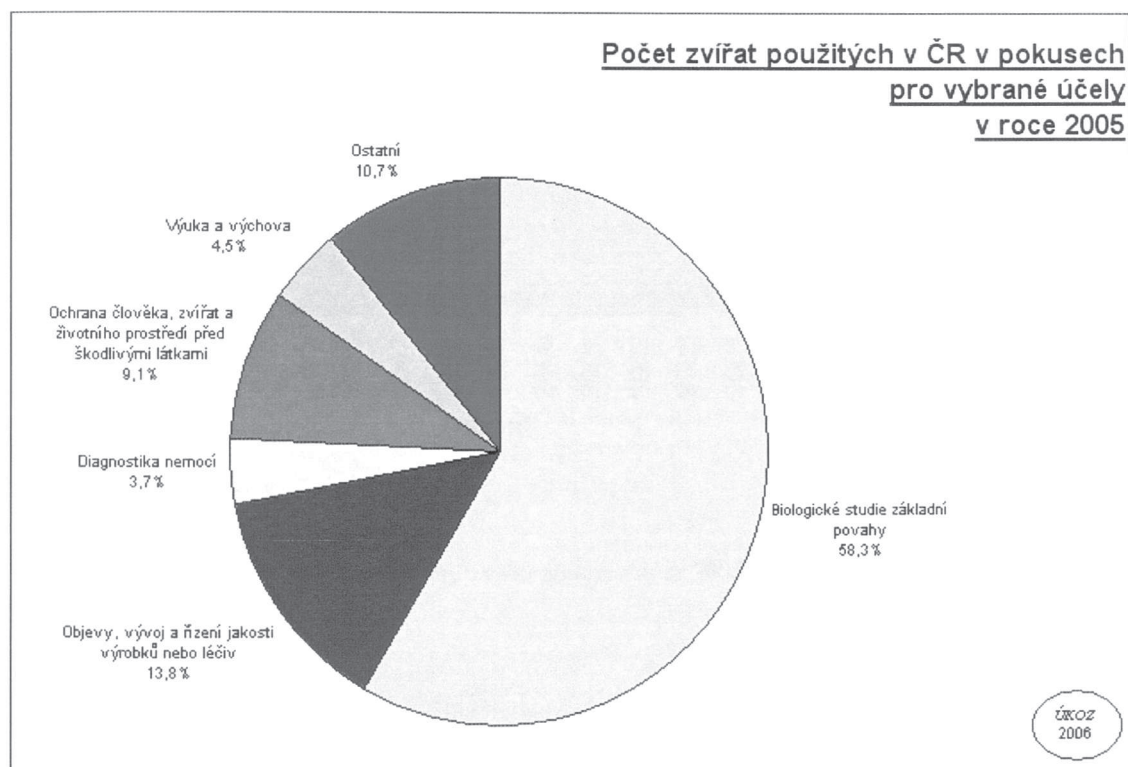
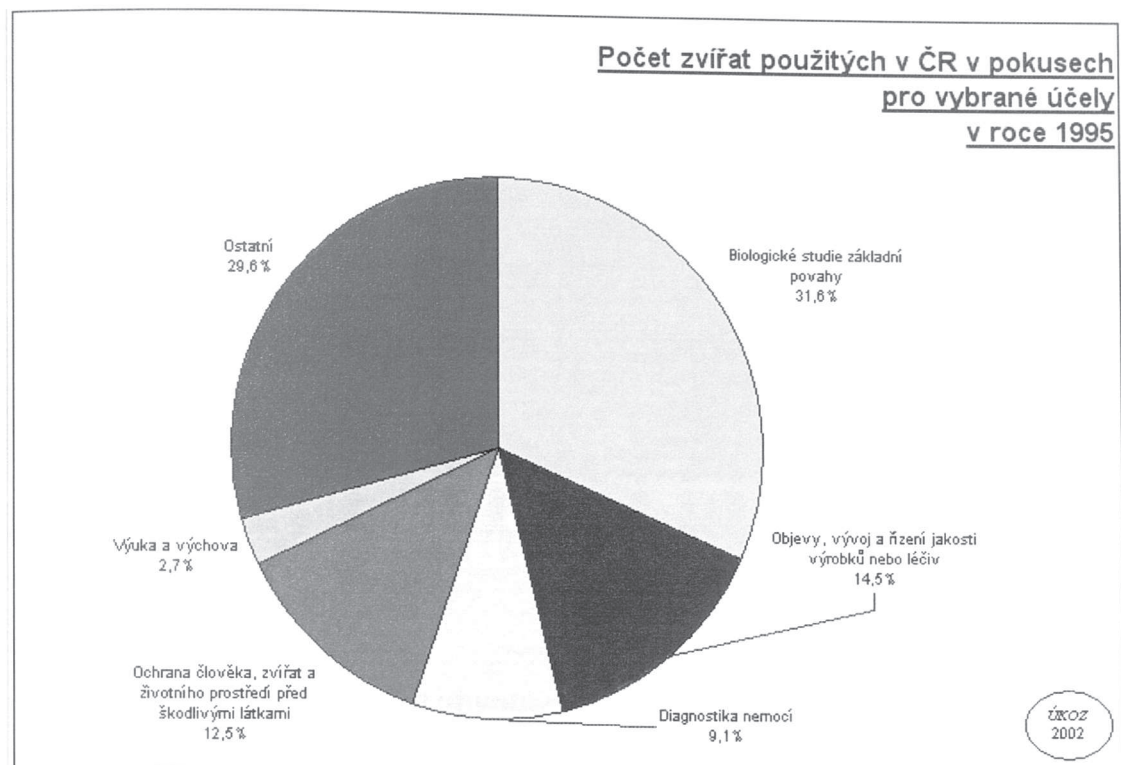
PŘÍLOHA Č. 3

Rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Hmyzožravci	N	74	20	56	0	0	28	21	20	3449	148	20
Letouni	N	0	300	0	100	55	10	15	806	152	363	132
Myš laboratorní	133264	129086	131052	117590	113700	101967	111421	96393	91879	81917	83792	87468
Potkan laboratorní	53471	55778	43689	48033	44560	35260	37443	39121	36995	37919	36687	41971
Morče domácí	14182	15674	14528	11737	13330	11368	9669	9846	8448	7431	6458	4213
Křeček	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	492	195
Ostatní hlodavci	2889	2767	4281	2633	2367	2382	2713	5034	5921	2208	4931	6009
Králík domácí	9357	9064	9314	7495	12132	12137	9974	8631	7770	5627	5583	5716
Lidoopi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opice	2	18	11	1	22	49	75	92	101	75	N	N
Opice Starého světa	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	82	51
Opice Nového světa	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	0	0
Poloopice	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pes domácí	1395	266	257	313	390	315	248	202	233	277	236	265
Kočka domácí	310	36	31	87	27	43	24	40	23	22	44	29
Fretka	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	92	159
Ostatní šelmy	22	15	9	37	39	6	18	21	23	54	3	2
Koně, oslí a kříženci	348	34	14	30	74	60	541	189	182	213	209	326
Prase domácí	6288	1677	2163	1207	7122	2264	2685	2122	1384	2361	2246	1514
Kozy a ovce	1532	327	326	294	295	249	350	620	859	758	N	N
Kozy	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	181	60
Ovce	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	371	714
Skot	4489	951	759	689	751	1031	828	763	1160	1182	1013	806
Jelenovití	N	76	58	62	40	75	76	105	67	57	65	94
Ostatní savci	319	70	38	0	172	0	25	12	0	175	16	27
Křepelka obecná	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	550	30
Ostatní ptáci	175570	40845	16903	17646	28613	28931	77472	13030	38805	136796	134798	129580
Plazi	50	42	70	63	107	13	165	162	429	254	649	755
Obojživelníci	1587	444	313	74	525	351	299	574	850	13670	663	293
Ryby	154453	32409	14073	8388	8372	10002	11633	47001	42810	32816	56116	73566
Celkem	559568	289655	238209	216435	232738	206558	265697	223994	238765	327313	335788	353995

N = nesledováno

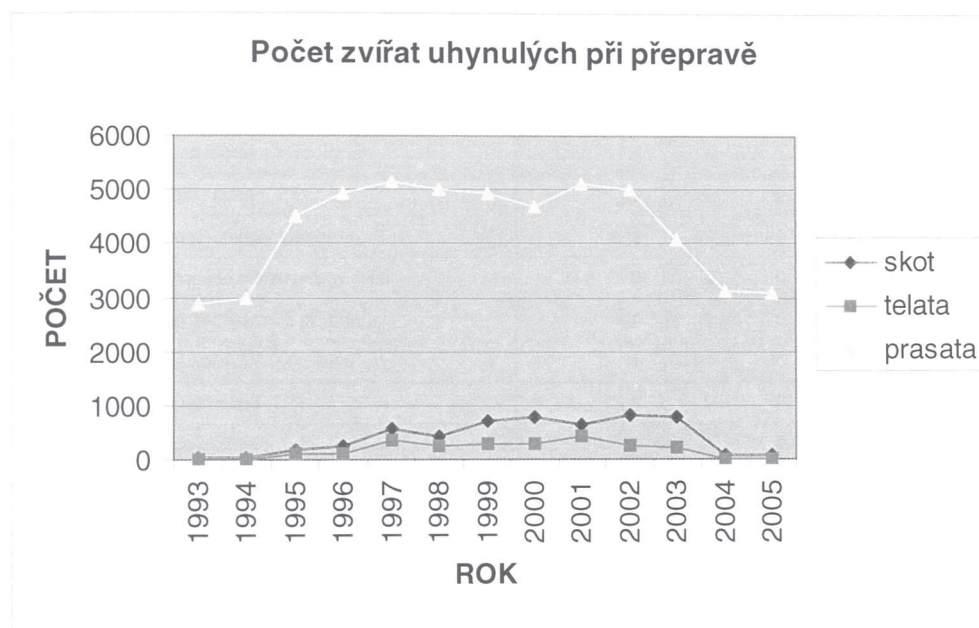
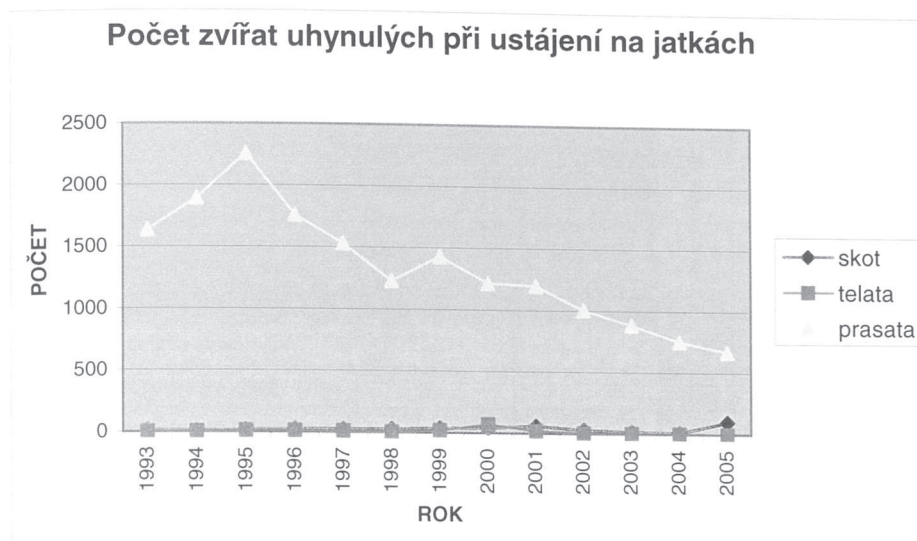
Zdroj: www.svsr.cz, Program ochrany zvířat, Situace v roce 2005

PŘÍLOHA Č. 4

Zdroj: <http://www.mze.cz/attachments/EPZgrafw041.xls>

PŘÍLOHA Č. 5

Zdroj dat: www.svs-cr.cz, Program ochrany zvířat- situace v roce 2005, informační bulletin Státní veterinární správy ČR, 4/2006.

PŘÍLOHA Č. 6

Přehled závad z kontrol podle zákona č. 246/1992 Sb. v roce 2005

Odstavec zákona č. 246/1992 Sb.	počet závad	Z TOHO ZVÍRATA :						1/3
		hospodářská	laboratorní	nebezpečný druh	volně žijící	zájmová	ZOO	
02-02	propagace týrání zvířat	2	1	0	0	0	1	0
04-a0	neodpovídající výkony zvířat	2	1	0	0	0	1	0
04-b0	nesprávný výcvik, vystupování	2	2	0	0	0	0	0
04-c1	omezování výživy a napájení	90	38	0	0	1	51	0
04-c2	potrava se škodlivou příměsí	2	1	0	0	1	0	0
04-c3	bezúčelné omezování pohybu	30	3	0	0	0	27	0
04-d0	prodlení při utrpení zvířete	3	1	0	0	0	2	0
04-e0	podávání dopingu	0	0	0	0	0	0	0
04-g0	nedovolené chirurgické zákroky	0	0	0	0	0	0	0
04-h0	nedovolené podněty a pomůcky	1	0	0	0	0	1	0
04-i0	nedovolená léčiva a zákroky	3	1	0	0	2	0	0
04-j0	nepřiměřený stres	39	14	0	0	1	24	0
04-k0	nevhodné podmínky chovu	193	82	1	4	1	105	0
04-l0	ne kvalifikované zásahy do porodu	0	0	0	0	0	0	0
04-m0	nevhodné zacházení a přeprava	26	18	0	1	0	7	0
04-n0	nevhodné způsoby uvazování	15	15	0	0	0	0	0
04-o0	nešetrné usmrcení	1	0	0	0	0	1	0
04-p0	násilné překrmování	0	0	0	0	0	0	0
04-r0	krmení živými zvířaty	0	0	0	0	0	0	0
05-01	bezdůvodné usmrcení zvířete	3	2	0	0	0	1	0
05-03	ne kvalifikované porážení	2	1	0	0	1	0	0
05-04	nedovolený způsob rituální porážky	0	0	0	0	0	0	0
05-05	nedovolený způsob utracení zvířete	3	2	0	0	1	0	0
05-7a	utopení a udušení zvířete	0	0	0	0	0	0	0
05-7b	použití nedovolených jedů	0	0	0	0	0	0	0
05-7c	ubití a ubodání	1	0	0	0	0	1	0
05-7d	nedovolené použití elektrického proudu	0	0	0	0	0	0	0
06-00	vyhnání - opuštění zvířete	8	1	0	0	0	7	0
07-00	neprovedené znečistivění	0	0	0	0	0	0	0
07-03	nedovolený způsob stanovených zákroků	0	0	0	0	0	0	0

Přehled závad z kontrol podle zákona č. 246/1992 Sb. v roce 2005

Odstavec zákona č. 246/1992 Sb.	počet závad	Z TOHO ZVIRATA :						2/3
		hospodářská	laboratorní	nebezpečný druh	volně žijící	zájmová	ZOO	
08-00	znemožnění dozoru chovatelem	9	4	0	0	0	5	0
09-a0	nedovolená izolace hospodářského zvířete	0	0	0	0	0	0	0
09-b1	vzájemné napadání mezi zvířaty	1	1	0	0	0	0	0
09-b2	nemožnost odpočinku a péče	6	6	0	0	0	0	0
09-b3	nemožnost příjmu potravy	1	1	0	0	0	0	0
10-00	poškození nevhodnou technologií	4	4	0	0	0	0	0
11-10	nezabezpečení kontrol chovatelem	5	4	0	0	0	1	0
11-20	nezabezpečení nezbytných pomůcek	21	18	0	0	0	3	0
13-10	nezabezpečení podmínek zájmového chovu	72	0	0	4	0	68	0
13-20	utrpení chovem poškozeného potomstva	1	0	0	0	0	1	0
13-30	nezaregistrovaný chov nebezpečného druhu	18	0	0	15	0	3	0
13a-2	neoznámení činnosti	1	0	0	0	0	1	0
13a-3	nesprávná evidence zvířat při obchodu	1	0	0	0	0	1	0
14-1a	lovení železy, tlučkou, sítí	1	0	0	0	1	0	0
14-1b	lovení pomocí jeđu	0	0	0	0	0	0	0
14-1c	lovení jestřábím košem a lepem	0	0	0	0	0	0	0
14-1d	lovení pomocí výbušnín	0	0	0	0	0	0	0
14-1e	lovení lukem a samostřilem	0	0	0	0	0	0	0
14-1f	lovení elektrickým proudem	0	0	0	0	0	0	0
14-30	nesprávný způsob odchyty škůdců	0	0	0	0	0	0	0
15-30	provádění nepovoleného pokusu	1	1	0	0	0	0	0
15-40	pokus na "toulavých" zvířatech	0	0	0	0	0	0	0
15-50	pokus ke zkoušení zbraní apod.	0	0	0	0	0	0	0
16-a0	pokus - nepřiměřená bolest	0	0	0	0	0	0	0
16-b0	pokus - nepoužití znecitlivění	0	0	0	0	0	0	0
16-c0	pokus - nedovolené opakované použití zvířete	0	0	0	0	0	0	0
16-d0	pokus - nezajištění péče	0	0	0	0	0	0	0

Přehled závad z kontrol podle zákona č. 246/1992 Sb. v roce 2005

Odstavec zákona č. 246/1992 Sb.	počet závad	Z TOHO ZVÍŘATA:						3/3
		hospodářská	laboratorní	nebezpečný druh	volně žijící	zájmová	ZOO	
16-e0	pokus - nepřiměřené metody	0	0	0	0	0	0	0
16-f0	pokus - porušení ochrany přírody	0	0	0	0	0	0	0
16-g0	pokus - nedovolený způsob usmrcení	0	0	0	0	0	0	0
18-1a	nesprávná evidence v chovu	15	11	4	0	0	0	0
18-1b	nesprávná evidence v chovu	0	0	0	0	0	0	0
18-2a	neustanovení inspektora	0	0	0	0	0	0	0
18-2b	nezajištění veterinární péče	2	1	1	0	0	0	0
18-2c	nedostatečná evidence pokusu	3	2	1	0	0	0	0
18-3a	odborná komise - neustavení nebo nedostatečná činnost	0	0	0	0	0	0	0
18-3b	odborná komise - návrhové řízení	0	0	0	0	0	0	0
18-3c	odborná komise - kvalifikace pracovníků	1	1	0	0	0	0	0
18-3d	ověřování odborné způsobilosti	0	0	0	0	0	0	0
18-3e	odborná komise - neposkytnutí informací	0	0	0	0	0	0	0
18-40	nedostatky v označování vybraného druhu	0	0	0	0	0	0	0
18-50	nedostatky v identifikaci vybraného druhu	0	0	0	0	0	0	0
27-1a	maření výkonu dozoru	1	1	0	0	0	0	0
27-1b	porušení povinností chovatelem	14	6	0	0	0	7	1
27-30	opětovný správní delikt	0	0	0	0	0	0	0
28-1a	provádění pokusu bez povolení	4	1	3	0	0	0	0
28-1b	nedovolený chov nebezpečného druhu zvířat	0	0	0	0	0	0	0
28-1c	porušení povinností občanem	8	3	0	0	0	5	0
28-1d	týrání zvířat nezletilými	0	0	0	0	0	0	0
28-30	opětovný přestupek	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: www.svs-cr.cz, Program ochrany zvířat- situace v roce 2005, informační bulletin Státní veterinární správy ČR, 4/2006

POUŽITÁ LITERATURA

- Anonym: Na programu je zvíře, Aries, Ostrava
- Bílek, M.a kol.: Welfare ve stájích pro skot, ÚZPI, Praha, 2002
- Caporale, N.V.: La tutela degli animali nella dottrina e nella legislazione, Metalica (MC), Halley informatica 2004
- Cinotti, S. a Peccolo, G.: Protezione animale, UTET, Torino, 1997
- Černý, Z., Šlauf, V.: Přestupkové právo, 13. vydání. Praha. Linde. 2006
- Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, 545 s.
- Havel, V.: O lidskou identitu. Praha: Rozmluvy.1990. s. 349 – 350
- Chmelík, J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. 1. vydání. Praha. Linde.2005
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 397s.
- Jelínek, J., Sovák Z.: Trestní zákon a trestní řád, 16.vydání, Praha, Linde, 2001
- Jílek, F.: Zákon o ochraně zvířat proti týrání a jeho uplatnění v zemědělské praxi, Institut výchovy a vzdělání Ministerstva zemědělství ČR 1999
- Jiroušek V.T. et al.: Zoologické zahrady a jejich přínos k ochraně biologické rozmanitosti, MŽP, 2005
- Kindl M.: Bulletin advokacie 1996/8 str. 70
- Krčmář J.: Práva věcná (Právo občanské, díl II.) Všehrd, Praha 1934, str.113
- Kružíková, E., Adamová E., Komárek, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství, Linde, Praha 2003
- Miko, L. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- Petretti F.: Gestione della fauna, Edagricola, Bologna, 2003
- Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné- Zvláštní část, 4.,doplňené a rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003
- Ramacci, L.: Manuale di autodifesa ambientale del cittadino, Sistemi editoriali, Casoria (NA), 2002
- Stejskal, V. a Vermouzek, Z.: Ptáci a zákon aneb Právní příručka nejen pro ornitologa, ČSO, 2004
- Stejskal, V.: Úvod do právní ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. 1. vydání. Praha. Linde. 2006

- Tavano, F.: I diritti degli animali, Edizioni FAG, Milano, 2003
- Tichý, L. a kolektiv: Dokumenty ke studiu evropského práva, 2. vydání Linde, Praha 2002.
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo. 2.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, 919 s.
- Tureček, K. a kol.: Zákon o vodách. 2. vydání. Sondy, s. r. o. Praha. 2003.
- Týč, V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, 4. vydání, Linde, Praha 2004
- Večeřek, V. a kol.: Ochrana zvířat, VFU Brno, 2001
- Večeřek, V.: Ochrana zvířat v právních předpisech EU, VFU Brno, Brno, 2000
- Webster, J.: Welfare: životní pohoda zvířat aneb Střízlivé kázání o ráji, Nadace na ochranu zvířat, Praha, 1999

DALŠÍ PRAMENY

- Bulletin advokacie, ročník 1996
- Časopis České právo životního prostředí, ročník 2003, 2004
- Časopis Pro zvířata, ročník 2003, 2004
- Italský deník Corriere della sera, 10/2004- 6/2005
- Ochrana zvířat a welfare 2002, 2003, 2004, sborníky konference pořádané Veterinární a farmaceutickou univerzitou v Brně
- Právní rozhledy, ročník 1996
- Státní veterinární správa ČR: Program ochrany zvířat- situace v roce 2004, 2005
- Úmluva CITES a Evropská unie – skládačka AOPK ČR 2005
- Značení a identifikace živých exemplářů CITES - metodická pomůcka AOPK ČR a ČIŽP

INTERNETOVÉ PRAMENY

www.aavet.cz	stránky veterinární nemocnice Zahradní město
www.abolizionecaccia.it	stránky italské organizace za zrušení lovu
www.animalieanimali.it	italský informační server o zvířatech světa
www.enpa.it	stránky italské národní společnosti na ochranu zvířat
www.europa.eu.int/eur-lex/lex/cs/index.htm	portál EU
www.infolav.it	Lega antivivisezione

www.kssp.cz/smernice.htm	Klub salašnických psů
www.lipu.it	stránky italské organizace na ochranu ptáků
www.mesto-hranice.cz	stránky města Hranice
www.mvcr.cz	Ministerstvo vnitra ČR
www.mze.cz	Ministerstvo zemědělství ČR
www.olomoucko.cz/phprs/	stránky statutárního města Olomouc
www.psp.cz/docs	Poslanecká sněmovna ČR, dokumenty
www.svscr.cz	Státní veterinární správa ČR
www.veterina-info.cz	veterinární rádce pro chovatele psů a koček
www.vnitro.cz/statistiky/	statistické přehledy Ministerstva vnitra ČR
www.wwf.it	stránky italské pobočky World Wildlife Fund for Nature
www.zoopraha.cz	Zoo Praha